

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ TŘETÍ ROČNÍK

4

Socialistický internacionalismus jako faktor obránné síly členských států Varšavské smlouvy

Ve vztazích mezi státy, které mají společné zájmy, se stále zřetelněji prosazuje tendence k internacionalizaci základních oblastí jejich společenského života. Národní měřítka již nepostačují k zajištění potřebného rozvoje výrobních sil, k zabezpečení surovinových zdrojů a k realizaci sociálních přeměn.

Ústřední místo v prosazování sociálního pokroku zaujímá socialistické společenství v čele se Sovětským svazem. Komunistické a dělnické strany a vlády těchto zemí usku- tečňují politiku ekonomické, vědecké a kulturní spolupráce s ostatními státy. Usilují o zabezpečení základních potřeb pracujícího lidu, o postupné překonávání sociální nerovnosti mezi státy, cílevědomě bojují proti nebezpečí války. Pod vlivem socialistického společenství roste sociální základna pokrokových sil ve světě, vytváří se nový, v historii dosud neznámý typ mezinárodních vztahů.

Proti této linii internacionalizace o široké sociální základně podporované mírumilovnými lidmi ve světě se staví síly, které svým třídním postavením cítí ohrožení vlastních kapitalistických zájmů. V dějinách politiky imperialismu vždy, kdykoli se porobené národy pokoušely osvobodit, následovalo použití násilných prostředků. Ani dnes tomu není jinak. Reakčnost politiky mezinárodního imperialismu se nezměnila, nabývá jen na zastřenější, ale přitom ostřejší podobě.

Vědecká teorie marxismu-leninismu dává komunistickým stranám spolehlivá kritéria pro odhalení zdrojů posunu politiky USA a Severoatlantického paktu doprava. Neskrytá orientace vládnoucích kruhů USA na „globální vojenskou sílu“ je základním ukazatelem prosazování koncepce světové vlády. Povšimněme si však dalších neklamných objektivních ukazatelů, které zcela zřejmě svědčí o skutečných zájmech politiky USA a jejich spojenců.

Vývoj, výroba a hromadění nových strategických prostředků války slouží reakčním silám k vytváření hrozby socialistickým zemím, zejména Sovětskému svazu. Jak velké nebezpečí tím hrozí lidstvu, potvrzuje strohá fakta. Již v polovině 70. let dosáhly vojenské výdaje USA pětinasobku oproti výdajům před 2. světovou válkou. V posledních dvaceti letech (1960—1980) se vojenské výdaje USA v programu „národní obrany“ zvýšily ze 45 na 135 miliard dolarů, tedy na trojnásobek. Jen v období 1981—1985 je plánován 2,2krát vyšší růst výdajů na přípravu války. Již v roce 1985 mají tyto výdaje dosáhnout částky 303,9 miliardy dolarů a v roce 1986 již 342,7 miliardy dolarů. (Srovnej: Kdo ohrožuje mír, Naše vojsko, Praha 1982, s. 58.)

Velké nebezpečí pro mír představuje ekonomická a sociálně politická základna kapitalistických států pro výrobu a zavádění nových druhů jaderných zbraní. V současné době je v nesocialistickém světě

k dispozici okolo 500 jaderných reaktorů, které zpracovávají více než 30 tun plutonia za rok. Roste počet členů „jaderného klubu“. USA uskutečňují svůj záměr „budovat nezanedbatelné strategické spojivé systémy, modernizovat bombardéry, zvyšovat přesnost zásahu a sílu balistických raket umístěných v ponorkách, vyvíjet střely s plochou dráhou letu umístěné na námořních základnách i nové, silnější a dokonalejší balistické rakety, odpalované z pozemních základů“. (Rudé právo, 31. 5. 1982, s. 6.)

Ohrožení zejména evropských národů představuje rozhodnutí NATO o výrobě a rozmístění raket středního doletu v západní Evropě. Tyto rakety mají vytvořit možnost realizovat koncepci tzv. eurostrategické války. V souladu s ní má být vytvořen takový komponent jaderné výzbroje, s jehož pomocí by bylo možné bez použití strategických útočných sil, rozmístěných na území USA, rozpoutat a vést jadernou válku proti SSSR a dalším socialistickým státům.

Dalším ukazatelem skutečného zájmu imperialistické politiky je podpora reakčních režimů, cílevědomé sjednocování protisocialistických a zejména protisovětských sil.

USA a jejich spojenci v NATO systematicky vytvářejí protisocialistickou frontu. Nevynechávají žádnou příležitost k podpoře protilidového hnutí a k potlačení osvobozenického boje. Svědčí o tom spolupráce s pekinským vedením, podpora izraelských agresorů, pomoc Velké Británii k udržení jejího panství na Malvinských ostrovech a vytváření nových ohnisek střetu s pokrokovými silami v jihovýchodní a jižní Asii, na Blízkém východě, v jižní Africe a na dalších místech.

Značné jsou též výlohy imperialismu na aktivizaci protisocialistických sil uvnitř zemí reálného socialismu, soustředěné zejména k nastolení protilidového režimu v Polsku. Ve všech těchto případech jde o neklamné projevy strategie imperialismu obklopit vojenskými prostředky socialistické země a současně působit dovnitř so-

cialistického společenství s cílem oslabit jeho jednotu.

K tomu, aby politické kruhy Pentagonu prosadily koncepci zbrojení a přípravy války, potřebují podporu širší veřejnosti nebo alespoň její pasivní postoj. Proto věnují značnou pozornost psychologickému zpracování veřejnosti a ideologické diverzi proti socialistickým zemím. Téměř denně jsou zveřejňovány různé zprávy o růstu sovětské vojenské síly, na knižním trhu se objevují publikace s obsahem scénáře třetí světové války, které líčí vpád sovětských tanků na západ. Jejich autory jsou často oficiální osobnosti, včetně ministrů, senátorů atd. Právě pro ně vyrábějí CIA, Pentagon a štáby NATO speciální rozbor jakoby tajných, ale v podstatě záměrně falšovaných informací o „nesmírných vojenských možnostech“ SSSR a Varšavské smlouvy a o „neuvěřitelné, katastrofální slabosti NATO“. Jedním z nich je studie amerického ministra obrany „Sovětská vojenská síla“. Uzpůsobená fakta o domnělé převaze Sovětského svazu v oblasti strategických a operačně taktických jaderných zbraní a v konvenčních bojových prostředcích měla zdůvodnit veřejnosti, proč USA musí usilovat o nové typy zbraní.

Rozpaky, s jakými byla studie přijata, vyjádřil výstižně západoněmecký časopis Der Spiegel. Kromě přiznání, že studie nenabízí žádné hodnověrné srovnání amerického a sovětského vojenského potenciálu, připustil, že jde o záměrné a systematické zdůrazňování amerických slabín a sovětských předností, aby byla získána veřejnost pro zbrojení. Závěr úvahy Spiegelu nepotřebuje komentáře. „Když Reaganův tým bez přestávky bombarduje hrou čísel a čísla pak používá nesystematicky a mylně, pak to nemá nic společného ani s korektní analýzou, ani s chytrou politikou nebo dokonce s diplomacií.“ (Der Spiegel 1981, č. 41, s. 170.)

Vzhledem k nebezpečné politice imperialismu a zájmům vojenskoprůmyslového komplexu USA musí být trvalé mírové úsilí Sovětského svazu a ostatních socialistických států zabezpečeno jejich společnou obrannou silou.

Funkce socialistického internacionalismu při upevňování obranné síly členských států Varšavské smlouvy

Socialistický internacionalismus se rozvíjí jako teorie i praxe proletářského internacionalismu. V podmínkách reálného socialismu dochází k těsnějšímu spojení třídních, národních a státních zájmů. Vytváří se tak široká sociální základna, v níž dělnickou třídu a spolu s ní převážnou

většinu obyvatelstva socialistických zemí pojí společné základní zájmy a cíle.

Mezi společné základní zájmy patří zajištění obrany socialistických vymožeností každého členského státu Varšavské smlouvy. Tento internacionální zájem může být zabezpečen za předpokladu dostatečné

obraně síly socialistického společenství. Proto patří k trvalým úkolům komunistických a dělnických stran prohlubovat revoluční solidaritu lidí socialistických zemí. Na XVI. sjezdu KSČ tuto potřebu charakterizoval soudruh L. I. Brežněv slovy: "... musíme neustále upevňovat jednotu bratrských zemí, jejich všestrannou, stále hlubší spolupráci ve všech oblastech a nejrationálnější spojovat síly a zdroje v zájmu každé naší země a celého společenství." (XVI. sjezd KSČ, Svoboda, Praha 1981, s. 313.)

Z praxe a teorie budování a zabezpečování obrany socialismu vyplývá, že socialistický internacionalismus je:

- vyšší typ sociálně politického vztahu, který proniká všemi oblastmi společenského života,

- ideologie shodných zájmů dělnické třídy a jejích spojenců — těch národů a států, v nichž vládne dělnická třída,

- vědecký princip sjednocování a regulace společných zájmů.

Socialistický internacionalismus jako jedna teorie a praxe působí rozličnými formami na jednotlivé složky společenského života. Jeho praktické výsledky se projevují v dosažené úrovni integrace ekonomiky, v koncentraci vědeckého úsilí na řešení potřeb společenského rozvoje a zajištění obrany, ve sblížení společenských tříd, národů a sociálních skupin, ve sblížení socialistického, včetně vojenského, způsobu života, v prohlubování společných rysů výstavby ozbrojených sil.

Socialistický internacionalismus jako vědecká ideologie se obohacuje na základě praxe výstavby a obrany bratrských zemí. Teoretický odkaz klasiků marxismu-leninismu rozvíjejí svou činností komunistické a dělnické strany. Zvláště sjezdy KSSS poskytují hlubokou analýzu mezinárodní situace, vývoje třídních sil a ukazují možnosti jak dosáhnout toho, aby se nezvyšovala pravděpodobnost uvolnění ničivých sil, jimiž vládnou reakční imperialistické kruhy.

Socialistický internacionalismus, jak vyplývá z jeho podstaty, je faktorem, který integruje především sociálně politické vztahy. Tato jeho základní sjednocující funkce má zvláštní význam pro upevňování obranné síly členských států Varšavské smlouvy.

Socialistická vojenská věda používá pojmu "síla" v jeho materiálním i duchovním významu. Představa jakékoli síly vychází z koordinovaného působení faktorů, které ji tvoří a umožňují její koncentrované využití. Podle sovětské vojenské vědy zasluhuje zvláštní pozornost při analýze obranné síly její sociální charakteristika.

V tomto smyslu vyjadřuje pojem obranná síla způsob spojení jejích jednotlivých faktorů (potenciálů), podmíněný charakterem společenských vztahů. Tato síla je výslednicí vzájemného působení tříd, politických stran i historických osobností v konkrétní době. V. I. Lenin doceňoval při hodnocení síly uvědomělosti a přesvědčení mas. K tomu napsal, "Podle naší představy je stát silný uvědomělostí mas. Stát je silný tehdy, když masy všechno vědí, mohou všechno posoudit a dělají všechno uvědoměle." (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 26, Praha 1956, s. 246.) V souvislosti s válečnou situací na jiném místě Lenin zúraznil: "... My můžeme vést válku proto, že masy vědí, zač bojují, a chtějí bojovat přes neslýchané útrapy... a přitom vědí, že přínášejí strašlivé, nepřiměřené těžké oběti, když hájí svou socialistickou věc..." (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 29, Praha 1955, s. 58.)

Z toho je možné usuzovat, že odpovídající představu o skutečné obranné síle spřátelených socialistických států může poskytnout až objektivní zhodnocení všech rozhodujících faktorů, z nichž sestává.

Socialistická vojenská věda považuje pojem obranná síla členských států Varšavské smlouvy za komplex reálných materiálních a duchovních faktorů, které vyjadřují možnosti socialistického společenství — Sovětského svazu a ostatních socialistických států — udržovat vysokou bojovou připravenost ozbrojených sil k obraně socialistických vymožeností a připravenost lidí ke spolehlivému řešení ekonomických, vědeckotechnických, sociálních, ideologických a vojenských úkolů.

Komplexní, syntetické pojetí obranné síly zvyrazňuje funkce faktorů integračního charakteru. Prohlubování internacionalizace kolektivní síly členských států Varšavské smlouvy se opírá o hlavní vojenskou sílu Sovětského svazu a o přiměřený podíl ostatních bratrských zemí. Děje se tak na základě rovnoprávnosti, vzájemné spolupráce a pomoci, dobrovolnosti, ale také povinnosti a odpovědnosti každého členského státu Varšavské smlouvy za obranu společných třídních zájmů. Jaké hlavní funkce, vzhledem k obranné síle socialistického společenství, plní socialistický internacionalismus?

Z hlediska teorie a praxe můžeme rozlišit tři základní funkce internacionalismu.

Za prvé funkci sjednocující, integrační. Projevuje se jako postupný proces sblížení základních zájmů, jako překonávání sociálních rozdílu, které brání vzájemnému porozumění. Dialektika internacionalních a národních zájmů vyžadává kritérium posilování celku, který na své vyšší

úrovni rozvoje může zabezpečit specifické potřeby jednotlivých socialistických států. Podíl každého státu na obranné síle organizace Varšavské smlouvy je účinný za předpokladu, že se řídí požadavky integrované síly a že se stává její organickou součástí.

Za druhé, dokonalejší integrace vyžaduje, aby sjednocování síly dosahovalo stále vyšších organizačních forem. Internacionalizace obranné síly tedy rovněž znamená plnění funkce organizační. Praktické vyjádření této funkce nacházíme v organizaci Varšavské smlouvy a jejích jednotlivých strukturách. Zdokonalování organizačních struktur bezprostředně souvisí s možností efektivního řízení a ovlivňování všech činností, které se podílejí na zabezpečení obranyschopnosti společenství Varšavské smlouvy i jednotlivých členských států. V úloze subjektu řízení procesu integrace vystupují nejvyšší orgány a představitelé komunistických stran, státu a vojenská činitele.

Za třetí, socialistický internacionalismus působí motivačně na upevňování obranné síly. Jeho ideje i reálná sounáležitost s bojovým svazkem spřátelených států a jejich ozbrojenými silami dává pocit jistoty, bezpečnosti, síly a odhodlání vystoupit proti společnému nepříteli, který by se pokusil ohrozit pokojnou práci lidí socialistického společenství. V podmínkách nebezpečí jaderné války a vyhrožování vojenskou silou NATO má naději na úspěch jen společná obranná síla socialistických zemí, v níž rozhodující podíl připadá Sovětskému svazu. Přesvědčení o tom, že je možné spoolehnout se na internacionální pomoc spřátelených armád, je silným motivačním činitelem při utváření morálně politické jednoty ozbrojených sil států Varšavské smlouvy.

Funkce socialistického internacionalismu působí průnikově na strukturu obranné síly Varšavské smlouvy a na vývoj a zvyšování možnosti jejich potenciálů. Jak známo, materialističtí vojenští teoretikové usuzují na výslednou úroveň obranné síly prostřednictvím systému potenciálů. Zatím jsou však převážně vydělovány potenciály: ekonomický, sociálně politický, vědecký, morálně politický a vojenský. Každý z nich, stejně jako způsob jejich spojení, je ovlivňován vztahy internacionalismu. Zákon funkčního spojení faktorů (potenciálů) ve společnou sílu se projevují formou spojování, doplňování a rozvíjení potřebných vlastností, ale také překonáváním vlastností nežádoucích.

Působení socialistického internacionalismu v jeho sjednocujících, organizačních a motivačních funkcích se projevuje v kvali-

tě jednotlivých potenciálů a integrované obranné síly.

Ekonomický potenciál a jeho rozvoj tvoří materiální základ obranné síly socialistického společenství. Schopnost zabezpečit obrannou sílu bojovou technikou, prostředky řízení a dopravy, potravinami a dalšími nezbytnými prostředky závisí na stupni rozvoje výrobních sil, na sladování hospodářských programů členských států Varšavské smlouvy. Plánovitý rozvoj ekonomické integrace umožňuje řešit s dostatečnou efektivitou vývoj moderní vojenské techniky a zbraní, které by vyvážily snahy vojenskoprůmyslového komplexu imperialistických států dosáhnout rozhodující technické převahy. Idea internacionalismu nachází materiální ztvárnění nejen v dokonalejších obranných prostředcích, ale také ve formě společného užití vojenských prostředků. Internacionalní spolupráci se dosahuje vyšší formy unifikace bojových prostředků a způsobů jejich případného použití.

Sociálně politický potenciál zahrnuje možnosti dělnické třídy, rolnictva, inteligence a dalších sociálních skupin bez rozdílu národnosti řešit pod vedením komunistické strany úkoly budování vyspělé socialistické společnosti a zabezpečovat potřeby upevnění obranyschopnosti jednotlivého státu v systému organizace Varšavské smlouvy. Ukazatelem úrovně sociálně politického potenciálu je sblížení zájmů dělníků, rolníků a inteligence, jejich semknutost na bázi stěžejních zájmů socialistické společnosti. Zapojení nejširších mas do řešení závažných úkolů obrany socialistických vymožeností, aktivita a iniciativa při zdokonalování spolupráce mezi jednotlivými státy svědčí o stupni dosažené integrace při prosazování společného zájmu.

Zvláštní úlohu ve sjednocování sociálně politického potenciálu mají komunistické a dělnické strany. V jejich činnosti se koncentruje vědecké poznání konkrétní historické situace s programováním budoucího vývoje a s volbou účinných opatření v mezinárodním a vnitropolitickém měřítku. Komunistické a dělnické strany musí brát v úvahu nejen síly potenciálního nepřítelů, ale také vlastní možnosti vytváření integrální síly, zejména pak dosaženou úroveň rozvoje potenciálů obranné síly. Toto reálné zhodnocení vlastních sil umožňuje předvídat s vysokou pravděpodobností vývoj vojenskopolitické situace.

Vědecký potenciál obranné síly členských států Varšavské smlouvy může dosahovat své požadované úrovně jen za předpokladu internacionální spolupráce. Na řešení společných úkolů se podílejí vědci jednotlivých socialistických zemí. Nej-

širší vědeckou základnu má sovětská vojenská věda. Vzhledem k principům internacionální spolupráce se její výsledky stávají součástí vědeckého poznání ve všech státech Varšavské smlouvy. To přispívá nejen ke srovnávaní získaných poznatků, ale také k rychlejšímu rozpracování nosných idejí pro upevňování obranné síly a rovněž ke sjednocování přípravy vojenských kádřů.

Morálně politický potenciál obsahuje stále více ideje internacionální povinnosti a odpovědnosti za společnou obranu socialismu. V jeho struktuře dochází ke sblížení hodnot internacionálního vlastnictví, k postupnému vytváření a posilování internacionální solidarity, k překonávání tendencí nacionalismu. Přestože převažuje tendence internacionalizace hodnot spravedlivé obrany socialistických vymožeností, není možné podceňovat ideologický vliv antikomunistické propagandy, která se snaží libivými hesly a sliby okamžitých výhod

oslabovat internacionální vědomí lidu socialistického společenství.

Vojenský potenciál v době soustřeďuje možnosti, které vyplývají z ostatních potenciálů. Tvorí jádro obranné síly socialistického společenství. V něm se v době války realizují možnosti těchto potenciálů. V době míru je vojenský potenciál výslednicí — integrovanou silou, jejíž stav vyjadřují spojené ozbrojené síly svou bojovou připraveností.

Internacionalizace vlastního vojenského potenciálu se prohlubuje v jeho materiálně technickém zabezpečení, ve způsobech bojové a politické přípravy vojsk, v uplatnění jednotného systému komunistické výchovy vojáků, v organizační struktuře vojsk a ve způsobu řízení. Výsledky sjednocování přípravy armád členských států Varšavské smlouvy se projevují na společných cvičeních. Získané zkušenosti se pak stávají součástí teorie a praxe zdokonalování společné obranné síly.

Internacionální povinnost a odpovědnost za upevňování ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy

Organickou součástí obranné síly socialistických států tvoří realizace internacionálních idejí a jejich vnitřní přijetí lidem i jeho armádou. Komunistické a dělnické strany v socialistických státech, sdružených v organizaci Varšavské smlouvy, uplatňují proto i ve vojenské politice vědecky zdůvodněné principy internacionalismu, které jsou vyjádřením objektivních zákonitostí. Vojenská politika marxisticko-leninských stran, stejně jako jejich politika v ostatních sférách společenského života, vychází z faktu, že socialistické společenství není dočasně uskupení ani vojensko-politický blok (jak je často označováno v buržoazní propagandě), ale výsledkem procesu, který je objektivně nevyhnutelný.

Z této zákonitosti vyplývá povinnost komunistických a dělnických stran všestranně upevňovat socialistické společenství včetně výstavby ozbrojených sil a všestranně připravovat jejich příslušníky k nekompromisnímu naplňování zásad vzájemné odpovědnosti za obranu socialismu.

Internacionální odpovědnost spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy, jejich povinnost upevňovat všechny složky své bojové síly, je odrazem a vyjádřením obecného zájmu celku — socialistického společenství. V. I. Lenin již v době občanské a intervenční války zdůraznil souvislost schopnosti mas vydržet nejtěžší zkoušky, neztrácet vůli k boji a k vítězství nad nepřítelem a jejich věrnost ideám interna-

cionalismu: „Zvítězíme, jestliže přední oddíly pracujících, Rudá armáda, budou pamětliví toho, že zastupují a hájí zájmy celého mezinárodního socialismu.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 27, s. 501.)

Dějiny vítězných bitev sovětských ozbrojených sil jsou zároveň dějinami ztělesnění tohoto leninského odkazu o jednotě internacionálních a vlasteneckých úkolů.

V současných podmínkách neobyčejně vzrůstá význam leninského pojetí internacionální povinnosti. Zvyráňuje jej dynamika vnitřních procesů socialistického společenství, růst agresivity soudobého imperialismu i vědeckotechnický rozvoj ve vojenskosti. Kdyby vzplanula raketová jaderná válka, vyžadovala by od bojujících mas všech států Varšavské smlouvy zvláště pevnou, ideově motivovanou vůli k boji a vysokou úroveň činnosti každého článku našeho internacionálního svazku, jehož obecné zájmy v podmínkách imperialistické agrese zcela splnou se specifickými národními a státními zájmy.

Předpoklady vojáků realizovat odpovědně tyto zájmy svou aktivní, obětavou činností jsou v socialistických armádách utvářeny jednotou organizačnické a ideologické práce. Příslušníkům socialistických armád je ideovou výchovou i v praktickém životě (zejména v průběhu spojeneckých, společných cvičení) vštěpována zásada nekompromisní internacionální podmíněnosti pevné obrany každého spojeneckého státu a

socialistických vymožeností pracujících jednotlivých národů socialistického společenství.

Internacionální stanoviska v otázkách obrany socialistického státu (stejně jako v jiných sférách společenského života) umožňují správně vidět nejbližší i perspektivní cíle výstavby ozbrojených sil vlastní země a podřizovat jim systém přípravy a výchovy jejich příslušníků.

V marxisticko-leninském pojetí tvoří internacionální odpovědnost dialektickou jednotu s odpovědností za osud socialistické vlasti, za obranu národních zájmů. Národní zájmy za socialismu nejsou uzavřeny do sebe ani v mírových dobách, tím méně v případě jejich ohrožení ozbrojenou imperialistickou agresí. V zájmech každého socialistického národa je hlavní jejich socialistický obsah a proto netvoří něco výhradně vnitřního, stejně jako internacionální zájmy nejsou výlučně orientovány vně národních zájmů.

Internacionální principy, které vyjadřují nejvládnější, nejpodstatnější zájmy socialistické vlasti, tvoří společnou motivační sílu mnohonárodnostních ozbrojených sil socialistických států. Pouze internacionální jednotu může zabezpečit vnitřní, morálně politickou pohotovost těchto velkých vojenských mas, včlenit se v okamžiku bezprostředního nebezpečí pro bratrskou socialistickou vlast do bojové činnosti v minimálním čase a v nekompromisním obětavém boji bránit společné zájmy.

V současné době dochází ke stále hlubšímu a složitějšímu působení různých faktorů, které ovlivňují průběh i výsledky války. Ideová soudržnost vojenských mas na všech úrovních struktury společnosti a ozbrojených sil nabývá v této souvislosti stále na významu. Socialistický internacionalismus bojujících mas (tj. jakmile se internacionální zásady přemění v sociální energii lidí) bude značně přispívat k tomu, aby strategie mohla stavět náročné cíle operacím a bojům.

Vědomí internacionální semknutosti a vzájemné odpovědnosti je zároveň významným činitelem morálního ducha ozbrojených sil jednotlivých socialistických států, dává jistotu o možnostech a účinnosti společné obrany. Morálně politický charakter odpovědnosti za internacionální obranu je ještě zvyrazněn podmínkami soudobého vědeckotechnického rozvoje. V každé jednotce, na všech úrovních struktury socialistických ozbrojených sil vzrůstá odpovědnost za praktické zvládnutí nových způsobů použití současných zbraňových systémů, za zvládnutí organizace týlového a technického zabezpečení.

Ideové motivy socialistického internacionalismu vnášejí do povinností příslušníků ozbrojených sil socialistických států cilevědomost nejvyššího řádu, odhodlání a připravenost překonávat jakékoli překážky k dosažení spravedlivých cílů války vnučené imperialismem. Zdrojem těchto motivů je marxisticko-leninská vědecká analýza podstatných závazků národních oddílů dělnické třídy i závazků vůči všem revolučním silám světa. Internacionální aspekt jejich sociální energie má proto pevné základy: odráží se v něm podstatné objektivní vztahy, objektivní stránky internacionální a vlastenecké odpovědnosti, které vyplývají ze zákonitostí společenského pohybu.

Socialistický internacionalismus v jednotě s vlastenectvím je však činným prvkem společenského vědomí pouze tehdy, přemění-li se objektivní internacionální závazky v hluboké přesvědčení, budou-li hluboce pochopeny a stanou se osobnostně významnými pro každého obránce a budovatele každé socialistické vlasti.

Základním kritériem internacionalismu je proto prakticky vyjádřená odpovědnost za vytváření a obranu socialistických hodnot nejen své vlastní země, ale i celého socialistického společenství, aktivní účast v boji, který vyplývá z role socialistických zemí ve světovém revolučním procesu, všestranná podpora protimperialistického boje národů.

Internacionální odpovědnost, jako morálně politická vlastnost vojáků socialistických armád, se utváří výchovným působením mnoha činitelů. Základním z nich je socialistický společenský řád a s ním spojený způsob života společnosti, jenž se promítá i do specifických podmínek ozbrojených sil. Jeho působení na vědomí a vlastnosti vojáků, včetně jejich internacionální odpovědnosti, je však zprostředkováváno řadou článků sociální struktury a významné místo mezi nimi zaujímá nejbližší vojenské sociální prostředí příslušníků ozbrojených sil.

V důsledku vědeckotechnického rozvoje představují současné armády států Varšavské smlouvy složitý systém skupin. Pro tento systém jsou charakteristické poměrně členitá soustava konkrétních funkcí jednotlivců a skupin vojáků i různé formy jejich vzájemné součinnosti. Zvláštnosti zastoupených odborností i kvalifikace příslušníků vojenských skupin vytváří v soudobých socialistických armádách velmi složitý komplex specifických případů sociálního prostředí.

Podstata této specifiky je však ve všech socialistických armádách společná. Je určována smyslem existence a posláním ozbro-

ných sil států organizace Varšavské smlouvy, které spočívají v internacionální ochraně a obraně základních zájmů pracujících všech národů našeho společenství. Dialektický přístup k postižení systému sociálních prostředí v našich armádách vyžaduje zdůraznit, že každý jeho jednotlivý případ je výrazně ovlivňován všemi činiteli, které přímo či nepřímo souvisejí s ozbrojeným bojem v podmínkách třídně rozděleného světa, s nezbytností upevňovat tvář v tvář imperialistickému nebezpečí bojovou pohotovost a všestrannou připravenost socialistických armád.

Zvláštnosti bojových úkolů, podmínek jejich činnosti, specifické požadavky vojenské služby se zcela zřetelně promítají do vojenského sociálního prostředí značnou reglementovaností vzájemných vztahů, chování a činností vojáků všech kategorií. Avšak sociální charakter těchto vztahů i chování je odvozen od třídní politické podstaty cílů socialistických armád, jejichž internacionální úkoly mají spravedlivý charakter a progresivní cíle.

Rozvoj vzájemných vztahů mezi vojáky všech kategorií je v socialistických armádách založen na sociální rovnosti. Promítají se do nich ideály socialistického kolektivismu. Vychovatelům, velitelům, politickým pracovníkům, stranicím a mládežnickým organizacím jde vždy o utváření takové osobnosti, která neuvažuje o sobě a své činnosti mimo společnost a kolektiv, k němuž náleží.

Vojenská jednotka se stává v přesném slova smyslu socialistickým kolektivem tím, že ideově spojuje vojáky a zaměřuje jejich aktivitu na plnění podstatných úkolů výstavby i obrany socialistické vlasti, jež je neuskutečnitelná a nemyslitelná mimo rámec socialistického společenství. Pouze takové ideové sjednocení skupiny vojáků, v němž dominuje odpovědný vztah k vyšším úkolům a cílům socialistické společnosti, z ní tvoří kolektiv. A teprve potom vztahy jednotlivých vojáků k potřebám takového kolektivu vyjadřují i jejich vztah ke společnosti, k potřebám jejího rozvoje a k úkolům ozbrojené obrany jejích základních zájmů.

Proto také je utváření přesvědčených internacionalistů a soudržných vojenských kolektivů dvojčedným úkolem. Řešení jedné stránky tohoto úkolu podmiňuje řešení druhé stránky. Tato souvislost se zcela zřetelně projevuje v jednotkách, složených z vojáků různých národností. Výchovná funkce vojenských kolektivů se v současnosti prohlubuje tím, že stále důsledněji zprostředkovávají základní hodnoty internacionální odpovědnosti, jež jsou vlastní rozvinuté socialistické společnosti.

Politickou stránku výchovy k internacionální odpovědnosti tvoří výchova vědomí třídní sounáležitosti vojáků daného národa s lidem všech socialistických zemí, s bratrskými armádami států Varšavské smlouvy, přesvědčení o historické nezbytnosti stále hlubší sociálně ekonomické, ideové a vojenské jednoty národů všech socialistických zemí.

Morální stránka spočívá v realizaci principů a ideologie socialistického internacionalismu prostřednictvím cílevědomé organizace mezilidských vztahů podle zásad socialistické morálky a vojenského souduzství. Egoismus a individualismus jsou v přímém protikladu s ideály kolektivismu.

Proto je v socialistických armádách věnována zvláštní péče utváření vztahů vzájemné odpovědnosti, prosazování společenských zájmů a kolektivních cílů bojové pohotovosti před osobními i úzce skupinovými. Ideově jednotný vojenský kolektiv, který se vyznačuje principiálními soudružskými vztahy, se tak stává důležitým činitelem reálného projevu kolektivismu vyššího řádu — socialistického internacionalismu.

V ideově vyhraněném vojenském kolektivu se utváří schopnost a zaměřenost jednotlivců k aktivní spolupráci v různých kooperovaných činnostech jednotek. V těchto činnostech, které jsou konkrétním výrazem internacionální aktivity socialistické armády, se voják formuje a mění. Je však pod vlivem celkové orientace kolektivu v závislosti na tom, jakou má dané sociální prostředí pro něho přitažlivost. Skutečné, neformální včlenění vojáka do vojenského kolektivu a jeho aktivní účast na úkolech organické jednotky závisí tedy v mnoha směrech na tom, jak významný je pro něho hlavní obsah ideové soudržnosti kolektivu.

Osobnostní význam tohoto obsahu se utváří u vojáků péčí velitelů, politických pracovníků, stranicích a mládežnických organizací o to, aby praxe kolektivu přesvědčovala každého o jednotě třídního, internacionálního poslání armády a norem jejího vnitřního života.

Dobře organizované a vyspělé vojenské kolektivy se vyznačují tím, že žádná jejich činnost v různých oblastech bojové a politické přípravy není uskutečňována samoúčelně a mimo souvislost s upevňováním bojové pohotovosti a všestranné připravenosti organických jednotek. Internacionalní charakter úkolů a cílů ozbrojených sil není proto v takových kolektivech ničím odlehlym, časově vzdáleným. Zkušenosti velitelů, politických pracovníků a stranicích organizace velmi dobře chápou, že v opačném případě by společensky významné cíle socialistické armády postrádaly v konkré-

ním životě jednotek mobilizující účinek a každodenní činnost vojáků, jako cesta k cílům, by ztrácela aktuální politickomorální hodnotu.

Ideová soudržnost vojenského kolektivu těsně souvisí s rozvojem jeho zdravého společenského mínění. V tomto mínění se projevuje velmi zřetelně předpoklad a současně i produkt duchovní síly vojenského kolektivu, jeho schopnost ke kolektivní sebekontrolě, jeho možnosti účinně vést vojáky k odpovědnosti za obranu socialismu a socialistické vlasti.

Zdravé společenské mínění vojenských kolektivů aktivně reaguje na nesprávné a neodpovědné chování některých jednotlivců. Jeho hlavní funkce však nespočívá v korigování nežádoucích odchylek v chování vojáků, nýbrž v ideové motivaci, v podněcování společensky prospěšné činnosti

vojáků, jejich tvůrčí aktivity při plnění úkolů bojové a politické přípravy jednotek.

Přeměna objektivních požadavků, které vyplývají z odpovědnosti ozbrojených sil za obranu socialismu a socialistické vlasti, ve veřejné mínění vojenských kolektivů je stálým úkolem velitelů, politických pracovníků, stranických a mládežnických organizací v socialistických armádách. Úspěchy při jeho řešení mají zásadní význam pro soustavný rozvoj duchovní síly jednotek. Společenské mínění je v kolektivech socialistických armád utvářeno především cílevědomou ideově politickou výchovou vojáků, která umožňuje vojákům dospět k principiálnímu, třídně pojatému hodnocení konkrétních úkolů jednotek na pozadí a v souvislostech s klíčovými potřebami neustálé bojové pohotovosti všech socialistických armád.

K některým otázkám socialistické vojenské strategie

Země socialistického společenství se nemohou spoléhat v boji za odvrácení války jen na „dobrou vůli“ imperialistů, ale opírají se především o sílu socialistického tábora a stále rostoucí převahu mírových sil nad silami reakce a války. Úspěchy světové socialistické soustavy, neřešitelné rozpory uvnitř kapitalistické soustavy a vůle národů žít v míru zvýrazňuje zákonitost historicky nutného pádu světové soustavy imperialismu, která se přežila. Z toho do značné míry vychází snaha imperialistů odvrátit svůj nevyhnutelný zánik a válkou změnit vývoj světových událostí, který je pro ně krajně nevýhodný. Právě proto ohrožuje současný imperialismus mír a bezpečnost národů.

Z hlediska těchto skutečností nabývá na významu to, aby naše vojenské kádry zvládly marxisticko-leninskou teorii o válce a armádě a osvojily si všechny oblasti vojenských znalostí. Jedním z aktuálních úkolů teoretické přípravy v současných podmínkách se stává studium a zvládnutí **teorie vojenské strategie jako nejvyšší součásti vojenského umění.**

Slovo „strategie“ pochází z řeckého „stratégos“ — „vojevůdce“ a v přesném smyslu slova znamená „velení vojskům“. Pojem vojenské strategie jako vědy nevznikl najednou. Popudem k rozvíjení vojenské strategie byly dlouholeté válečné zkušenosti, které se lidem staly zdrojem poznávání válečných jevů. Podle toho, jak se hromadily válečné zkušenosti a jak se porovnávala mnohá, již popsaná fakta z válečných dějin, došli lidé k závěru, že ty či ony válečné jevy se opakují. To umožňovalo zobecňovat a formulovat některé principy a pravidla.

Vytvoření strategie bylo přímým důsledkem zobecnění zkušeností z řízení ozbrojených sil v procesu přípravy a vedení válek a válečné činnosti ve strategickém měřítku. Vojenská strategie není ovšem jen výsledkem zobecnění zkušeností, je to i teoretické předvídání možných podmínek a způsobů, jak vést ozbrojený zápas a válku v budoucnosti, a proto se neustále obohacuje a rozvíjí. Proto má jednota a vzájemné sepětí teorie a praxe v oblasti strategie rozhodující význam v dialektickém procesu jejich vzájemného obohacování a rozvoje. Tato jednota se nejjasněji projevuje za války, kdy se teorie přípravy a vedení bojové činnosti na strategickém stupni slévá s praxí strategického řízení války.

Soudobá socialistická strategie představuje systém vědeckých poznatků o zákonitostech války současné epochy, způsobech a formách jejího vedení, o výstavbě ozbrojených sil a jejich přípravě na válku. Je to oblast praktické činnosti politického vedení státu a nejvyššího vojenského velení při přípravě země a ozbrojených na válku a jejich řízení při vedení ozbrojeného zápasu s cílem porazit a zničit agresora.

Vojenská strategie zaujímá ve vztahu k vojenské doktríně podřízené postavení. Zatímco ve vojenské doktríně jsou stanoveny obecné principální poučky, vojenská strategie vychází z těchto obecných pouček, rozpracovává a zkoumá konkrétní problémy, které se týkají charakteru příští možné války, přípravy země na válku, organizace ozbrojených sil a způsobů vedení války.

Předmětem socialistické vojenské strategie je hlavní specifická stránka války — ozbrojený zápas, bojová činnost strategického měřítka a ozbrojené síly.

Obsahem socialistické vojenské strategie je konkrétní řešení celkové problematiky ozbrojeného zápasu. Závisí na poměru sil ve světě, politických cílech a ekonomických možnostech států, na úrovni rozvoje zbraní, vojenských možnostech zemí a konkrétních úkolech ozbrojených sil ve válce. Obsah strategie, její místo a úkoly jsou neměnné, ale naopak mění se v souvislosti se změnami, které procházejí v sociálně politické, ekonomické i vojenské sféře.

V souladu s politickými cíli války patří k úkolům vojenské strategie především:

- zkoumání zákonitostí ozbrojeného zápasu na základě teoretického rozboru zkušeností z akcí strategického měřítka s přihlédnutím k soudobému stavu vojenství,
- studium podmínek a charakteru budoucí války a vypracování způsobů jejího vedení,
- určení stavu sil a prostředků nutných k dosažení těch cílů, které jí byly vytyčeny; určuje tudíž i všeobecný směr vývoje ozbrojených sil a jejich přípravy na válku (mobilizační otázky, rozvinutí ozbrojených sil, bojová pohotovost, způsoby a formy strategické činnosti vojsk ve strategických operacích na válčišti),
- vypracování principů materiálního a technického zabezpečení ozbrojeného zápasu a velení ozbrojeným silám (přechod státu z mírového na válečný stav),
- studium strategických názorů pravděpodobného nepřítele.

Vycházíme-li z uvedených úkolů, budou do okruhu otázek, které zkoumá teorie vojenské strategie, patřit zejména tyto otázky:

1. Předpokládaný charakter příští možné války a její strategický obsah. Při řešení tohoto bezesporu nejdůležitějšího úkolu strategie vychází ze sociálně politické podstaty válek, které mohou být rozpoutány v soudobých podmínkách a zkoumá jejich nejdůležitější rysy, např.:

- předpokládané složení a cíle bojujících stran,
- způsoby rozpoutání války a její vedení s použitím různých prostředků ničení,
- formy strategické činnosti ozbrojených sil,
- úpornost a prostorový rozmach a rozsah ozbrojeného zápasu,
- předpokládanou dobu trvání války a její možné následky.

Na základě vědecky zdůvodněných závěrů o možném charakteru příští války se potom přijímají opatření k přípravě země na válku, které zpravidla zahrnují: výstavbu ozbrojených sil a jejich přípravu na válku, přípravu národního hospodářství, obyvatelstva a teritoria, přípravu civilní obrany.

2. Úkoly ozbrojených sil ve válce a nezbytné prostředky k jejich splnění. Všechny úkoly ozbrojeného zápasu a cílů války je možné dosáhnout jen společným úsilím všech druhů ozbrojených sil — raketovým vojskem strategického určení, vojenským letectvem, pozemním vojskem, vojskem PVOS a vojenským námořnictvem. Jejich činnost musí být dokonale sladěna co do místa, času, cíle a způsobu se zřetelem na cíle bojové činnosti, charakter a bojové možnosti vojsk a konkrétní podmínky situace.

Splnění stanovených strategických cílů bude dosaženo vedením strategické operace na válčišti, která bude zpravidla zahrnovat přípravu a vedení:

- prvního jaderného úderu,
- protivzdušné operace,
- vzdušné operace,
- námořní operace,
- vzdušné výsadekové operace,
- prvních a dalších frontových operací.

3. Způsoby, formy a podmínky přípravy a vedení ozbrojeného zápasu a strategických operací. Tyto způsoby a formy jsou přímo závislé na strategických cílech, používání prostředků ničení, možnostech uskupení ozbrojených sil, podmínkách zahájení války a dalších činitelích, které mají vliv na charakter války. Proto strategie musí odhalovat a zkoumat tyto závislosti, správně hodnotit probíhající změny a rozpracovat neefektivnější způsoby vedení války a vedení bojové činnosti ve strategickém měřítku.

4. Strategické plánování války, které patří mezi základní úkoly strategie při přípravě ozbrojených sil na válku, vyjadřuje zejména:

- hluboké a všestranné zhodnocení vojenskopolitické situace ve světě a v jeho jednotlivých částech,
- stanovení strategických cílů a zámyslu vedení války (určení hlavního nepřítele a jeho spojenců, hlavních a druhořadých válčišť, způsobů zničení nepřítele apod.),
- stanovení úkolů ozbrojeným silám a způsobů jejich plnění,
- zabezpečení rozboru všech možností, kterými budou disponovat jednotlivé strany,
- organizační všestranného zabezpečení ozbrojených sil, vytvoření záloh a řešení dalších otázek.

5. Zásady výstavby, přípravy a použití ozbrojených sil ve válce. Všechny tyto otázky musí být rozpracovány v souladu s charakterem příští možné války a důležitý význam přitom má zejména:

- stanovení organizační struktury i početního stavu ozbrojených sil,
- vybavení vojenskou technikou, zejména rozhodujícími prostředky pro vedení ozbrojeného zápasu,
- stanovení systému doplňování ozbrojených sil osobami, přípravy vojsk a operačně strategické přípravy vedoucích funkcionářů a štábů ozbrojených sil.

6. Zásady bojového, týlového a speciálního zabezpečení činnosti ozbrojených sil. V současné době strategie věnuje zvláštní pozornost v tomto směru zejména průzkumu, radioelektronickému boji, ochraně proti zbraním hromadného ničení, maskování, týlovému (technickému) zabezpečení apod.

7. Vytváření strategických uskupení ozbrojených sil. Je všeobecně známo, že válku může nepřítel rozpoutat různými způsoby. Proto i vstup spojených ozbrojených sil do této války musí vycházet z nesterýných podmínek. Mimo to válka může být zahájena a vedena s použitím nebo bez použití jaderných zbraní. Vycházejíc z výše uvedeného musí strategie nacházet a stanovit způsoby vytváření již v mírových podmínkách takových uskupení ozbrojených sil, která by zabezpečovala úspěšné řešení obranných i útočných úkolů v jakýchkoli podmínkách rozpoutání agrese nepřitelem.

8. Udržení vysoké bojové pohotovosti ozbrojených sil a jejich strategické rozvíjení. V současných podmínkách se stalo zabezpečení stále vysoké bojové pohotovosti ozbrojených sil jednou z nejdůležitějších otázek. Na její řešení se soustřeďuje značné úsilí a pozornost vědeckého zkoumání a při plánování a praktické realizaci všech opatření. Na základě vojenskopolitické situace a dalších ukazatelů stanoví se obecné požadavky na bojovou pohotovost, její konkrétní obsah pro každý druh ozbrojených sil, na způsoby

udržení bojové pohotovosti na odpovídající úrovni a zabezpečení přechodu na její vyšší stupeň v souladu s narůstáním nebezpečí rozpoutání války.

Strategické rozvíjení ozbrojených sil představuje souhrn opatření, která zahrnují jejich přechod z mírového na válečný stav, opravní rozvíjení vojsk na válčících a také strategická přeskupení vojsk a převozy materiálních prostředků. Plánovitě a včasné strategické rozvíjení musí zabezpečit předstížení nepřítelů v přípravách na válku, ve vytvoření nejvýhodnějších podmínek pro účast ozbrojených sil v ozbrojeném zápase, možnost získat strategickou iniciativu ihned po rozpoutání války.

Mobilizace ozbrojených sil je bezprostřední součástí jejich přechodu z mírového na válečný stav. Je jí zapotřebí chápat jako jeden z nejdůležitějších úkolů strategie, který má zvláštní význam. To je dáno místem a úlohou mobilizace při zvyšování počtu ozbrojených sil, která je bezpodmínečně nutná pro úspěšné vedení operací od samého zahájení války. Opatření při přípravě a uskutečnění mobilizace vyžadují sladění a cílevědomé úsilí značného počtu různých institucí a zařízení. Zahrnují všechny ozbrojené síly i ekonomiku a národní hospodářství země. V důsledku toho se strategie soustřeďuje na rozpracování obecných zásad mobilizace a neefektivnějších způsobů jejího provedení.

9. **Studium jednotlivých válčích**, jehož výsledků využívá vojenská strategie při plánování, přípravě a vedení válek. Podstatou plnění tohoto úkolu je vědecké zdůvodnění současného chápání válčích, stanovení jejich počtu, hranic, složení a také rozpracování metodiky poznávání jejich jednotlivých částí a strategického hodnocení válčích vcelku. Podstatnou část podkladů, nezbytných pro strategickou charakteristiku a hodnocení válčích, získává průzkum. Mnohé údaje o válčích získává strategie z geografie, ekonomických věd, statistických údajů apod.

10. **Příprava národního hospodářství, obyvatelstva a teritoria** státu na válku, která zahrnuje kromě ozbrojených sil národní hospodářství, obyvatelstvo i teritorium státu. V důsledku toho je tato otázka předmětem pozornosti a péče především nejvyšších státních orgánů. Plánuje a uskutečňuje se pod jejich bezprostředním vedením.

Otázky přípravy ekonomiky a obyvatelstva na válku zkoumají mnohé technické, ekonomické a sociální vědy. Je to právě strategie, která je schopna vypracovat a dát doporučení, která jsou nezbytná pro přijetí rozhodnutí nejvyššími orgány k přípravě všech součástí národního hospodářství i obyvatelstva na válku, pro rozpracování dlouhodobých i krátkodobých plánů rozvoje ekonomiky. Mezi taková doporučení může patřit:

- na jakou válku a podle jaké generální linie připravovat ekonomiku,
- jaký musí být poměr zásob zbraní a materiálních prostředků vytvářených do války a zaváděných v důsledku přechodu výroby na válečný stav,
- jak zabezpečit životnost ekonomiky v průběhu války apod.

Hlavním měřítkem v tomto směru je zabezpečení vojenskotechnické převahy nad nepřítelem, které je možné dosáhnout jen na základě nepřetržitě vědeckotechnického pokroku, rozvoje obranných odvětví průmyslu, rozpracování a plánovitěho plnění cílevědomého programu rozvoje a výroby výzbroje.

Rozmístění důležitých výrobních a správních objektů a středisek patří mezi důležité národohospodářské úkoly a dělá se podle odpovídajících plánů rozvoje odvětví národního hospodářství. Přitom strategie zdůrazňuje potřebu největší odolnosti hospodářství ve válce, mobilizaci průmyslu a dopravy, dodržování plánované výroby a dodávek válečného materiálu.

Morálně politická a psychologická příprava obyvatelstva na válku je prostředkem formování jednoho z nejdůležitějších činitelů, které zabezpečují dosažení vítězství. Při řešení tohoto úkolu na základě teoretického zkoumání charakteru budoucí války se potom

uplatňují požadavky, kterým musí odpovídat politická a mravní úroveň obyvatelstva, jeho ideologie a psychologie, pohotovost i odhodlanost lidu bojovat.

Značný komplex úkolů vojenské strategie je spojen s přípravou teritoria země na válku. Mezi nejdůležitější patří především příprava teritoria k vytvoření podmínek pro efektivní činnost národního hospodářství země ve válce. Tato opatření se uskutečňují na základě dlouhodobých i operativních plánů jak ozbrojenými silami, tak dalšími ministerstvy, úřady a institucemi.

11. **Rozpracování požadavků na organizaci civilní obrany země.** Civilní obrana totiž představuje jeden ze základních směrů přípravy země na válku, především jadernou. Opatření CO zahrnují všechna odvětví národního hospodářství a předpokládají účast všech pracujících v těchto odvětvích i orgánů velení a řízení vojenských útvarů ozbrojených sil. Mezi rozhodující úkoly patří zejména:

- ochrana obyvatelstva před zbraněmi hromadného ničení,
- vytvoření nezbytných podmínek pro nepřetržitou práci národního hospodářství ve válce,
- uskutečňování záchranných a obnovovacích prací při odstraňování následků po jaderných úderech nepřítele.

12. **Studium, zkoumání a vyhodnocování strategických názorů pravděpodobného nepřítele,** jeho možností pro vedení války i pravděpodobných způsobů vedení ozbrojeného zápasu. Je známo, že obsah socialistické vojenské strategie, to znamená konkrétní řešení všech výše uvedených otázek, závisí kromě jiného na poměru sil ve světě, na politických cílech a ekonomických možnostech států nepřátelské koalice, na úrovni vývoje zbraní a vojenské techniky, na vojenských možnostech těchto zemí vcelku a konkrétních úkolech ozbrojených sil ve válce.

Z těchto důvodů a pohledů jsou i důkladné znalosti předpokládaného nepřítele jedním z nejdůležitějších podkladů pro rozvoj strategie a zejména vojenské doktríny.

13. **Řízení ozbrojených sil v době míru a za války** představuje jeden z nejdůležitějších úkolů v oblasti vojenské strategie. Hlavním požadavkem je, na základě všestranného zhodnocení politických a ekonomických podmínek dané vojenskopolitické situace, zabezpečit:

- v době míru udržení ozbrojených sil ve stavu stále vysoké bojové pohotovosti,
- v případě války mobilizací všeho úsilí země, odzbrojených sil k odrazení agrese a zničení nepřítele s nejmenšími vlastními ztrátami živé síly, techniky a materiálu.

Možnost neočekávaného rozpoutání příští možné války, rychlý vývoj a její značný rozmach, kladou značné úkoly a požadavky na celkový systém strategického řízení i tvůrčího přístupu k řízení ozbrojených sil a velení vojskům v souhlase s danou situací.

Hlavním vojenskostrategickým cílem válčících stran ve všech válkách minulosti bylo **porazit nebo oslabit ozbrojené síly nepřítele, obsadit a udržet jeho životně důležité oblasti, administrativní a politická střediska a přinutit nepřítele ukončit válku.**

Dosažením těchto cílů byly obvykle uskutečněny i politické cíle, které byly ve válce vytýčeny. Obě strany v souladu s vojenskostrategickými cíli a možnostmi svých ozbrojených sil vedly útočné nebo obranné operace nebo kombinovaly oba způsoby.

Vývoj vojenské strategie se opírá o zkušenosti z válek a válečných akcí strategického významu, z vedení války a řízení ozbrojených sil v procesu přípravy a vedení ozbrojeného zápasu. Tyto zkušenosti byly svého času zdrojem pozorování jevů války i zdrojem utváření strategických názorů, které se postupně spojily v ucelený systém.

Každá nově vznikající společensko-ekonomická formace přispívala k rozvoji vojenské strategie a určovala její tvárnost. Hlavním činitelem, který určoval charakter vojenské strategie, byly vždy materiální podmínky společenského života, ekonomika toho či onoho státu. Závislost vojenské strategie na ekonomice se zvláště výrazně projevila s pří-

chodem a rozvojem kapitalistického systému výroby, kdy nastal skok v rozvoji výrobních sil, kdy vzrostly militaristické snahy některých kapitalistických států a lidstvo vstoupilo do epochy imperialistických válek.

Socialistická vojenská strategie vychází ze sovětské, která se zrodila a rozvíjela spolu s ozbrojenými silami SSSR. Jejím teoretickým základem je marxisticko-leninské učení o válce a armádě a jejím tvůrcem je V. I. Lenin, který tyto základy formuloval.

Teorie socialistického vojenského umění se podle rozsahu činnosti, které zkoumá, dělí na strategii, operační umění a taktiku, zatímco buržoazní na strategii a taktiku. Vedle toho se v některé buržoazní literatuře používá termínu „velká strategie“, která je v anglickém polním řádu definována jako „umění, jak nejúčinněji používat všech sil státu“.

Strategie zaujímá v teorii vojenského umění vedoucí místo, teorie vojenské strategie zkoumá využití všech sil a prostředků státu ve válce. To znamená, že k úkolům vojenské strategie patří vypracování obecných principů, jak využít různých druhů ozbrojených sil a koordinovat jejich úsilí, směřující k dosažení jednotného vojenskopolitického cíle. Zároveň teorie strategického využití každého druhu ozbrojených sil, opírající se o obecné základy jednotné strategie, vypracovává konkrétní formy a způsoby jejich použití.

Strategie úzce souvisí s operačním uměním a taktikou. V poměru k nim je vojenská strategie vedoucí, neboť určuje obecný cíl činnosti, síly, prostředky a způsoby jak plnit vytyčené úkoly. Vzájemná podmíněnost všech součástí teorie vojenského umění a vedoucí postavení strategie se vysvětluje tím, že ve válce je každý dílčí úspěch podřízen obecnému cíli. Proto taktické poučky musí odpovídat cílům operačního umění, které opět vyplývají ze strategických cílů.

Soudobá strategie se nemůže vyvíjet, aniž by přihlížela k ekonomickým, politickým a vědeckotechnickým činitelům. Musí své předpovědi opírat o současné úspěchy matematiky, fyziky, chemie, kybernetiky a ostatních věd, neboť bez nich není dnes možné řešit otázky přípravy a využití ozbrojených sil ve válce. Je proto pochopitelné, že vojenská strategie úzce souvisí i s ostatními společenskými a přírodními vědami.

Nutnost úzkého sepětí strategie s ostatními vědami je podmíněna i tím, že některé technické vědy, které mají blízko k oblasti zbrojní výroby, dostávají od strategie všeobecné a občas i konkrétní takticko-technické úkoly pro konstrukci nových vzorů výzbroje a vojenské techniky.

Cílem tohoto článku je obecná orientace, na základě sovětských pramenů, o problému socialistické vojenské strategie. Její znalosti umožní velitelskému sboru ČSLA chápat řadu vojenskopolitických jevů, orientovat se správně v požadavcích velení naší armády na udržování stále vysoké bojové pohotovosti.

Marxisticko-leninské pojetí objektu a subjektu ozbrojeného zápasu

Problematika objektu a subjektu, stejně tak jako objektivních podmínek a subjektivního činitele, není zdaleka jen ústředním problémem marxisticko-leninské filozofie, ale i společenské, v tom i vojenské praxe.

Ve vojenské teorii a vojenské praxi se s ní setkáváme zejména při řešení a objasňování takových vojenských jevů a procesů, jako je např. problematika úlohy velitelů, štábů a vojenských mas ve válce a ozbrojeném zápasu; úlohy materiálních a duchovních činitelů, které ovlivňují průběh a výsledky války a ozbrojeného zápasu; determinovanosti, podmíněnosti rozhodovací činnosti velitelů a štábů přírodními a sociálními objektivními podmínkami na jedné straně a svobodou jednání, rozhodování a jednání na druhé straně. Současně se tato problematika vztahuje k procesu vojenskovědeckého poznání a vojenské praxe, k úloze tříd a třídního boje, sociálních revolucí a sociálního násilí v dějinách třídní společnosti a k jiným.

Ozbrojený zápas představuje případ sociálně politické, třídně antagonisticke násilné konfrontace, která probíhá mezi třídami, státy, vojenskopolitickými koalicemi. Jako specifický případ společensko-politické praxe je ozbrojený zápas subjektu-objektovým vztahem. Vzájemná interakce subjektu a objektu, již se mj. ozbrojený zápas vyznačuje, nás přivádí k potřebě pochopit obsah takových filozofických kategorií, jako jsou kategorie objekt a subjekt, objektivní podmínky a subjektivní činitel vůbec, ozbrojeného zápasu zvláště.

Objektem rozumíme tu část objektivní reality (přírody a společnosti), která působí na subjekt a je současně subjektem poznávána a revoluční praxí přetvářena. **Subjektem** nazýváme nositele poznávací a revolučně praktické činnosti.

Objekt ozbrojeného zápasu představuje bohatě vnitřně strukturní množinu různých přírodních a sociálních jevů a procesů, které jsou předmětem sociálně politické násilné aktivity člověka, sociálních tříd, národů, států a vojenskopolitických koalic. Z toho vyplývá, že objekt války má vnitřní strukturu ve dvou základních skupinách jevů a procesů: přírodních a sociálních.

Do přírodních jevů a procesů, které tvoří strukturální prvky ozbrojeného zápasu, zahrnujeme: přírodní jevy a procesy (neživé i živé) přírody, geografické prostředí válčiště, klimatické, meteorologické, fyzikální, chemické, biologické a jiné.

Pokud jde o sociální jevy a procesy, které jsou objektem ozbrojeného zápasu, nacházíme mezi nimi: příslušníky ozbrojených sil, civilní obyvatelstvo, ekonomický, vědeckotechnický, vojenský a morálně politický potenciál země, státu, vojenskopolitické koalice, sociální instituce — politické, ekonomické, státní, vědeckovýzkumné, výchovně vzdělávací, kulturní a jiné. Jde o přírodní a sociální jevy, které jsou objektem destruktivní, násilné aktivity probíhajícího ozbrojeného zápasu.

Vzhledem k tomu, že současné války mají zpravidla mezinárodní, spojenecký charakter, je nutné objekt války a ozbrojeného

zápasu chápat nikoli v národním či státním měřítku, ale podstatně širěji v měřítku mezinárodním, internacionálním. Dnes se nejen jednotlivé země, státy a jejich potenciály angažované ve válce stávají objektem války, ale tímto objektem jsou zpravidla síly a prostředky vedení války, jimiž disponuje celá vojensko-politická koalice.

Subjekt ozbrojeného zápasu je nositelem sociálně politické aktivity, která provází ozbrojený zápas. Podílí se na jeho vedení prostřednictvím aktivity poznávací, rozhodovací, organizátorské, řídicí atd.

Subjekt ozbrojeného zápasu má rovněž vnitřní strukturu. Jeho základní strukturální prvky představují především člověk, sociální skupiny, sociální třídy, národnosti, národy, ale i sociální instituce — politické, státní, ekonomické, vědecké, výchovně vzdělávací, kulturní, zájmové a jiné. Je pochopitelné, že do subjektu ozbrojeného zápasu zahrnujeme i armádu — velitele, štáby i řadové příslušníky armády.

K tomu je nutné dodat, že všichni výše uvedení činitelé vystupují jako subjekt ozbrojeného zápasu, jsou však subjektem ozbrojeného zápasu pouze za předpokladu a v té míře, v jaké jsou nositeli a realizátory činností spjatých s vedením ozbrojeného zápasu a jeho zabezpečením.

Současně považujeme za nutné upozornit na relativnost vymezení kategoriálního pojmu subjekt. Člověk, sociální skupiny, sociální instituce vystupují totiž v dvojí úloze — subjektu i objektu. Tak např. velitelé a štáby jsou subjektem poznávací, rozhodovací, řídicí a jiné činnosti ve vztahu k podřízeným. Současně jsou objektem, na který působí jiné subjekty — vyšší velitelé, štáby, ale i vlastní podřízení, kteří ovlivňují jejich rozhodování a jednání.

Právě tak např. příslušníci vlastní armády vystupují v úloze subjektu, který působí na objekt, představovaný nepřátelskou armádou. Současně však jsou příslušníci vlastní armády v postavení objektu vystaveného vlivu a působení ze strany příslušníků nepřátelské armády. Z toho vyplývá, že o subjektu a objektu můžeme ve společnosti hovořit jen v přesně vymezeném vztahu. Za jeho hranicemi si subjekt a objekt „vyměňují místo“. Přesněji řečeno člověk, sociální skupiny a společenské instituce mohou vystupovat v dvojí úloze společenského subjektu i společenského objektu. Každý společenský subjekt — individuální i kolektivní — prochází vždy určitým vývojem. Už zakladatelé vědeckého komunismu upozorňovali na tzv. subjekt „o sobě“ a subjekt „pro sebe“. Přitom subjektem „o sobě“ rozuměli společenský subjekt s nízkou úrovní poznání, převahou živelnosti, neorganizovaností i nižším stup-

něm praktické akceschopnosti. Naproti tomu subjekt „pro sebe“ se vyznačuje vlastnostmi zcela opačnými — potřebnou úrovní poznání, cílevědomostí, uvědomelostí, organizovaností a akceschopností.

Z toho vyplývá závažný požadavek: potřeba permanentní kultivace, vzdělávání, výchovy a přípravy příslušníků socialistické armády za tím účelem, aby se stali plnohodnotnými dějinnými subjekty angažovanými v ozbrojeném zápasu.

Ani v současnosti nic neztratila na své platnosti Leninova slova: „Nikdy nebude přemožen takový národ, ve kterém dělníci a rolníci ve své většině poznali, pocítili a uvědomili si, že hájí věc, jejíž vítězství zajistí jim a jejich dětem možnost užívat všech plodů kultury, všech výtvarů lidské práce.“ (Lenin, V. I.: Projev na konferenci železničářů moskevského uzlu 16. dubna 1919. Spisy, sv. 29, Praha 1955, s. 313.)

V třídní společnosti je společenský subjekt vždy třídně diferencován. Zpravidla jej tvoří sociální třídy, které mohou být navzájem v třídně antagonistickém, popřípadě v třídně neantagonistickém vztahu.

Třídně antagonistická polarita vykořisťovatelské společnosti nachází svůj výraz i v podmínkách armády této společnosti, což se projevuje negativně v ozbrojeném zápase, rozdílným přístupem k němu, rozdílnou mírou ochoty se v něm angažovat.

V tomto ohledu třídní správnost příslušníků socialistické armády vytváří zcela jiné, daleko příznivější podmínky pro účast a angažovanost ve spravedlivém ozbrojeném zápase.

V současných podmínkách třídně rozděleného světa má subjekt mezinárodní, internacionální charakter, neboť v případné válce dnes zpravidla vystupují a stojí proti sobě sociálně ekonomicky, sociálně politicky, ideologicky a vojensko-politicky integrované vojenské koalice — jejich sociální skupiny, třídy, národy, lidové masy i sociální instituce ekonomické, politické, ideologické, vojenské a jiné. Z tohoto hlediska by v úloze subjektu případné války, ozbrojeného zápasu vystupovaly např. národy zemí socialistické společnosti a jejich internacionální společenské instituce, včetně např. obranného svazku Varšavské smlouvy a na druhé straně národy imperialistických států a jejich společenské instituce.

Subjekt a objekt ozbrojeného zápasu představují dva protikladné, vzájemně se podmínující, ovlivňující a předpokládající činitele. Čím se vyznačuje dialektický vztah mezi subjektem a objektem?

Před vznikem člověka, lidské společnosti nemůžeme o subjektu mluvit. Na určitém historickém stupni vývoje objektivní rea-

lity se z přírody vyčleňuje člověk, lidská společnost. Toto „rozštěpení“ přírody je spjato se vznikem objektu a subjektu. Jakmile vzniklo a dosud existuje toto rozdělení, existuje nerozlučnost objektu a subjektu. V dosavadním vývoji světa teprve člověk přestal být trpnou, pasivní, přizpůsobující se bytostí. Teprve on se postavil k realitě jako ke svému objektu poznání a přetváření, teprve on se z ní vyčlenil jako relativně samostatný aktivní činitel.

Vznikem člověka, společnosti dosáhla objektivní realita takového vývojového stadia, ve kterém si její určitá část — člověk, společnost uvědomuje sebe samu a produkuje kvalitativně vyšší formu bytí — společenský život.

Od vzniku člověka, společnosti jak objekt, tak i subjekt jsou jen částí okolního světa, který je jejich předpokladem a východiskem.

Úloha jednotlivých subjektů v dějinném vývoji není stejná či stejně významná. Proto je plně oprávněné rozlišit subjekty hlavní, rozhodující, určující a subjekty vedlejší, druhotné, odvozené.

Za určující, rozhodující činitele v dějinách je nutno považovat ty společenské skupiny, třídy, instituce, popřípadě sociální hnutí, které jsou nositeli sociálního pokroku, humanismu, revoluce atp. V současnosti např. v celosvětovém měřítku je určujícím subjektem dějinného vývoje světové socialistické společnosti. Závěry XXVI. sjezdu KSSS v této souvislosti připomínají: „Do osmdesátých let vstoupila mezinárodní dělnická třída a její politický předvoj — komunistické a dělnické strany — jistým krokem. Vstoupily do tohoto období jako aktivní bojovníci za práva pracujících, za mír a bezpečnost národů.“ (XXVI. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály. Praha 1981, s. 17.)

Čím se vyznačuje vzájemný vztah mezi subjektem a objektem? Subjekt a objekt tvoří dialektickou jednotu, vzájemně se předpokládají, podmiňují, ovlivňují. Současně objekt je poznáván a přetvářen subjektem. V neposlední míře subjekt, jeho činnost, působení se zpředměťuje, materializuje, objektivizuje v objektu.

Objekt plní určující úlohu ve vztahu k subjektu tím, že determinuje, podmiňuje

činnost subjektu. Současně objekt vytváří podmínky, předpoklady a prostor pro jednání subjektu.

Existuje i zpětná vazba mezi subjektem a objektem. V jejím rámci subjekt plní určující úlohu ve vztahu k objektu v tom smyslu, že poznává objekt, prakticky přetváří objekt, vyvolává v něm kvantitativní a kvalitativní změny.

Subjekt a objekt se nevývívá, nemění jen na základě vzájemného působení a ovlivňování, ale i na základě vlastního vývoje.

Vzájemný vztah subjektu a objektu se historicky mění, přičemž úloha subjektu v dějinách vzrůstá.

Rozvoj společenského poznání a praxe vede k tomu, že stále nové oblasti, jevy a procesy přírodní a sociální reality se stávají objektem poznání a praktického přetváření.

Objekt je částí materiálního bytí v podobě předmětu lidské aktivity. Subjekt je částí materiálního bytí v podobě člověka, společnosti a jejich aktivity. To, čím se člověk, společnost odlišuje od okolní přírody je především specifický lidský způsob reagování na své okolí — práce, jednání.

Příroda a společnost jsou v jistém smyslu výslednicí předmětnosti bytostných sil člověka. Pro společnost toto tyrzení platí bezvýtku, pro přírodu potud, pokud máme na mysli přírodu kultivovanou, zlidštěnou společenskou prací, přírodu přetvořenou, „poznamenanou“ lidskou aktivitou.

Vědeckotechnický pokrok uplatněný ve společenském životě a v jeho rámci i ve vojenství se v nejednom směru dotýká problematiky subjektu a objektu války.

Vliv vědeckotechnického pokroku na objekt války lze mj. spatřovat v tom, že vědeckotechnický potenciál, jímž disponují válčící země, státy, koalice jim umožňuje zmnohonásobit vojenskou sílu státu, koalice i bojovou sílu armády a znásobit i destruktivní působení na síly a prostředky protivníka.

Pokud jde o subjekty války, ozbrojeného zápasu, potom vědeckotechnický pokrok ve vojenství klade nebývale vysoké nároky zejména na kvalifikaci, kulturně technickou úroveň aktérů války a ozbrojeného zápasu, na jejich schopnosti využívat výsledků vědy a techniky, respektovat požadavky technologické kázně apod.

Objektivní podmínky a subjektivní činitele války, ozbrojeného zápasu

Veškerá společensko-praktická činnost člověka i sociálních kolektivů se vždy realizuje v určitých časových prostorových přírodních i konkrétně historických sociálních podmínkách. Toto zjištění se beze

zbytku vztahuje i na aktivitu lidí ve válce, ozbrojeném zápase.

Vycházíme-li z poznání, že objekt plní mj. úlohu determinujícího, podmiňujícího činitele subjektivní činnosti člověka, so-

ciálních kolektivů a sociálních institucí, můžeme o něm současně říci, že představuje v této své funkci i objektivní podmínky.

Objektivní podmínky existují v podobě rozličných přírodních a sociálních jevů a procesů, nezávisle (objektivně) na vědomí a vůli lidí a usnadňují nebo znesnadňují praktickou činnost subjektu. Samy o sobě objektivní podmínky nevyvolávají, nepříčíní vznik jiných jevů a procesů, provázejí však působení příčin v prostoru a čase a vytvářejí příznivé nebo nepříznivé předpoklady ke vzniku těch či oněch jevů a procesů.

Přírodní a sociální podmínky působí nejen v mírovém životě a společenské praxi, ale i v takových společenských mimořádných situacích, jako je válka, ozbrojený zápas, válečná praxe.

Účastníci ozbrojeného zápasu — velitelé, štáby, příslušníci bojujících vojsk atp. — jsou ve své řídicí, rozhodovací i realizační výkonné činnosti ovlivňováni objektivními podmínkami dvojího druhu. Jednak objektivními podmínkami **přírodní povahy** a za druhé objektivními podmínkami **sociální povahy**.

Objektivní podmínky přírodního charakteru, které podmiňují rozhodování a jednání lidí v ozbrojeném zápase, členíme na ty, které mají povahu „**přírody mimo nás**“ a „**přírody v nás**“ samotných.

Objektivní podmínky ozbrojeného zápasu sociální povahy můžeme dále rozdělit na činitele **celospolečenské** a specificky **vojenské**; na **vlastní** a **nepřítelské**, kterými jsme rovněž ovlivňováni.

Objektivní podmínky „**přírody mimo nás**“ představují především: geografické prostředí, přírodní, přesněji přírodně sociální prostředí válečště, na němž se odehrávají boje, operace, sražení; klimatické a meteorologické jevy a procesy; fyzikální jevy a procesy; biologické jevy a procesy, roční období, denní, noční doba, časový faktor a jiné, které ovlivňují činnost velitelů, štábů, vojsk a ke kterým je nutné přihlížet při rozhodování, řízení i vlastním vedení bojových akcí.

Naše rozhodování a jednání není však podmiňováno pouze „vnější přírodou“, vnějšími přírodními vlivy, jevy a procesy, ale v nemenší míře jsme ovlivňováni i „přírodou vnitřní“, „**přírodou v nás**“ samotných.

Jde např. mimo jiné o takové činitele, jako jsou naše biologické, fyzické a psychologické, zděděné či vypěstované předpoklady, schopnosti a možnosti, které se projevují ve stupni fyzické a psychologické zdatnosti, odolnosti, zdravotním stavu atp. To ve svém souhrnu rovněž v podstatné míře

ovlivňuje plnění bojových úkolů účastníků ozbrojeného zápasu.

Jakkoli je vliv přírodních objektivních podmínek v ozbrojeném zápase závažný a nezanedbatelný, nepřisuzujeme přírodním podmínkám určující, rozhodující úlohu. Ta připadá objektivním podmínkám sociální povahy. Vyplývá to ze samotné povahy války, ozbrojeného zápasu, které představují sociálně politické jevy, třídní konfliktní interakci, v níž jsou aktivizovány a využívány všechny síly a prostředky k dosažení vítězství nad nepřítelem.

Objektivní podmínky války, ozbrojeného zápasu rozděluje na objektivní podmínky války, ozbrojeného zápasu **celospolečenské** a specificky **vojenské**.

Sociální objektivní podmínky **celospolečenské** povahy, které působí a provázejí každou válku, představují především: ekonomické, politické, ideové duchovní a vědeckotechnické jevy a procesy; charakter sociálně ekonomického zřízení bojujících států, sociálně politické a sociálně ekonomické cíle sledované válčícími státy, sociálně politické, ekonomické, ideové duchovní a jiné důsledky války atp.

Objektivní podmínky války specificky **vojenského** charakteru tvoří mimo jiné: materiálně technická základna armády (zbraň, vojenská technika); kvantita, kvalita a struktura ozbrojených sil a druhů vojsk; morálně politická a vojenskoodborná připravenost příslušníků armády; bojová pohotovost a akceschopnost armád; organizační schopnosti velitelského sboru a armády a jiné.

Kromě toho můžeme sociální objektivní podmínky z hlediska jejich úlohy ve válce rozdělit na ty, které podmiňují **vznik války**, a ty, které podmiňují, určují **vlastní průběh a výsledek války**.

Pokud jde o činitele, které podmiňují vznik, vypuknutí války, spatřuje je marxisticko-leninská teorie nikoli v mimospoolečenských — přírodních, biologických činitelech, ale prvořadě v určitých sociálně ekonomických společenských poměrech, příznačných pro třídně antagonistické společensko-ekonomické formace.

Při akceptování sociální podmíněnosti vzniku válek je nutné rozlišit primární materiální podmíněnost války ekonomickými podmínkami a sekundární podmíněnost války sociálně politickými podmínkami a předpoklady, jakožto koncentrovaným výrazem ekonomických zájmů určitých společenských tříd, které používají válku jako jeden z krajních, mezních, výjimečných prostředků politiky.

Pokud jde o sociální objektivní podmínky, které ovlivňují průběh a výsledek války, s nimiž je nutné počítat při plánování,

rozhodování a řízení ozbrojeného zápasu, potom na prvním místě je potřebné připomenout objektivní podmínky **sociálně ekonomické** povahy.

Význam ekonomických podmínek pro vojenský byl znovu zdůrazněn na XXVI. sjezdu KSSS: „Vždyť právě v ekonomické oblasti se buduje základ... pro upevňování obranyschopnosti a pro aktivní zahraniční politiku.“ [XXVI. sjezd KSSS. Praha 1981, s. 33.]

Sociálně ekonomické podmínky vytvářejí prostor pro subjektivní činnost akterů války a současně limitují jejich rozhodování a jednání v ozbrojeném zápase, představují ekonomické možnosti země či vojskopolitické koalice, do nichž mj. zahrnujeme odvětvovou strukturu národního hospodářství; zdroje pracovních sil; surovinové a energetické zdroje; výrobní kapacitu průmyslu, zemědělství, rozvoj dopravy, služeb; vědeckotechnickou úroveň rozvoje výrobních sil; technologii výrobních procesů; objem a strukturu průmyslové a zemědělské produkce; úroveň společenské produktivity práce; objem národního důchodu, jeho rozdělování a užití atp.

Významné objektivní podmínky soudobých válek představují faktory **vědeckotechnické** povahy.

Vědeckotechnické podmínky, které ovlivňují vojenský, včetně soudobých válek, představují dnes složitou, bohatou strukturu množiny prvků, do níž zahrnujeme vědeckotechnickou a experimentální základnu vědy — její materiální, věcnou i kadrovou, lidskou složku; výsledky vědeckotechnického poznání objektivizované, zpředmětněné ve výrobní, dopravní, spojovací, vojenské a jiné technice; úroveň výrobních technologických procesů; stupeň vědecké úrovně řízení společenských procesů; vědeckotechnickou úroveň obyvatelstva — výrobců i uživatelů techniky a jiné.

Další sociální objektivní podmínkou, která působí ve válce, je **morálně politický faktor** armády a lidu, někdy též nazývaný morálním duchem armády a lidu.

Morální faktor tvoří souhrn duchovních kvalit lidových mas, stupeň jejich chápání těch cílů a úkolů, v jejichž jménu jedná, a jejich schopnost dát své síly pro vítězství věci, za kterou bojují. Morální faktor je stav ducha bojujících mas, jejich odhodlání zápasit, překonávat rozličné těžkosti a nejkřivější zkoušky pro dosažení vítězství.

V neposlední řadě průběh a výsledek války, rozhodování a jednání účastníků války podmiňují faktory specificky **vojenské**. Mezi ně obvykle zahrnujeme např. množství, kvalitu a strukturu ozbrojených sil; výzbroj a technické vybavení ozbrojených sil a druhů vojsk; připravenost velitelské-

ho sboru — politickou, vojskoodbornou, technickou atp.; vycvičenost, připravenost vojsk atd.

Při zkoumání přírodních a sociálních podmínek, které podmiňují a ovlivňují úlohu velitelů, štábů a vojsk ve válce, v ozbrojeném zápase, je nutné brát v úvahu nejen podmínky na vlastní straně, ale i podmínky a vlivy představované protivníkem, nepřátelskou bojující stranou, neboť jak vlastní síly a prostředky, tak síly a prostředky nepřítelů určují, podmiňují a ve svém souhrnu ovlivňují, iniciují a limitují naše vlastní rozhodování a jednání lidí.

Vztahnou kategorií objektivních podmínek je kategorie subjektivní činitele. Subjektivním činitelem při určitém zjednodušení rozumíme „subjekt v činnosti“.

Subjektivní činitel bývá vymezován v „širším“ a „užším“ slova smyslu. V **nejširším smyslu** rozumíme subjektivním činitelem člověka, sociální skupiny a sociální instituce. V tomto smyslu se subjekt a subjektivní činitel navzájem kryjí, jsou totožné.

Kromě výše uvedeného „širšího“ pojetí subjektivního činitele existuje vymezení subjektivního činitele v „užším smyslu“, čímž máme na mysli mj. kulturní úroveň, třídní uvědomělost, organizovanost, akceschopnost, rozumové schopnosti, volní vlastnosti, citové vlastnosti, schopnost poznávat, předvídat, plánovat, rozhodovat, hodnotit, jednat atp.

V úloze subjektivního činitele vystupují vedoucí a řadové osobnosti i lidové masy. Žít však subjekt pouze na lidové masy by nebylo správné. Ze subjektu nemůžeme eliminovat, vyloučit ani např. protilidové masy, vyznačující se sociální kontrarevolučností, konzervatismem, nepokrokovostí atp.

Subjektivní činitel působí ve všech oblastech společenského života — v materiální výrobě, politické, vědecké, kulturně umělecké, výchovně vzdělávací i vojenské a jiné činnosti.

Z tohoto hlediska subjektivním činitelem války je člověk, sociální skupiny, třídy, národy, obyvatelstvo států, vojskopolitických koalic i příslušníci sociálních institucí — politických, výchovně vzdělávacích a jiných angažovaných ve válečném zápasu.

Pokud jde o ozbrojený zápas jako sociálně politický jev, který tvoří hlavní obsah války, potom problematika úlohy subjektivního činitele má mj. svou konkrétní podobu v úloze vojenských mas a velitelů, popřípadě vojevůdců v ozbrojeném zápase.

Vojenské masy vystupují a plní ve válce, ozbrojeném zápase celou řadu sociálních úloh či rolí.

Především jsou rozhodujícími aktéry bojů, sražení, operací, obsluhuji zbraně a ostatní vojenskou techniku, zabezpečují materiálně technicky vedení ozbrojeného zápasu, podílejí se na poznávací, rozhodovací i řídicí činnosti v ozbrojeném zápase atp. Vojenské masy nesou hlavní tíhu ozbrojeného zápasu, obětují zdraví, životy v zájmu dosažení vítězství nad nepřítelem.

Úloha vojenských mas ve válkách, v ozbrojených zápasech může být velmi rozdílná. Míra, stupeň angažovanosti vojenských mas ve válkách, ozbrojených zápasech závisí na celé řadě činitelů, mezi nimiž můžeme mj. uvést: sociálně politický charakter války a z něho vyplývající postoje vojenských mas k dané válce, třídní uvědomělost a politickou vyspělost vojenských mas, kulturně technickou úroveň, morálně politické kvality, vojenskoodbornou připravenost, ukázněnost, organizovanost, vzájemné vztahy mezi vojenskými masami a veliteli atp.

V úloze subjektivního činitele ve válce, v ozbrojeném zápase vystupují vedle vojenských mas i osobnosti. Osobnost může vystupovat ve dvojí možné úloze: jako řádová osobnost a za druhé jako vůdčí, vedoucí osobnost.

Řádové osobnosti jsou zpravidla příslušníky sociálních skupin, tříd, společenských institucí apod. V armádě je tomu obdobně.

Vedoucí osobnosti mohou být představiteli společenských tříd, politických stran, státních, hospodářských, kulturních institucí, vědci, umělci, objevitelé, vynálezci atp. V armádní instituci v úloze vedoucích osobností vystupují velitelé, vojévůdci, političtí pracovníci, odborní náčelníci a jiní.

Ve výčtu sociálních funkcí velitelů, vojévůdčů atp. nacházíme mj. funkci poznávací, prognostickou, plánovací, rozhodovací, organizátorskou, uvědomovací, výchovnou, kontrolní, výkonnou atp.

Působení subjektivního činitele bývá ze společenského hlediska protikladně orientované. V tomto smyslu se protikladnost působení subjektivního činitele vyznačuje plněním progresivní i regresivní, revoluční i kontrarevoluční, aktivní i pasivní, uvědomělé i živelné, racionální i neracionální, a jiné úlohy.

Je proto chybné ztotožňovat úlohu subjektivního činitele jen se společensky pozitivními, žádoucími úlohami a funkcemi. Nesmíme ztrácet ze zřetele, že ve společnosti mohou existovat a zpravidla existují sociální skupiny jak progresivní, tak regresivní, revoluční i kontrarevoluční atp.

Vycházíme-li z protikladnosti úloh, které ve společnosti subjektivní činitel plní, můžeme k tomu dodat, že subjektivní činitel bývá nositelem sociálního pokroku i sociální reakce; sociální revoluce i sociální kontrarevoluce; individuálních i kolektivních zájmů; třídních i všelidských zájmů; vědění i nevědomości; uvědomělosti i živelnosti; aktivity i pasivity atp.

Subjektivní činitelé jsou vždy začleněni do sítě různých sociálních vztahů, jsou příslušníci různých sociálních skupin, společností a tato skutečnost determinuje subjektivní činitele v tom smyslu, že vyjadřují a realizují potřeby a zájmy individuální i kolektivní; profesionální i generační, třídní i všelidské; místní a celostátní; národní i internacionální a jiné.

Všeobecně se v marxisticko-leninské literatuře zdůrazňuje vzrůstající úloha subjektivního činitele v dějinách, např. komunistických stran, dělnické třídy, socialistických společenských institucí atp.

Růst úlohy subjektivního činitele v dějinách je determinován, podmiňován celou řadou sociálních jevů a procesů.

Mezi determinantami růstu úlohy subjektivního činitele mj. nacházíme dosažený stupeň vývoje společnosti; stupeň rozvoje výrobních sil a výrobních vztahů; stupeň politické vyspělosti a organizovanosti lidí; stupeň vědeckého poznání; stupeň kulturně technické úrovně; stupeň rozvoje vzdělání, stupeň morálního rozvoje společnosti; stupeň rozvoje demokracie; stupeň uspokojování materiálních a kulturních potřeb lidí aj.

Na základě determinantů růstu úlohy subjektivního činitele můžeme vytypovat řadu sociálních jevů, které negativně působí na růst pozitivní úlohy subjektivního činitele. Mezi tyto negativně působící jevy a procesy můžeme mj. zahrnout: ekonomický útlak; politický, třídní a národnostní útlak; nedemokratické státní zřízení; nevdělanost a ngramotnost; kulturní a technickou zaostalost; nepříznivé sociální klima; chybějící materiální a morální stimulaci činnosti lidí; nepostačující míru uspokojování hmotných a kulturních potřeb lidí atp.

Naopak na růst pozitivní úlohy subjektivního činitele pozitivně působí takové sociální jevy, jako např.: ekonomické a politické osvobození; demokratičnost státního zřízení; vysoká kulturně technická úroveň lidí; příznivé sociální klima; odpovídající materiální a morální stimulace činnosti lidí; uspokojování hmotných a kulturních potřeb lidí atd.

Metody zvyšování kvalifikace a ověřování tvůrčí způsobilosti vědeckých pracovníků v ČSLA

XVI. sjezd KSČ vytyčil linii dalšího rozvoje naší socialistické společnosti a upevnění její obrany. Přitom položil mimořádný důraz na zvyšování podílu vědy a zkvalitňování všestranné připravenosti kádru pro plnění stále náročnějších úkolů v podmínkách rychle se rozvíjející vědeckotechnické revoluce. Tyto úkoly platí s mimořádnou naléhavostí i v ČSLA, která je jak v oblasti přípravy vojenských kádru, tak ve specifické oblasti vojenskovědecké práce nezastupitelná.

Klíčovou úlohu při realizaci těchto úkolů mají vojenské vysoké školy a pracoviště výzkumné a vývojové základny ČSLA, zejména jejich vědecké, vědeckopedagogické a vědeckotechnické kádry. Na jejich morálně politických a odborných kvalitách, na úrovni jejich skutečné kvalifikace budou záviset výsledky práce vojenských vysokých škol a pracovišť výzkumné a vývojové základny ČSLA.

Z toho plyne nezbytnost věnovat soustavnou pozornost doplňování a zvyšování kvalifikace vědeckých, vědeckopedagogických a vědeckotechnických kádru ČSLA.

V tomto směru má neobvyklej význam výchova nových vědeckých pracovníků ČSLA

vojenských vysokých škol a pracovišť výzkumné a vývojové základny a zejména pak další zvyšování jejich tvůrčí způsobilosti. Nemalý význam mají i formy soustavného hodnocení tvůrčí způsobilosti těchto pracovníků formou atestačního řízení.

Systém přípravy a dalšího zvyšování kvalifikace vědeckých, vědeckopedagogických a vědeckotechnických kádru ČSLA vychází ze zákona č. 39/1977 Sb. o výchově nových vědeckých pracovníků a o dalším zvyšování kvalifikace vědeckých pracovníků, z vyhlášky federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj č. 40/1977 o zvyšování kvalifikace a hodnocení tvůrčí způsobilosti vědeckotechnických pracovníků a je řízen na základě jednotlivých ustanovení rozkazu ministra národní obrany ČSSR č. 02/1978 — zlepšení stavu zabezpečení vojenských vysokých škol a pracovišť výzkumné a vývojové základny ČSLA kvalifikovanými kádry, který vytváří základní předpoklady pro kvalitní plánování, řízení a provádění systematické přípravy vědeckých, vědeckopedagogických a vědeckotechnických pracovníků a dalšího zvyšování jejich kvalifikace.

Do skupiny tvůrčích pracovníků počítáme v rámci vojenských vysokých škol a pracovišť výzkumné a vývojové základny ČSLA:

- vědecké pracovníky,
- vědeckopedagogické pracovníky,
- vědeckotechnické pracovníky.

V souladu s příslušnými zákony, vyhláškami a RMNO č. 02/1978 jsou jednotlivé kategorie tvůrčích pracovníků charakterizovány takto:

Vědečtí pracovníci jsou tvůrčí pracovníci, kteří uskutečňují svou pracovní činnost v oblasti vědy a bezprostředně se účastní procesu získávání (zpracovávání) vědeckých poznatků v jejich různých formách, mají vědecké vzdělání nebo jejich způsobilost byla ověřena přiznáním vědeckého kvalifikačního stupně.

Vědeckopedagogičtí pracovníci jsou tvůrčí pracovníci, kteří dále rozpracovávají poznatky základního nebo aplikovaného výzkumu, ověřují si jejich použitelnost v konkrétních podmínkách, navrhuji společenské praxi inovační změny a podílejí se na jejich uskutečňování; jejich tvůrčí způsobilost byla ověřena přiznáním vědeckopedagogického titulu.

Vědeckotechničtí pracovníci jsou tvůrčí pracovníci, kteří dále rozpracovávají poznatky základního nebo aplikovaného výzkumu, ověřují si jejich použitelnost v konkrétních podmínkách, navrhuji společenské praxi inovační změny a podílejí se na jejich uskutečňování; jejich tvůrčí způsobilost byla ověřena přiznáním vědeckotechnického kvalifikačního stupně.

Tvůrčí způsobilost vědeckých pracovníků se v ČSLA hodnotí, stejně jako na civilních pracovištích, třemi vědeckými kvalifikačními stupni.

Základní tvůrčí způsobilost (vědecký kvalifikační stupeň IIb) osvědčují vědečtí pracovníci zpravidla získáním vědecké hodnosti kandidáta věd obhájením kandidátské disertační práce.

Vyšší tvůrčí způsobilost (vědecký kvalifikační stupeň IIa) osvědčují vědečtí pracovníci praktickým prokázáním schopnosti samostatného řešení vědeckých úkolů, a to zásadně novým, netradičním způsobem, vyhodnocováním společenské použitelnosti výsledků řešení v písemné formě nebo v podobě realizovaných technických a jiných prací. Vědečtí pracovníci této kategorie musí být schopni zevšeobecňovat empirické poznatky nebo dedukovat z obecných poznatků speciální a unikátní aplikace.

Nejvyšší tvůrčí způsobilost (vědecký kvalifikační stupeň I) osvědčují vědečtí pracovníci vytvořením teoreticky i aplikačně uceleného souboru vědeckých prací, jimiž výrazně ovlivňují pokrok vědy a společenské praxe a vychovávají další tvůrčí pracovníky.

Tvůrčí způsobilost vědeckopedagogických pracovníků se v ČSLA hodnotí jmenovacím řízením k udělení vědeckopedagogických titulů.

Vyšší tvůrčí způsobilost (vědeckopedagogický titul docent) se přiznává odbornému asistentu, vědeckému pracovníku nebo odborníku z praxe, který ve své výchovně vzdělávací nebo vědecké práci vychází z vědeckého světového názoru, prokázal pedagogickou způsobilost a schopnost tvořivě pracovat a má potřebnou praxi.

Nejvyšší tvůrčí způsobilost (vědeckopedagogický titul profesor) se přiznává docentu, vědeckému pracovníku nebo významnému odborníku z praxe, který ve své výchovně vzdělávací a vědecké práci vychází z vědeckého světového názoru, prokázal pedagogickou způsobilost a vědeckou způsobilost vytvořením společensky významných prací a má potřebnou praxi.

Tvůrčí způsobilost vědeckotechnických pracovníků se v ČSLA hodnotí třemi vědeckotechnickými kvalifikačními stupni.

Základní tvůrčí způsobilost (vědeckotechnický kvalifikační stupeň III) osvědčují vědeckotechničtí pracovníci svými znalostmi a schopnostmi používat vědeckých metod a aplikovat výsledky vědy při řešení výzkumných a vývojových úkolů. Vědeckotechničtí pracovníci této kategorie musí mít zkušenosti z realizace výsledků výzkumu v praxi, musí znát svůj obor nejméně na úrovni vysokoškolsky vzdělaného odborníka, mít přehled o aktuální situaci v teoretických i praktických otázkách oboru a být způsobilý ke kolektivnímu řešení úkolů.

Vyšší tvůrčí způsobilost (vědeckotechnický kvalifikační stupeň II) osvědčují vědeckotechničtí pracovníci tím, že jsou schopni samostatně řešit a vyhodnocovat plánované výzkumné a vývojové úkoly, jejichž výsledky mají předpoklady pro použití ve společenské praxi.

Nejvyšší tvůrčí způsobilost (vědeckotechnický kvalifikační stupeň I) osvědčují vědeckotechničtí pracovníci originálním řešením komplexních problémů významných z hlediska cílů vědeckotechnické politiky, řízením výzkumných a vývojových úkolů a při jejich realizaci. Vědeckotechničtí pracovníci této kategorie musí být schopni přenášet výsledky své práce formou vědeckých, technických a ekonomických informací do společenské praxe, musí zvyšovat vlastní kvalifikaci i kvalifikaci podřízených pracovníků v předstihu před požadavky praxe.

Tvůrčí způsobilost vědeckých a vědeckotechnických pracovníků se v ČSLA ověřuje profesní atestací ve dvou formách:

1. Formou ověřování výsledků zvyšování kvalifikace — atestace kvalifikačního stupně s ohledem na předepsanou kvalifikaci tvůrčích pracovníků v tabulkách počtů.

2. Formou periodického hodnocení pracovních výsledků za uplynulé, nejméně čtyřleté období, kterým se ověřuje dosažení tvůrčí způsobilosti — periodické atestace. Základ periodických atestací tvoří výsledky komplexního hodnocení, které se zpracovává zpravidla po uplynutí pěti let, a průběžných hodnocení tvůrčího pracovníka za plynulé období.

O atestaci kvalifikačního stupně rozhoduje:

1. U vědeckých pracovníků ČSLA Československá akademie věd (Slovenská akademie věd) na základě návrhů náčelníků pracovišť výzkumné a vývojové základny ČSLA a náčelníků vojenských vysokých škol zasílaných služebním postupem těmto institucím. U vědeckých pracovníků v oborech vojenských věd a těch vědeckých pracovníků, kteří předkládají k posouzení své kvalifikace práce utajovaného charakteru, je nezbytné projednání návrhu na přiznání kvalifikačního stupně v předsednictvu vědecké rady ministra národní obrany ČSSR.

2. U vědeckotechnických pracovníků ČSLA resortní atestační komise na základě návrhů náčelníků pracovišť výzkumné a vývojové základny ČSLA zasílaných služebním postupem této komisi.

Periodické atestace vědeckých a vědeckotechnických pracovníků ČSLA organizuje atestační komise na jednotlivých pracovištích výzkumné a vývojové základny ČSLA.

Atestační komise zhodnocuje tvůrčí způsobilost vědeckých nebo vědeckotechnických pracovníků na základě posouzení výsledků jejich práce a po zhodnocení plnění plánu jejich osobního rozvoje, vyjadřuje se k dosavadnímu jejich kvalifikačnímu stupni a doporučuje přeřazení tvůrčích pracovníků do vyšší nebo nižší kategorie.

Zvyšování kvalifikace vědeckých a vědeckotechnických pracovníků ČSLA souvisí především s řešením vědeckých úkolů plánu vojenskovědecké práce MNO a je součástí jejich pracovní činnosti.

Zvyšování kvalifikace probíhá diferencovaně podle toho, zda jde o vědeckého nebo vědeckotechnického pracovníka a podle individuálních perspektivních plánů růstu kvalifikace sestavovaných v souvislosti s potřebou řešení vědeckých úkolů a se závěry komplexního hodnocení pracovníků.

Základem kvalifikačního růstu jsou znalosti získané na vojenské vysoké škole nebo jiné vysoké škole a praktické zkušenosti získané při řešení konkrétních plánovaných vědeckých úkolů.

U vědeckých pracovníků probíhá v ČSLA základní příprava zpravidla formou vědecké výchovy podle zvláštních směrnic v těchto formách:

1. Interní vědecká aspirantura (trvá 3 roky) je určena pro pracovníky s případnou předchozí praxí a stářím do 35 let, kteří uspěli při konkursním řízení.

2. Účelová vědecká aspirantura (trvá nejdéle 3 roky) je určena pro pracovníky nejméně s 3letou praxí a stářím do 35 let, kteří uspěli při konkursním řízení.

3. Externí vědecká aspirantura (trvá nejdéle 5 let) je určena pro pracovníky zpravidla zařazené do funkce vědeckých pracovníků ve věku do 45 let.

4. Vědecká aspirantura pracovníků školicích pracovišť (trvá nejdéle 5 let) je určena pro činné pracovníky pracovišť VVZ ČSLA, která jsou školicími pracovišti. Pracovník při zahájení této formy aspirantury nesmí překročit věk 45 let.

Úspěšným absolvováním vědecké výchovy a získáním hodnoty kandidáta věd získává vědecký pracovník vědecký kvalifikační stupeň IIb.

Dosažení vyšší vědecké způsobilosti (vědecký kvalifikační stupeň IIa, I) musí být doprovázeno praktickou vojenskovědeckou prací, spojenou s výkonem funkce vědeckého pracovníka. Tento způsob zvyšování kvalifikace je řízen tak, aby umožnil získat všestranný přehled o odborné a ideologické problematice dané vědní oblasti nebo oboru v rámci spojeneckých armád států Varšavské smlouvy i armád potenciálního nepřítele.

Zvyšování kvalifikace k dosažení nejvyšší tvůrčí způsobilosti (vědecký kvalifikační stupeň I) se uskutečňuje ukládáním nejobtížnějších vojenskovědeckých a vědeckoorganizačních úkolů, které kladou nejvyšší nároky na tvůrčí schopnosti, úspěšnou obhajobu vojenskovědeckých výsledků, aktivní práci koncepční, prognostickou, expertizní a politickovůchovou.

Součástí zvyšování kvalifikace těchto pracovníků nejvyšší vědecké kategorie je též cyklická příprava podle zvláštních směrnic, studijní a přednáškové pobyty a příprava k získání vědecké hodnoty doktora věd.

Smysl cyklického zvyšování kvalifikace vědeckých pracovníků je třeba spatřovat v tom, že umožňuje rozvíjet schopnost pracovníka plnit základní kvalifikační předpoklady přes dosažení tvůrčí způsobilosti, nutné pro spolehlivé a účinné plnění své-

řené pracovní funkce na požadované úrovni až k dosažení maximálně možné profesní mobility, která je nezbytná pro úspěšnou činnost jednotlivých vědeckých pracovníků i tvůrčích kolektivů ve stále se rozvíjející vojenskovědecké práci.

Příprava vědeckých pracovníků ČSLA, zvyšování jejich kvalifikace a ověřování jejich tvůrčí způsobilosti jsou závažné úkoly celoarmádního charakteru, jejichž význam je dán potřebou zvyšování úrovně bojové pohotovosti ČSLA a obranyschopnosti ČSSR.

OCHRANA SVAZKŮ PŘED NEUTRONOVÝMI ZBRANĚMI

Nebezpečí použití neutronových zbraní (NZ) ze strany ozbrojených sil NATO vzrostlo zejména po rozhodnutí prezidenta USA zahájit výrobu dělostřeleckých granátů a raket pro RS Lance s neutronovou náplní. Kromě neutronových granátů pro SHH 203,2 mm se bezprostředně připravuje i výroba granátů pro SHH 155 mm, které patří mezi hlavní dělostřelecké prostředky brigád a divizí americké a západoněmecké armády.

Vyjdeme-li z maximálního dostřelu těchto zbraní (RS Lance 112 km, SHH 203,2 mm a 155 mm až okolo 30 km), zjistíme, že nepřítel může používat neutronové zbraně v celé šířce a do celé hloubky bojových sestav prvosledových pluků a divizí. To znamená, že neutronové zbraně použije především proti prvosledovým divizím. Vyplývá to i z údajů, které uvádějí některé odborné prameny. Více než 50 % úderů neutronovou municí má jít na cíle do hloubky 10 km od čáry dotyku vojsk a více než 90 % úderů do hloubky 25 km.

Za této situace bude velmi důležité přijímat a realizovat taková opatření, která sníží vliv ničivých účinků neutronových zbraní na bojovou činnost vševojskových útvarů a svazků na minimum.

O některých možnostech ochrany se zmiňují autoři článku „Ochrana před neutronovými zbraněmi“ ve VM 6/1982.

V dalším vycházím z některých technických údajů tohoto článku a rozebírám možnosti ochrany před neutronovými zbraněmi především z hlediska vševojskového.

Nejvhodnější ochrana živé síly v průběhu bojové činnosti je ochrana osádek v bojové technice. Zeslabení dávky pronikavé radiace speciálními materiály bojové techniky v místě osádky je charakterizováno koeficientem oslabení

(K_{osl}). Hodnota K_{osl} závisí na typu jaderné zbraně i na vzdálenosti od epicentra výbuchu.

Zatím se však ukazuje, že zeslabení pronikavé radiace současně bojové techniky je málo účinné (u tanků bez ochranných materiálů a BVP okolo 2–3 a u tanků s ochranným materiálem T-72 7; viz VM 6/1962, tab. 2).

Menší účinnost tohoto zeslabení uvedu nejlépe na příkladu:

Při neutronovém úderu ráže 1 kt ve vzdálenosti okolo 800 m od epicentra výbuchu činí dávka pronikavé radiace 135 Gy, ve vzdálenosti okolo 1000 m okolo 25 Gy (viz VM 6/1982, tab. 1). V tom případě by obsluha v tancích bez ochranné vrstvy obdržela okolo 67 Gy (resp. 12 Gy) a obsluha v T-72 okolo 18 Gy (3 Gy). To znamená, že osádka by byla vyřazena podle vzdálenosti od epicentra a druhu tanků v době od okamžiku výbuchu do 24 hodin (viz VM 6/1982, tab. 3 a 4). Při dávkách 2–5 Gy by postižení trpěli akutní nemocí z ozáření, část z nich by zemřela během týdnů a měsíců a zbytek by zůstal dlouhodobě invalidní. Při dávce nižší než 2 Gy by byl průběh nemoci z ozáření lehčí.

Proto by cílem ochrany měla být zejména taková opatření, která umožní, aby ozáření vojsk nepřesáhlo 1–2 Gy.

I když se na problému ochrany bojové techniky před účinky neutronových zbraní intenzivně pracuje, můžeme z uvedeného udělat závěr, že v současnosti nemůžeme očekávat zásadní zlepšení ochrany osádek na bojových vozidlech proti pronikavé radiaci tak, aby zvláště při vzdálenostech do 1000 m od epicentra výbuchu byla dostatečně efektivní. Tato ochrana je zatím svým způsobem jen doplňkovým opatřením. Proto je nutné zaměřit pozornost na jiná, okamžitě dostupná a efektivnější opatření.

Jedním z nejdůležitějších a přitom nejspolehlivějších způsobů ochrany proti neutronovým zbraním je **jejich zničení** do doby, než mohou být použity. Proto důležitým úkolem soudobého boje bude soustavné vyhledávání nosičů neutronových zbraní.

Vzhledem ke vzdálenosti rozmístění soudobých nosičů NZ od čáry dotyku (do SHH 155 mm 4–6 km, SHH 203,2 mm okolo 6–10 km a do RS Lance okolo 30–40 km) budou u vševojskového útvaru a svazku nejčastěji tímto úkolem pověřovány SPzH a pokud budou vysílány i PzO. Přitom zřejmě průzkumné orgány prvosledových pluků budou především zaměřeny na zjišťování SHH 155 mm a 203,2 mm a orgány divize na zjišťování RS Lance. Někdy může nastat situace, že rozmístění samohybných houfníc budou zjišťovat a upřesňovat i bojové průzkumné hlídky prvosledových praporů.

Výsledkem zjištění NZ by mělo být jejich včasné **zničení**. Na tom se budou podílet především raketový útvar divize, dělostřelectvo divize a prvosledových pluků, bojové vrtulníky a část přiděleného úsilí letectva. RS Lance budou ničit zejména prostředky nadřazeného velitele (armády). Kromě toho úkoly pro ničení těchto prostředků dostanou v některých případech i SPzH divize (pluku). Především tehdy, hrozí-li nebezpečí jejich bezprostředního použití.

Spolu s tím se zvyšuje i význam použití a vysílání speciálních odřadů od pluků a divizí prvního sledu k ničení NZ za útoku.

Spolehlivou ochranu živé síly před účinky NZ poskytuje i využití různých **ochranných objektů**. Je to proto, že hodnota polovrstev, např. zeminy, ale i cihel a dřeva je vzhledem ke své hmotnosti daleko menší než u pancíře, jak ukazuje **tabulka 1**.

Tabulka 1

Název materiálu	Měrná hmotnost materiálu [g . cm ⁻³]	Hodnota polovrstvy [cm] pro	
		gama záření	neutronový tok
Pancíř	7,8	3,5	12—15 ¹⁾
Polyetylén	0,92	31	4—6
Zemina	1,6	18	11—14
Beton	2,3	13	10—12
Cihla	1,6	18	14—18
Dřevo	0,7	40	14—18
Voda	1,0	28	4—6

¹⁾ Prvé číslo znamená neutrony s energií 4 MeV, druhé 14 MeV.

Tabulka 1 ukazuje, že např. měrná hmotnost pancíře je oproti zemině 5× větší, ale síla polovrstvy je u obou materiálů přibližně stejná.

I když k určitému zeslabení pronikavé radiace dochází i u nekrytých okopů a zákopů ($K_{osl} = 3$) vzhledem k tomu, že se do těchto objektů dostávají rozptýlené neutrony, rozhodující ochranu poskytují objekty s dostatečným nakrytím zeminy. Vliv dostatečného nakrytí zeminou na zvětšení ochranných vlastností typových objektů uvádí **tabulka 2**.

Tabulka 2

Název	Typový objekt		Zesílený objekt		Zvětšení ochranných vlastností (krát)
	vrstva zeminy [cm]	Kosl	dodatečná vrstva zeminy [cm]	Kosl	
Zákop	0	3	20—40	10—15	do 5
Překrytý okop	40	15	20	100	6
Pohotovostní úkryt	90	100	40	700	7
Úkryt	130	160	100	3500	22

Ochranné vlastnosti budov se za použití NZ omezují na přízemní a sklepní prostory. Upravené přízemní místnosti zeslabují neutronové záření 3—7krát, úkryt ve sklepech až 50krát. Podobně jako u polních úkrytů můžeme ochranu v domech zlepšit navedením vlhké zeminy na podlahu vyšších poschodí.

Kromě uvedených opatření k ochraně živé síly před účinky NZ jsou ještě další, která jsou plně v souladu s hlavou 5 Vševojsk-1-1. Je to proto, že v přípravě a v průběhu bojové činnosti bude ochrana proti NZ vždy součástí celkové ochrany proti ZHN, i když s určitými zvláštnostmi, které vyplývají z ničivých účinků NZ. Přitom tato opatření nevyžadují žádné ekonomické náklady na výzkum a realizaci. Jsou to opatření, která se mohou určitým způsobem v soudobém boji uplatnit ve všech druzích činností vojsk.

Mezi opatření, jejichž realizace je v silách a možnostech velitelů a štábů, kromě již uvedené ženijní úpravy terénu, patří rozptýlení vojsk, využívání ochranných vlastností terénu, maskování a manévry.

Jejich podíl na snížení ztrát živé síly při použití NZ je uveden ve VM 6/1982 v tabulce 5. Údaje této tabulky ukazují, že ve všech uvedených případech znamená využití maskování efektivnější způsob snížení ztrát, než využití ochranných vlastností techniky, které je i v porovnání s ostatními nejnižší.

Dále se ukazuje, že v útoku je neúčinnější rozptýlení vojsk spolu s jejich maskováním a manévrem, v obraně a při rozmístění mimo boj jsou neefektivnější ženijní práce.

Jak se jednotlivá opatření odrážejí v různých druzích činnosti vševojskových svazků a útvarů.

Rozmístění divize (pluku) mimo boj

V soudobém boji bude docházet k častému soustředění vojsk k zahájení bojové činnosti i v jejím průběhu. Nejčastěji se budou vojska rozmísťovat v prostorech soustředění, ve výchozích prostorech nebo v prostorech odpočinku, dále jako zálohy a druhé sledy v útoku i v obraně.

V uvedených prostorech se pluky rozmísťují po praporech a prapory pak zpravidla v proudech po rotách.

Podle doby pobytu můžeme k ochraně živé síly před neutronovými úderými realizovat tato opatření:

Rozptýlení, které je nutné organizovat vždy. Přitom bude nutné zvážit, zda nevolit takové vzdálenosti mezi jednotkami, aby jedním úderem NZ nebyla vyřazena větší hodnota než jedna rota. Tomuto požadavku odpovídá rozmísťování rot do vzdálenosti okolo 2,5 km od sebe. A to ještě bude vyžadovat, aby v době výbuchu byly osádky umístěny v bojové technice (okopecích). V tom případě se zvětší prostor pro prapor až na 10 km² a úměrně k tomu i prostor pro pluk a divizi.

Zvětšení vzdálenosti mezi rotami tak, aby nedošlo k vyřazení dvou rot rozmístěných vedle sebe (za sebou) jedním neutronovým úderem ráže okolo 1 kt, je v souladu s ustanovením čl. 538 Vševojsk-1-1. Zde se tento požadavek klade na prapor vzhledem k jadernému úderu střední mohutnosti. Jestliže bychom nezvětšili vzdálenosti uvnitř praporu, podařilo by se nepříteli vyřadit jeho živou sílu i úderem neutronové zbraně malé ráže, kterých bude na bojišti vzhledem k počtu SHH 203,2 mm a 155 mm u brigád a divizí nepřítele zřejmě velký počet. Přitom efektivnost ničení živé síly těmito prostředky je oproti klasickým jaderným zbráním větší. Tak např. plošný účinek NZ je 4krát a počet mrtvých 3krát větší než u štěpné jaderné zbraně. Proto jedním úderem NZ ráže 1 kt (účinný poloměr 1,2 km) může vyřadit živou sílu praporu na ploše 4 km². Zvětšením vzdálenosti se sníží možnosti zasažení živé síly při stejném počtu použitých NZ asi o 20–30 %.

Toto opatření bude nutné jen za situace, kdy prostor rozmístění není ženijně ani částečně upraven a vybudován.

Změna prostoru v případě, že NZ byly již použity, nebude z hlediska ochrany tak aktuální, protože hlavním ničivým faktorem je pronikavá radiace, která působí okamžitě a např. do prostoru výbuchu NZ ráže 1 kt mohou vojska vstupovat již asi za 1 až 2 hodiny.

Účinná by byla změna prostoru u toho útvaru (jednotky), který by byl zjištěn nepřátelským průzkumem, neměl by ještě dostatečně ženijně upravený prostor a byl by předpoklad, že do zahájení úderu bude z prostoru organizovaně vyveden a jeho nový prostor bude utajen.

V těchto případech bude vhodné měnit rozmístění v rámci prostoru rozmístění divize nebo pluku s tím, že by střídala prostor jen část útvarů (jednotek).

Pokud však bude původní prostor natolik ženijně upraven (vybudovaný úkryty, nakryté okopy apod.), že bude skýtat alespoň částečnou ochranu živé síly před účinky NZ, bude výhodnější útvary a jednotky nepřemísťovat, protože v novém prostoru by ztráty mohly být daleko větší. V tom případě bude také možné podle rozsahu ženijních prací zkrátit vzdálenosti mezi jednotkami.

Z uvedeného vyplývá, že jedno z hlavních opatření k ochraně živé síly před účinky NZ bude **ženijní budování a úprava zaujatého prostoru**. Zejména půjde o budování úkrytů, nakrytých okopů (především pro jednotky strážního a přímého zajištění). Podle možností bude vhodné rozmísťovat vojska i v osadách ve sklepech a přízemních místnostech vhodně upravených navezenou zeminou. Zároveň bude třeba vhodně využívat ochranných vlastností terénu, zvláště jeho členitosti (možnost stínění před účinky NZ).

Nezbytným opatřením k ochraně živé síly před NZ při rozmístění v prostoru je **maskování**, které musí probíhat u všech jednotek a útvarů od zaujímání prostoru až po jeho opuštění. Účinné maskování také umožní soustředit síly ženijních prostředků na nejdůležitější útvary a jednotky.

Útok divize (pluku)

Neutronové zbraně představují pro útočnou činnost motostřeleckých a tankových útvarů a svazků značné nebezpečí především v situacích, kdy bude docházet k nahuštění bojových sestav (při průlomu, přeskupení, přechodu vodního toku atd.). Proto také podle vojenských odborníků NATO se předpokládá použití NZ především k ničení protivníka jak za útoku (až 70 % jaderné munice z její celkové normy), tak i ve střetném boji (60 %).

Vychází se z toho, že za útoku bude nejmenší možnost realizovat především účinná ženijní opatření k ochraně živé síly. Omezené bude i využití ochranných vlastností terénu a do určité míry i maskování (zejména po přiblížení se k nepříteli).

Současné prostředky nepřítel s neutronovou municí mohou zasáhnout útočnou sestavu divize (pluku) v celé šířce a do celé hloubky. Přitom do hloubky sestavy prvosledových pluků (10 až 12 km) mohou působit všechny prostředky.

Nejefektivnějším způsobem ochrany před účinky NZ v útoku bude jejich nestálé **vyhledávání, zjišťování a bezprostřední ničení** ještě do doby použití. K tomu musí být za útoku zaměřeny úkoly především pro průzkum, předsunuté odřady, prvosledové pluky, speciální odřady, raketové útvary i dělostřelectvo.

Důležitým opatřením ke snížení ztrát bude i vhodné **rozptýlení**. Přitom jediným kritériem pro rozptýlení za útoku není jen účinná ochrana před účinky ZHN, ale i zabezpečení nepřetržitosti velení, rychlého rozvinování a zasazování, požadavek potřebné hustoty sil a prostředků při prolamování obrany apod. O to je problematika ochrany za útoku složitější. Z tohoto hlediska budeme též komplexně posuzovat případné návrhy na změny taktických norem útoku pluku a divize.

Vzhledem k tomu, že NZ mohou být použity kdykoli, bude vhodné útočit především v bojové technice, což poněkud sníží jejich ničivé účinky. Kladný vliv v tomto případě bude mít i větší rychlost postupu a tím i rychlejší přiblížení se k nepříteli.

Vydeme-li z názorů vojenských odborníků NATO, že podél fronty vznikne asi 2 km široké pásmo, kde vzhledem k ničivému dosahu neutronového záření nedojde k použití NZ, můžeme mít za to, že prvosledové motostřelecké a tankové roty, které naváží **bezprostřední dotyk s nepřítelem**, nebudou NZ ohroženy. U motostřelecké divize, která má tři motostřelecké pluky v prvním sledu, to může představovat okolo 65 % motostřeleckých a tankových rot. A to bude jeden z nejdůležitějších způsobů ochrany prvosledových motostřeleckých a tankových jednotek. Proto také nesmíme během bojové činnosti dovolit nepříteli, aby se odpoutal.

Nejčastěji budeme útočit z chodu se zaujetím výchozího prostoru. Ochrana vojsk před účinky NZ v tomto prostoru byla rozebrána.

Nepřítel povede údery NZ jak na výchozí prostor, tak i na útvary a jednotky za přiblížování. Přitom můžeme předpokládat, že SHH 203,2 mm a 155 mm budou použity podle vzdálenosti výchozího prostoru již od výchozí čáry. Proto bude nutné volit co možná nejvíce pochodových os již z výchozího prostoru. Optimální by bylo mít pro každý prvosledový prapor jednu, což by zabezpečilo potřebné rozptýlení za přiblížování.

Obrana divize (pluku)

Na možnosti nepřítel použít NZ proti našim jednotkám při zaujímání a budování obrany bude mít vliv to, zda přechod do obrany se uskuteční v přímém dotyku, nebo mimo dotyk s nepřítelem.

Při zaujímání obrany **mimo dotyk s nepřítelem** a při budování zabezpečovacího pásma budou hlavní síly divize přecházet do obrany mimo palbu hlavního dělostřelectva, které používá neutronovou municí. Vzhledem k dostřelu nepřátelských dělostřeleckých prostředků okolo 30 km bude nutné zvážit zvětšení hloubky zabezpečovacího pásma (15 km) na 25 km.

Předsunutě postavení chrání před palbou PTRS a minometů nepřítel. To umožní, aby obrana prvosledových jednotek byla budována s využitím ženijních strojů. Tím se zkvalitní a urychlí ukrytí živé síly před účinky NZ.

Při přechodu do obrany **v dotyku s nepřítelem** bude nutné včas zahájit budování obrany druhých sledů a záloh a těch jednotek, které se od nepřítel odpoutaly, protože budou při zaujímání obranné sestavy z hlediska použití NZ nejzranitelnější.

Z uvedeného vyplývá, že **ženijní budování** pásma obrany divize bude jedním z nejdůležitějších úkolů nejen ženijních jednotek a útvarů, ale všech prvků sestavy divize s důrazem na motostřelecké a tankové jednotky. Musí zabezpečovat spolehlivou ochranu vojsk proti účinkům NZ. Proto bude nutné maximálně a efektivně využívat ženijní techniku, dostupný stavební materiál i ženijní prefabrikáty a konstrukce zejména ke zřízení úkrytů.

V obraně bude i vhodné využití sklepů a přízemí budov především pro druhé sledy, zálohy, místa velení apod.

Jestliže se předpokládá, že celkový čas pro vybudování obranného rájónu praporu, který by chránil před účinky NZ, se zvýší o 43 % při současném sní-

žení ztrát na živé síle o 30—40 %, pak bude nutné zaměřit se na lepší organizaci ženijních prací a využití techniky.

Jako jedna z cest se ukazuje vybavit bojovou techniku (BVP, OT) relativně lehkými, konstrukčně nenáročnými zařízeními k rychlému budování okopů (obdobně jako u T-72). To by samozřejmě zkvalitnilo ochranu motostřeleckých jednotek i v případě použití štěpných jaderných zbraní. Dále bude nutné zvážit i organizaci a vybavení ženijních útvarů a jednotek divize tak, aby byly schopny splnit zvýšené úkoly ženijních prací k ochraně živé síly před účinky NZ.

Svůj vliv na ochranu živé síly v obraně bude mít i **vhodné rozptýlení jednotek** v kombinaci se ženijním budováním obranných postavení.

Ukazuje se, že k okamžitému vyřazení motostřeleckého (tankového) praporu z bojové činnosti v ženijně připravené obraně by bylo třeba použít více než jeden úder na sestavu praporu. Při velikosti obranného rájonu praporu 5×3 km s mezerami mezi opěrnými body rot 1—1,5 km můžeme předpokládat, že by nedošlo při úderu NZ ráže 1 kt k vyřazení více než 1/3 praporu.

Pokud dojde v sestavě útvarů a jednotek po nepřátelských úderech NZ k mezerám, bude nutné rychle organizovat manévry silami a prostředky k jejich přehrazení (druhý sled, VŠZ, PTZ, POZ). Spolu s tím bude okamžitě zahájen manévry palbou k ničení nepřátelských jednotek pronikajících na směrech úderů NZ.

Veliký vliv na ochranu před použitím NZ v obraně bude mít všestranné a **včasné maskování a utajení prostorů a klamání** nepřítele. Kromě toho bude velmi důležité, jak se podaří ničit nepřátelský průzkum a zabránit mu tak podávat zprávy o rozmístění prvků sestavy divize, na které by nepřítel mohl vést neutronové údery.

Důležitým problémem v obraně při ukrytí živé síly v ženijních objektech a především u jednotek prvního sledu bude zabezpečit pozorování činnosti nepřítele. K určitému řešení tohoto problému by přispělo u motostřeleckých a tankových rot (dělостřelectva) zavést dalekohledy s vlastnostmi periskopu, které by umožnily i pozorovatelům v období největšího nebezpečí použití NZ ukrytí v nakrytých okopech a zákopech.

Zabezpečení ochrany živé síly před účinky NZ je jedním z hlavních úkolů velitelů všech stupňů v soudobém boji. Ukazuje se, že ochrana, kterou poskytuje soudobá technika, je zatím jen doplňková. Proto se na zdokonalení ochranných vlastností bojové techniky intenzívně pracuje. Hlavní způsoby ochrany jsou zejména v dovedném využití ženijní úpravy terénu, maskování, rozptýlení a manévru. To bude zřejmě vyžadovat i některé dílčí změny ve vedení boje a procvičování těchto činností již v míru.

K ŘÍZENÍ OPERAČNÍCH CVIČENÍ

Cílem operační přípravy je dosáhnout trvalé vysoké připravenosti velitelů a štábů v otázkách plánování, řízení a zabezpečení soudobých operací, vedených s použitím i bez použití jaderných zbraní.

Nejvyšší formou přípravy velitelů a štábů operačních stupňů jsou velitelsko-štábní cvičení (VŠC) v terénu se spojovacími prostředky, popř. s částečně vyvedenými vojsky. Cvičení mohou být několikastupňová. Nejsložitější formou cvičení je dvoustranné zaměstnání.

Východním podkladem pro přípravu cvičení je určení tématu. Zde vycházíme ze stanovených úkolů na daný výcvikový rok. Nadřízený velitel na základě analýzy vojenskopolitické situace na válčišti, zaměření přípravy a koncepce vedení bojové činnosti vojsk předpokládaného nepřítele ve své směrnicí stanoví co je třeba zvládnout v přípravě štábů a vojsk. Téma cvičení musí rovněž zahrnovat nové otázky operačního umění, které vyžadují praktické procvičení.

S volbou tématu úzce souvisí volba prostoru cvičení i doba jeho trvání. Frontové cvičení trvá zpravidla do 10 dnů a armádní 4–5 dnů. Je-li třeba intenzivně procvičit velení v průběhu operací a přemísťování míst velení, pak pro to musí prostor cvičení vytvářet nezbytné předpoklady. Při požadavku 3–4krát procvičit přemístění VS frontu musí být minimální hloubka prostoru cvičení 300–400 km. To vyžaduje zvolit cvičnou státní hranici v hloubce území státu a řešit v zámyslu všechny změny dislokace jak vlastních vojsk, tak i nepřítele.

Při operačních cvičeních s částečně vyvedenými vojsky se při zpracování zámyslu bere v úvahu i rozmístění vojenských výcvikových prostorů.

Téma a prostor operačních cvičení musí vytvářet podmínky pro splnění všech učebních cílů a umožňovat operativně reagovat na nedostatky v práci operačních štábů v průběhu cvičení.

Zámysl je základním dokumentem pro přípravu a řízení operačních cvičení. Zahrnuje grafický zámysl a textovou část. Grafický zámysl frontových cvičení se zpracovává na mapě měřítka 1 : 1 000 000 nebo 1 : 500 000, armádní na mapě 1 : 200 000.

Na grafickém zámyslu se zpravidla uvádí:

- téma, cíle a doba cvičení,
- název, trvání a učební úkoly jednotlivých období cvičení,
- uskupení pozemního vojska, letectva a vojska PVO stran, rozmístění tylových svazků, útvarů a zařízení,
- objekty, které se mají v pásmu cvičicího svazu ničit jadernými údery a údery letectva podle plánu nadřazeného stupně velení,
- složení a bojové úkoly svazů (svazků) obou stran s uvedením směrů úderu, bližšího a dalšího úkolu a rozhraní,
- ukazatele rozmachu operace vlastních vojsk a nepřítele (hloubka, šířka pásma, trvání a tempo útoku),
- plánované čáry, směr a doba zasazení druhých sledů a záloh nadřazeného stupně velení,
- prostor a doba vysazení vzdušných výsadek podle plánu nadřazeného velitele,
- situace a úkoly sousedů podle období cvičení,
- místa ředitelství cvičení a rozmístění VS cvičících.

Kromě toho mohou být na mapě zámyslu zakresleny čáry dotyku vojsk stran k začátku každého období a uvedeny další doplňující údaje (např. bojové složení stran, časový průběh cvičení apod.).

Operační rámec cvičení se řeší o jeden stupeň výše než je cvičicí štáb.

V textové části zámyslu se uvádí:

- téma, učební cíle a doba cvičení,
- krátká charakteristika výchozí situace a úkoly (zámysl činnosti) stran,
- období cvičení, jejich trvání, učební úkoly, charakteristika situace a krátký průběh bojové činnosti v každém období,
- poměry sil a prostředků stran (všeobecný a po směrech v každém období),
- vytváření hustoty,
- zabezpečení vojsk jadernou municí,
- rozdělení jaderných raket a speciálních raket (leteckých pum) a letových úsilí podle úkolů a svazů (svazků),
- zabezpečení vojsk PL raketami,
- složení vojsk (značkových vojsk) stran, jaké učební úkoly budou plnit,
- přehled plánovaných taktických cvičení a cvičení s bojovou střelbou,
- způsob využití prostředků radioelektronického umlčování,
- organizace využití prostředků automatizace velení vojskům,
- zkušební úkoly,
- opatření všestranného zabezpečení vojsk při cvičení,
- organizace ředitelství cvičení a jeho činnost po obdobích,
- organizace spojení při cvičení,
- činnost cvičících,
- bezpečnostní opatření při cvičení,
- doba a způsob zaujetí cvičícími štáby a vojsky výchozího položení a návratu do mírových posádek,
- doba a místo konání rozboru cvičení.

Textovou část zámyslu podepisuje náčelník štábu ŘC.

Při zpracování zámyslů operačních VŠC postupujeme takto:

Na základě zvoleného tématu cvičení a úkolů stanovených nadřazeným si ujasníme obsah cvičení a formulujeme učební cíle. V nich vyjádříme, co cvičící velitele a štáby naučíme, co s nimi procvičíme, v čem je chceme zdokona-

lit, v čem chceme prohloubit jejich znalosti, upevnit návyky apod. Zpravidla bývá těchto cílů 4—5. V nich se odrážejí hlavní učební úkoly, které se uvádějí v časové posloupnosti v jednotlivých obdobích cvičení.

Složení vlastních vojsk pro cvičení se stanoví s ohledem na plánované vyvedení štábů a vojsk podle Kalendářního plánu opatření ČSLA na daný výcvikový rok (období). Bojové složení svazů (svazků) se doplní na potřebné počty necvičícími štáby a vojsky.

Složení nepřítele se stanoví s přihlédnutím k reálnému složení vojsk NATO na válčišti tak, aby se dosáhlo požadovaného celkového poměru sil a prostředků stran v operaci.

Souběžně s tím se podle předpokládaného zahájení a průběhu operace ujasňuje prostorové rozložení vojsk a sil stran, stupeň jejich bojové pohotovosti při zahájení cvičení a předchází-li začátku války přípravné období, i při zahájení operací.

Organizace štábů a vojsk při cvičení se určuje s přihlédnutím k jeho cílům a k současnému stavu (popř. k reálné blízké perspektivě) organizace a výzbroje obou stran.

Výchozí situace a zámysl činnosti stran se rozpracovává souběžně na mapě i v textu zámyslu. Reálnost vytvářené výchozí situace a plánování úkolů stran se ověřuje kalkulacemi poměrů sil a prostředků, operačních (taktických) hustot a předpokládanými denními tempy postupu vojsk. Pozornost je třeba věnovat vyhodnocení terénu v prostoru cvičení a jeho vlivu na bojovou činnost vojsk obou stran.

Rozdělení cvičení na období, stanovení doby jejich trvání se převážně řeší napřed graficky na mapě.

Zpočátku na zámyslu pracuje samostatně zpracovatel. Po ujasnění základních otázek cvičení přibírá důstojníky k řešení otázek složení, organizace a počtů vojsk, mobilizačních lhůt a rozvinování, rozmístění RS a VS cvičících a rozpracování zámyslu za „západní“ stranu. Teprve v dalším se do práce zapojují důstojníci druhů vojsk a služeb.

Zároveň se rozpracovává textová část. V ní jsou uvedeny názvy období, učební úkoly v nich a doba jejich trvání, charakteristika situace a činnosti stran v každém období, včetně hlavních otázek činnosti ŘC.

Pokud se cvičení zúčastní značující vojska, může se jejich činnost uvádět buď po obdobích, nebo v samostatné hlavě textové části zámyslu za posledním obdobím pro cvičící štáby.

V závěru textové části zámyslu se dále uvede, kdo vytváří ředitelství cvičení, organizace přípravy a přezkoušení generálů a důstojníků ŘC a RS, cvičících štábů a místo ŘC.

Nakonec se uvede místo a doba rozboru cvičení.

Plán provedení cvičení vychází ze schváleného zámyslu a je jedním z hlavních dokumentů pro řízení cvičení. Jeho obsah musí zobrazovat předpokládaný průběh celého cvičení a musí být zpracován tak, aby umožňoval pružnou reakci na rozhodnutí velitelů a podle potřeby i upřesnění průběhu cvičení ke splnění stanovených cílů a učebních úkolů.

Plán provedení cvičení se vydává všem hlavním funkcionářům ředitelství cvičení a rozhodčí služby. Do tohoto plánu je účelné zahrnout i některé údaje, vypsané ze zámyslu cvičení nebo organizačního nařízení. Od samého začátku je nutné respektovat potřeby funkcionářů, kteří plán používají. Přitom musí

být stručný, aby se v něm neztratila přehlednost a byl použitelný až do konce cvičení.

Skladba plánu pro jednostranná i dvoustranná cvičení bývá zpravidla stejná a obsahuje úvodní část a jednotlivá období cvičení.

V úvodní části se volnou formou uvádějí hlavní údaje ze zámyslu cvičení, jako např. téma cvičení, učební cíle, doba cvičení a štáby a vojska, která se cvičení zúčastní a v jaké úloze cvičí.

Každé období cvičení se rozpracuje jak v textové, tak v grafické části.

V textové části se uvádí:

- název období cvičení,
- doba jeho trvání (dnů nebo hodin),
- učební úkoly, stanovené pro dané období,
- charakteristika činnosti stran.

Grafická část se zpracovává po dnech, kdy se uvedou v časové ose předpokládaná opatření. Ve svislé ose se zpravidla odshora dolů v řádcích uvádí ředitelství cvičení, front, svazy a svazky přímo podřízené frontu, PVOS, popř. i další. Při armádním cvičení pak ředitelství cvičení, cvičící armáda, vševojskové a armádní svazky vyvedené na cvičení.

V řádku nadepsaném ředitelství cvičení se zpravidla uvádí rozehra předpokládané činnosti obou stran, úkoly a požadavky, které plní ředitelství cvičení v úloze nadřízeného štábu, příprava a doba rozehry cvičení na příští dny, přemístění ředitelství cvičení na další stanoviště atd.

V dalších řádcích u svazů a svazků se uvádí předpokládaná činnost cvičících štábů a reálně vyvedených vojsk.

Váznou otázkou zobrazení činnosti ředitelství cvičení i cvičících je vyjádření toku informací potřebných pro rozehru cvičení. Osvědčilo se uvádět denně dobu zpracování a doručení souhrnných operačních hlášení na jednotlivých stupních velení tak, aby při rozehře cvičení řídicím cvičení na příští den byla respektována rozhodnutí cvičících velitelů, která jsou součástí těchto hlášení, i konkrétní stav materiálně technického, týlového, zdravotnického a dalšího zabezpečení vojsk, doplnění svazků a útvarů osobami a technikou.

V některých případech je možné do grafické části plánu zahrnout i hrubý časový plán činnosti řídicího cvičení. Konkrétní plán činnosti řídicího cvičení je výhodnější zpracovávat jako samostatný dokument.

Do plánu provedení cvičení je účelné zahrnout i některé přehledné tabulky nebo grafy, jako např.:

- rozehru zahájení války,
- rozehru přechodu k použití jaderných zbraní oběma stranami,
- organizaci nových svazků a útvarů apod.

Na závěr každého období se uvedou pokyny pro rozhodčí službu, doba a místo odevzdání a hrubý obsah příspěvků do rozboru, legenda některých údajů v grafické části a jiné.

Plán provedení cvičení podepisuje náčelník štábu ředitelství cvičení a schvaluje řídicí cvičení.

Příprava rozhodčí služby může probíhat formou individuální přípravy, nebo společné přípravy na instruktáži ŘC a RS.

Pro zabezpečení hladkého průběhu instruktáže se zpracovává Plán instruktáže. Ten musí seznámit hlavní funkcionáře ŘC a rozhodčí služby s úkoly a způsobem řízení cvičení. Nejvýhodnější je zpracovat plán v tomto sledu:

1. den (společně RS a ŘC):

- seznámení se zámyslem, ve kterém se zdůrazní konkrétní úkoly pro RS, vyplývající z plánu provedení cvičení (zabezpečí řídicí cvičení nebo NŠ),
- způsob organizace spojení,
- utajené velení,
- zdůraznění rozhodujících momentů v plánu roze hry;

2. den (samostatně po skupinách). Příslušníci RS si studují vydané dokumenty, upřesňují vlastní činnost s důrazem na metodiku vlastní práce v průběhu cvičení, způsob zpracování podkladů do rozboru cvičení, hodnocení cvičících a způsob jejich předkládání oddělení rozboru pro rozbor na ředitelství cvičení.

V průběhu cvičení pracuje rozhodčí služba za bezprostředního řízení ředitelství cvičení. V zásadě se cvičení řídí metodou roze hry na základě zdůvodněných rozhodnutí cvičících v reálném čase „čas za čas“. Přesto však, při přijetí nereálných rozhodnutí, nebo při nedostatečném dořešení učebních otázek, musí řídicí cvičení dočasně pozastavit, vrátit se k nedořešeným úkolům a věnovat další čas na jejich splnění. Ztracený čas může nahradit vypuštěním některých méně významných otázek odpovídajícím zkrácením dalšího období cvičení. Značné časové ztráty se řeší formou operačních skoků, pro které musí téma a prostor cvičení vytvářet nezbytné předpoklady.

Roze hra činností cvičících stran má za cíl splnit učební cíle a úkoly stanovené pro cvičení. Hlavním podkladem pro roze hru cvičení je situace vojsk (zpravidla k 16.00 h dne, ve kterém roze hra probíhá), rozhodnutí velitele frontu, popř. velitelů armád na příští den. Je-li cvičení dvoustranné, pak podkladem pro roze hru cvičení jsou i situace a rozhodnutí cvičícího na straně „západní“, zpravidla ke 14.00 hodině.

Roze hru situací „západních“ (včetně použití jaderných zbraní v průběhu operace) v případě jednostranného cvičení řídí centrálně oddělení pro roze hru „západních“ ředitelství cvičení, které se za „západní“ rozhoduje. Konkrétní situaci cvičícím štábům roze hrává ředitelství cvičení formou zpravodajských informací ve funkci nadřízeného štábu, vysíláním zpráv vzdušného průzkumu a v některých případech roze hrou náletové situace v síti výstrahy PVOS. K roze hře situace v pásmu průzkumu cvičících štábů využívá rozhodčí službu u zpravodajských a průzkumných orgánů obou stran.

Při dvoustranných víceetapových cvičeních situaci „východních“ roze hrává na základě situace vlastních vojsk, rozhodnutí cvičících velitelů a pokynů řídicího cvičení koncová rozhodčí služba u vševojskových svazků a útvarů a rozhodčí u odborných náčelníků svazků a útvarů. Straně „západní“ roze hrává situaci „východních“ rozhodčí služba u cvičícího štábu. Jaderné údery „východních“ na „západní“ a naopak se roze hrají podle rozhodnutí cvičících velitelů. Jaderné údery a ztráty „východních“ při jednostranném cvičení se roze hrávají direktivně podle plánu roze hry jaderných úderů „západních“ na „východní“ včetně roze hry ztrát „východních“. Při dvoustranném cvičení se roze hrávají na základě rozhodnutí velitelů obou stran.

Důležitou podmínkou kvalitní roze hry je aktivita a iniciativa rozhodčí služby na všech stupních. Ta musí v rámci své kompetence tvořivě, v souladu s požadavky ŘC a na základě rozhodnutí jednotlivých stupňů velení iniciativně, konkrétně a průběžně roze hrávat situaci vlastních vojsk i nepřítelů.

Konkrétní roze hra na jednotlivých stupních velení je bezprostředním a hlavním úkolem rozhodčí služby na daném stupni. Ta bere v úvahu rozhodnutí velitele a pokyny pro roze hru ŘC.

K rozehře jaderných úderů, ztrát a hodnocení bojeschopnosti vojsk a svazků se v ředitelství cvičení vytvářejí příslušné orgány. Při dvoustranném cvičení se v ŘC vytváří koordinační skupina, která se zabývá vyhodnocováním palebných úderů dělostřelectva a letectva obou stran a stanoví vzniklé ztráty, popř. další důsledky těchto úderů, které oznamuje rozhodčí službě na obou stranách.

Situaci za necvičící svazky (útvary) včetně jaderných úderů, ztrát a stanovení bojeschopnosti rozehrává velitelům podle pokynů starších rozhodčích u armád koncová rozhodčí služba na VS příslušného stupně.

Za rozehru jaderných úderů, ztrát a hodnocení bojeschopnosti „východních“ a „západních“ u svazů, svazků a útvarů odpovídá starší rozhodčí.

Štáb frontu (armády) je informován o situaci vojsk hlášeními cvičících štábů svazů (svazků) v intervalech, stanovených velitelem frontu (armády).

Možnou metodiku práce ředitelství cvičení a rozhodčí služby viz **tabulku**.

Součástí každého cvičení je **rozběr**. Jeho příprava se zahajuje již po schválení zámyslu, kdy na základě stanovených učebních cílů je nutné zpracovat teoretické zásady, podle kterých se hodnotí úroveň jejich plnění cvičícími. Tyto zásady se formulují tak, aby byly použitelné v jednotlivých částech rozboru a mohly být na ně navazovány získané poznatky z činnosti cvičících.

V průběhu cvičení je nutné dopracovat teoretické zásady v závislosti na získaných poznatcích o znalostech cvičících a nařízení řídicího cvičení.

Velkou pozornost vyžaduje instruktáž rozhodčích k přípravě rozboru. Na ní je především nutné objasnit strukturu rozboru a kdo jednotlivé části přednese. Rozbor může mít tuto skladbu:

Úvod — v němž se zpravidla uvádí vnitropolitická, mezinárodní a vojensko-politická situace v době konání cvičení.

I. část rozboru, v níž mohou být objasněny:

- téma a učební cíle cvičení,
- účast štábů a počty osob a bojové techniky,
- výchozí situace a zámysl stran,
- období cvičení a v nich situace stran, charakteristika průběhu každého období a zámysl velitele ke splnění stanovených úkolů.

II. část rozboru, v níž bude vyhodnoceno splnění učebních úkolů jednotlivých období cvičení. V závěru každého období je vhodné ukázat na hlavní klady, nedostatky, jejich příčiny a zda učební úkoly byly splněny. Rovněž mohou být navržena opatření k odstranění zjištěných nedostatků.

Podle druhu cvičení může být problematika druhů vojsk a týlu zahrnuta do vševojskové části rozboru v hodnocení jednotlivých období, nebo může být vyhodnocena samostatně.

Dále se hodnotí činnost vyvedených vojsk, úroveň stranickopolitické práce, popř. stručné závěry z plnění zkušebního úkolu.

V závěru této části rozboru se uvádí charakteristika kladů a nedostatků, úkoly k odstranění nedostatků, poděkování hostům, ředitelství cvičení, rozhodčí službě a cvičícím.

V III. části rozboru jsou vyhodnoceni hlavní funkcionáři a štáby, v přípravě RS se uvede, v jakém rozsahu má být hodnocení zpracováno.

Zkušenosti ukázaly, že je účelné hodnotit u velitelství frontu, armády — velitele, NPS (NPO), NŠ, ZV a štáb jako celek, u velitelství divize — velitele, NPO, NŠ a štáb jako celek, u pluku — velitele a štáb jako celek. Hodnocení ostatních zástupců velitele, náčelníků správ (oddělení), velitelů a štábů svazků a útvarů druhů vojsk zpracovat jako součást odborných rozborů.

Tabulka

	Hodiny	Poznámka
	12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12	
Reditelství cvičení		
soustředění situace vojsk a rozhodnutí cvičících velitelů na příští den	----- -----	
příprava rozehry	----- -----	
schválení rozehry řídicím cvičením	----- -----	
sejmutí a rozmnožení oleát	----- -----	
rozehra cvičení s rozhodčí službou včetně odborné rozehry	----- -----	
předání oleát a písemných dokumentů rozhodčím	----- -----	
rozehra cvičení podle plánu provedení cvičení	----- -----	
Rozhodčí služba		
rozehra situace k 16.00	----- -----	
sledování činnosti velitele a štábu	----- -----	
předání zámyslu velitele fronty pojátkem na ŘC	----- -----	
sejmutí oleáty s rozhodnutím velitele frontu	----- -----	
přesun na ŘC	----- -----	
účast na rozehře cvičení a vyvednutí materiálů pro rozehru	----- -----	
přesun ke cvičicím a přípravě rozehry (pohyb záloh a druhých sledů podle rozhodnutí velitele frontu a učebních úkolů)	----- -----	
rozehra cvičení s rozhodčími, kteří se neúčastnili rozehry na ŘC	----- -----	
rozehra cvičení podle plánu provedení cvičení a pokynů ŘC	----- -----	

V druhé části instruktáže pro zpracování rozboru je vhodné vydat metodické pokyny pro zpracování podkladů do rozboru a zpřesnit obsah hodnocení velitele, zástupce velitele, náčelníka štábu a štábu jako celku.

Při zpracování podkladů pro rozbor se požaduje od rozhodčí služby, aby zhodnotila byla stručná a srozumitelná, nebyla popisná, ale aby zhodnotila dosažený stupeň připravenosti velitelů a štábů při plnění stanovených učebních cílů, vhodnost použité metodiky a organizace práce v každém období cvičení. Může se zdůraznit, na co zaměřit pozornost v jednotlivých obdobích cvičení.

Podklady mají zobecňovat zjištěný stav na základě analýzy získaných poznatků. V tomto smyslu je nutné hodnotit i činnost druhů vojsk a úroveň materiálního a technického zabezpečení. Vždy je nezbytné v plném rozsahu využívat stanovisek a závěrů řídicího cvičení a nadřazených orgánů, poukazovat na hlavní klady i nedostatky, jejich příčiny, uvádět jmenovitě příkladné nebo méně dobré plnění úkolů a navrhopvat, jak problematiku řešit. Každé hodnocení musí podepsat starší rozhodčí příslušného velitelství. Rozsah hodnocení jednotlivce musí být do 1,5 strany, štábu do 2 stran psaných strojem. V závěru hodnocení je nezbytné stanovit, zda velitel (funkcionář, štáb) úkoly splnil, nebo splnil s určitými nedostatky, či nesplnil.

Souběžně s přípravou vševojskového rozboru je vhodné připravovat odborné rozboru podle pokynů příslušných zástupců řídicího cvičení a náčelníků správ.

Některé části rozboru, jako např. úvod, všeobecné údaje o cvičení v I. části rozboru a úvodní pasáže k jednotlivým obdobím se mohou zpracovat před zahájením cvičení. Čím kvalitnější je příprava rozboru, tím snadněji se zpracovávají jednotlivé části rozboru v průběhu cvičení.

Vlastní zpracování rozboru je práce tvůrčí a obtížná. Vyžaduje od všech členů oddělení rozboru vypětost a formulační schopnost. Jednotlivé věty se formulují v minulém čase, musí být krátké a srozumitelné, bez zbytečného opakování slov a myšlenek. Přitom se využívají poznatky jednotlivých členů oddělení rozboru z účasti při rozhodování a podklady od rozhodčí služby.

Úsilí všech členů oddělení rozboru musí být zaměřeno k tomu, aby v co nejkratších lhůtách byly po částech (obdobích) předloženy řídicímu cvičení jednotlivé části rozboru k posouzení. Tento způsob je efektivní a ušetří mnohá přepisování. Jednotlivé části rozboru se píše nebo rozmnožují ve více výtiscích. To usnadní souběžné posuzování návrhů více osobami. Velkou pozornost musí zpracovatelé věnovat objasnění nedostatků. Každý nedostatek musí být podložen konkrétními poznatkami a jeho zveřejnění by mělo působit výchovně na všechny účastníky rozboru. Kritika musí pomáhat řešit zjištěné nedostatky a vždy musí být pravdivá.

POTŘEBY VOJSKOVÉHO PRŮZKUMU

Průzkum svou činností a výsledkem zabezpečuje výrazným způsobem rozhodovací proces velitelů a štábů, ovlivňuje vedení bojové činnosti vševojskových svazků a dává podklady pro využití palebných prostředků k umlčení a zničení nepřítele.

Zvyšují se požadavky na průzkum, zejména na kvalitu, včasnost a přesnost zpráv. Vyplývá to ze zvýšené manévrovosti vojsk, rostoucí palebné síly zbraňových systémů nepřítele a v neposlední řadě ze zavádění nových, technicky náročných zbraňových systémů a nových druhů munice s velkým ničivým účinkem. Víme, že v souvislosti s vývojem, výrobou a zaváděním moderní techniky do vojsk nepřítele jsou souběžně řešeny i způsoby utajení, maskování, ochrany a obrany vojsk nepřítele, jejich zbraňových systémů a prostředků ničení. To vše bude ztěžovat a v některých případech i znemožňovat splnění úkolů orgánů vojskového průzkumu na jedné straně, a na druhé straně vyžadovat dokonalou připravenost a vycvičenost průzkumných orgánů, včetně jejich zabezpečení moderními a účinnými technickými prostředky průzkumu. Uvážíme-li, že procento zjištění rozhodujících objektů nepřítele musí dosahovat 50–70 % těchto objektů, přitom prostředky jaderného napadení je třeba zjistit v plném rozsahu a s velkou přesností, vystane v plné míře složitost, náročnost a také obtížnost plnění úkolů průzkumných jednotek všeho druhu. Tím je podmíněna objektivní nutnost a závislost průzkumu na kvalitním technickém vybavení průzkumných orgánů moderními technickými prostředky průzkumu. Tyto umožní nepřetržitě sledování nepřítele v celém prostoru bojové činnosti a poskytovat přesné údaje (souřadnice) o objektech nepřítele.

Faktor času bude dalším ovlivňujícím činitelem pro činnost průzkumných orgánů. Snaha získat přesné zprávy o objektech nepřítele s předstihem vynucuje potřebu zvýšit účinnost smyslových orgánů pomocí technických prostředků. Složitost situace a nebezpečí, ve kterém se budou průzkumné orgány v týlu nepřítele nacházet, budou ovlivňovat psychiku, přesnost a objektivnost smyslového vnímání příslušníků průzkumných orgánů. To vše podmiňuje a zvyšuje nutnost mít kvalitní technické prostředky k vedení průzkumu a získání přesných údajů o nepříteli a jeho objektech. Mít přesné údaje znamená znát souřadnice cílů.

Poznatky ze cvičení, kontrol výcviku a inspekčních prohlídek ukazují, že mnohem těžší než získat zprávy o nepříteli je včas a rychle tyto zprávy doručit na místa velení. Přitom víme, že i včas získané zprávy o nepříteli jsou v podstatě bezcenné, nejsou-li včas dodány na příslušná místa velení s udáním času jejich zjištění. Druhou závažnou skutečností je, že zpráva o prostředcích nepřítele, zejména prostředcích jaderného napadení, bez udání přesného místa (souřadnice) cíle je pro palebné ničení nevyužitelná.

Kromě toho musíme brát v úvahu i opatření nepřítele pro vedení boje s naším průzkumem (snaha zabránit nebo znemožnit vedení našeho průzkumu). Proto musíme zvyšovat odolnost průzkumných orgánů formou pasivní i aktivní obrany vlastními silami těchto orgánů, včetně zvyšování utajení jejich způsobu činnosti a utajení přenosu zpráv od průzkumných orgánů na místa velení.

Při znalosti těchto skutečností vyvstává nutnost perspektivního rozvoje technických

prostředků průzkumu (dále TPP). V současné době [zejména v perspektivě] je rozhodující zvýšení efektivnosti průzkumu. Toto nemůžeme dosáhnout cestou zvyšování množství technických prostředků, ale zvyšováním jejich mobility a možnosti rychlého použití. Jako nejnadhodnější se ukazuje zabudování TPP do bojových vozidel a vytváření kompletů TPP v těchto vozidlech. Zvýší se i komplexnost průzkumu, rychlost použití TPP, sníží se zranitelnost obsluh i TPP a zmenší se riziko prozrazení činnosti průzkumného orgánu, zejména v týlu nepřítelů. Důkazem nutnosti tohoto řešení jsou průzkumná vozidla Sovětské armády BRM-1K, BRM-2K a PRP-3 VAL, vozidlo CFV M3 v armádě USA a vozidla BEOBPZ a LUCHS v armádě NSR.

Máme-li posoudit potřeby průzkumu v technickém vybavení a stanovit pořadí důležitosti těchto prostředků, musíme vycházet z těchto hledisek:

1. Prostředky pro plnění průzkumných úkolů.

2. Prostředky pasivní a aktivní obrany průzkumných orgánů.

3. Hledisko materiálové dostatečnosti průzkumných orgánů.

Jako prvotné jsou prostředky zabezpečení možnosti průzkumu a schopnosti manévru průzkumných orgánů vojenského průzkumu — samostatných průzkumných hlídek a průzkumných odřadů.

Zavedením BVP-1 k průzkumným útvarům a jednotkám jsme dosáhli zvýšení palebné síly, manévrovacích schopností a pancéřové ochrany průzkumného orgánu. Tím jsme vyřešili jeden z vážných problémů, který se dlouhodobě v technickém zabezpečení projevoval. Nebyl ale vyřešen problém zastavených TPP ve vozidle. Následně je nutné při použití TPP tyto z vozidla vynášet. To zpomaluje jejich použití a tím i průzkum, nehledě k tomu, že se zvyšuje nebezpečí prozrazení činnosti průzkumného orgánu a zvyšuje se jeho zranitelnost. Nepodařilo se zabezpečit velitelský a spojovací prostředek pro průzkumný orgán (PzH, SPzH) na vozidle, které by taktickými i technickými parametry bylo rovnocenné BVP-1. Vozidlo velitele snižuje manévrovací schopnost celého průzkumného orgánu, je nejzranitelnější a tím snižuje průzkumné možnosti průzkumného orgánu jako celku. V mnohých situacích je pak průzkumnému orgánu na obtíž komplikuje řídicí činnost velitele a ztěžuje i předávání získaných zpráv. A co je nejdůležitější — ztěžuje nebo znemožňuje veliteli vést osobně průzkum. Proto hlavní a určující potřebou vojenského průzkumu je mít **velitelské průzkumné vozidlo**, postavené na bázi BVP-1 se zástavbou technických pro-

středků průzkumu, vybavené spojovacími prostředky pro předávání zpráv. Mělo by být vozidlem určeným pro velitele průzkumných čet a rot průzkumných praporů a vševojskových pluků jako velitelů samostatných průzkumných hlídek a průzkumných odřadů a nahradit tak současně velitelské vozidlo a vozidlo radiolokačního družstva jedním vozidlem.

Zvýšit možnosti průzkumu můžeme centrálním využitím technických prostředků průzkumu, soustředěných na vozidle:

— **sdržený přístroj pro měření souřadnic cílů**, který by obsahoval kvantový dálkoměr, zařízení pro snímání směrníků cílů a do počítače svedené snímané hodnoty od navigačního zařízení (souřadnice vozidla v terénu), směru (úhlu) cíle a změněnou vzdálenost k cíli, s celkovým výsledkem hodnot cíle v souřadnicích {x, y} na displeji počítače,

— **periskopický pozorovací přístroj** s 10 až 20násobným zvětšením a elektrooptickou větví pro pozorování v noci na vzdálenost 2000–3000 m (v budoucnu elektrooptickou větev nahradit termovizní kamerou),

— **radiolokátor** pro zjišťování pohyblivých cílů s dosahem 8–10 km,

— **ultrazvukový echograf** k měření hloubky vodní překážky,

— **indikátor ozáření vozidla laserovým, radiolokačním a infrapaprskem** nepřítelů jako prostředek pasivní obrany, který by velitel průzkumného orgánu signalizoval nebezpečí prozrazení nepřátelským technickým prostředkům průzkumu.

Pro vedení průzkumu mimo vozidla mít ve výbavě výnosné přístroje, a to:

— **malý radiolokační pátrač** pro zjišťování nepřátelských radiolokátorů,

— **prostředky chemického a radiačního průzkumu**.

Osádka takto vybaveného vozidla může vést vojskový průzkum komplexně a umožnit veliteli průzkumného orgánu dodržet zásady předpisu ZPRAV-1-1 čl. 35, který ukládá, že velitel průzkumného orgánu vede průzkum osobně.

Předávání získaných zpráv o nepříteli včas a rychle na místa velení je třeba zabezpečit spojovacími prostředky. Proto velitelské průzkumné vozidlo musí mít nejméně dvě rádiové stanice (KV, VKV) s utajeným přenosem zpráv nebo přenosem dat.

Druhým požadavkem je mít u průzkumných jednotek **bojové průzkumné vozidlo** s určením pro průzkumné družstvo. Toto může být postaveno rovněž na bázi BVP-1, ale se zástavbou jen některých technických prostředků, které zabezpečují činnost nejnižších průzkumných orgánů, tj. pátracích vozidel. Mělo by umožnit plnit úkoly prů-

zkumu a zároveň i bojové (palebné) úkoly, jako je ničení prostředků jaderného napadení, radiotechnických prostředků, místa velení apod. nepříteli.

Proto palebný systém vozidla BVP může zachovat a obohatit o přenosnou ruční PT zbraň a přenosnou ruční PL zbraň. Tim umožníme průzkumnému orgánu aktivní obranu proti letounům a vrtulníkům nepříteli, které budou průzkumný orgán napadat.

Z technických prostředků k zástavbě vozidla je nutné mít:

- **periskopický pozorovací přístroj** s 10 až 20násobným zvětšením elektrooptickou větví pro pozorování v noci (jako ve VPzV),

- **kvantový dálkoměr** sprážený s palebným systémem vozidla,

- **indikátor ozáření vozidla** laserovým radiolokačním a infrapaprskem nepřátelských TPP (jako u VPzV),

- **malý radiolokační pátrač** ovladatelný z prostoru vozidla ke zjišťování nepřátelských radiolokačtů.

Pro vedení průzkumu mimo vozidlo mít v každém BPzV:

- prostředky chemického a radiačního průzkumu,

- prostředky ženižního průzkumu (hydrometrické křídlo, minovou hledačku, minové bodce, sklonoměr, skládací kapesní člun),

- elektrooptický pozorovací přístroj (noktovizor) s dosahem v noci na objekty do 1000—1500 m.

Ze spojovacích prostředků vybavit BPzV vozidlovou rádiovou stanicí VKV a dvěma přenosnými rádiovými stanicemi VKV.

Při zabezpečení takovouto technikou jsou průzkumné orgány schopny zjistit objekty nepříteli včetně podkladů pro jejich palebné ničení a kromě zjištění objektů nepříteli je i v nutných případech ničit vlastními zbraněmi. K této průzkumné činnosti nutí zkracování doby pobytu prostředků jaderného napadení ve vyčkávacích a palebných postaveních, rychle se

měňící situace vojsk nepříteli a jejich palebných prostředků. Bude to zejména v případech, kdy doba prodlení (od zjištění zpráv o nepříteli jako podkladu pro ničení až k vlastnímu palebnému zásahu raketových vojsk, dělostřelectva nebo letectva) bude větší, než doba pobytu nepřátelského objektu (zejména PJN) v místě zjištění.

Druhou oblastí jsou prostředky pasivní a aktivní obrany. O aktivní i pasivní obraně při průzkumné činnosti na vozidlech jsem se zmínil. Průzkumnou činnost provede posádka i mimo vozidla, nebo v určitých fázích bojové činnosti i bez nich. Pak jde o zabezpečení průzkumných orgánů maskovacími prostředky jednotlivce pro maskování na místě i za pohybu v členitém a pokrytém terénu. Dále vyvstává potřeba mít osobní průkazníky upravitelné na oděvu ke zjišťování radiolokačního, laserového a infrazářeni průzkumníků nepřátelským prostředkem.

Ve třetí oblasti materiálovou dostatečnost chápeme jako zabezpečení ostatním potřebným materiálem a technikou, které jsou nezbytné pro průzkumnou činnost a zabezpečení těchto orgánů po dobu odtržení od vlastních vojsk, kdy nelze průzkumné orgány zabezpečovat běžným způsobem.

Jsou to např. **úprava vody pro malé jednotky**, aby si mohly získávat pitnou a nezávadnou vodu v týlu nepříteli z neprověřených zdrojů, **zdravotnická brašna** se skládacími nosítky pro raněné k zabezpečení a poskytnutí první pomoci a předlékařské pomoci v týlu nepříteli, a další nutné prostředky a materiál, aby mohly vést průzkumnou činnost i několik dnů v týlu nepříteli.

Přes výčet potřeb průzkumných orgánů zůstává však prvořadá a určující potřeba velitelských průzkumných a bojových průzkumných vozidel. Jen tak může vojskový průzkum splnit požadavky na něj kladené a vytvářet podmínky pro účinné palebné ničení nepříteli a jeho prostředků jaderného napadení.

ZVYŠOVÁNÍ ÚROVNĚ PŘIPRAVENOSTI CO ČSSR

Od vzniku Civilní obrany ČSSR uplynulo již více jak 30 let. V souladu s rozvojem zbraní hromadného ničení a prostředků jejich dopravy na cíl, zdokonalovala se i opatření Civilní obrany ČSSR k ochraně obyvatelstva a národního hospodářství před jejich účinky a následky. Dnes je již realizována zásada, že civilní obrana má důležité místo v celkovém systému obranných opatření země a je neododdělitelnou součástí obrany ČSSR.

Při analýze potřeb dalšího zdokonalování výstavby a přípravy CO ČSSR jsme vycházeli zásadně z principů sovětské vojenské vědy a zkušenosti CO SSSR. To nám umožňuje i v současné době bez zvláštních těžkostí přistoupit k dalšímu zvyšování úrovně připravenosti CO ČSSR. Vycházíme přitom z nejnovějších požadavků zabezpečení ochrany obyvatelstva a národního hospodářství v podmínkách soudobé války.

Tyto požadavky se odrazily v zásadních dokumentech, které v zájmu zvyšování obranyschopnosti naší země přijalo jak předsednictvo ÚV KSČ, tak i Rada obrany státu. Civilní obrana má své místo v „Zásadách řízení obrany ČSSR“, které přijala Rada obrany státu v roce 1979. Též „Zásady uvádění ČSSR do branné pohotovosti“ organicky spojují celostátní opatření s opatřeními v civilní obraně. Konečně usnesení předsednictva ÚV KSČ z roku 1981 o dalším zdokonalování CO ČSSR výtýčilo ty nejdůležitější úkoly, které chceme postupně realizovat, aby se kvalitativně na vyšší úrovni zabezpečovala ochrana obyvatelstva a národního hospodářství před možnými nepřátelskými vzdušnými údery.

Jde o velmi konkrétní, významná a podstatná opatření, jako jsou:

- zabezpečení obyvatelstva (hlavně jeho ukrytí) proti následkům nepřátelského vzdušného napadení,

- zkvalitnění příprav a realizace konkrétních opatření ke zvýšení odolnosti chodu národního hospodářství v době války,

- vybudování automatizovaného systému varování a vyrozumění před nebezpečím nepřátelského vzdušného napadení na celém území ČSSR,

- zdokonalení organizace výcviku i materiálního vybavení sil civilní obrany k úspěšnému vykonání záchranných a prvořadých likvidačních prací v její vojenské i nevojenské části,

- zdokonalení organizace, výcviku a materiálního vybavení sil civilní obrany k úspěšnému poskytnutí pomoci ozbrojeným silám na teritoriu a k účasti civilní obrany na odstraňování následků velkých provozních havárií a živelných pohrom,

- zkvalitnění organizace velení a řízení v Civilní obraně ČSSR,

- cílevědomé rozvíjení politické a ideově výchovné práce mezi příslušníky civilní obrany a obyvatelstvem k aktivní přípravě obrany vlasti,

- zdokonalení a realizace konkrétních opatření pro součinnost Civilní obrany ČSSR se sousedními zeměmi Varšavské smlouvy v pohraničních oblastech a v oblasti vědeckovýzkumné práce,

- efektivní využití výsledků vědy a techniky a vlastních materiálových zdrojů. Realizací těchto opatření se postupně na kvalitativně vyšší úrovni zabezpečí připravenost civilní obrany k plnění úkolů, které má předurčeny.

Současný rozvoj zbraní hromadného ničení vyžaduje, abychom opatření k ochraně

obyvatelstva připravovali ve dvou základních směrech, a to cestou kolektivní a individuální ochrany. Proto budeme klást dále větší důraz na vytvoření podmínek pro ukrytí obyvatelstva a úměrné růstu kapacity ukrytí na snížení počtu evakuovaného obyvatelstva. Tento způsob kolektivní ochrany však vyžaduje velké materiálové náklady. Proto jej budeme realizovat diferencovaně podle důležitosti míst a potřeb chodu národního hospodářství za branné pohotovosti státu. Vedle toho diferencovaně přistupujeme i k budování jednotlivých typů úkrytů, počínaje nejodolnějšími úkryty různé kapacity, přes protiradiační úkryty v městech a obcích až k přípravě úprav různých restauračních prostorů, využití přírodních podzemních prostorů, dolů, štol a polních úkrytů jednoduchého typu. I když evakuace zůstává i nadále důležitým opatřením při ochraně obyvatelstva před účinnými zbraní hromadného ničení, zvláště v kategorizovaných městech, v současné době se přehodnocuje a slaďuje s novými plány ukrytí obyvatelstva příslušného města, kraje i výrobního odvětví v národním hospodářství.

Velký důraz se klade v současné době i na individuální ochranu obyvatelstva, jeho zabezpečení prostředky individuální ochrany (hlavně maskami), zdravotnickými prostředky, prostředky radiačního a chemického průzkumu a jinými detekčními prostředky, které zabezpečují včasné varování, popř. důkladné vyhodnocení. Výroba těchto speciálních prostředků civilní obrany (masek a průzkumných prostředků, které se odlišují od typů používaných v ČSLA) zabezpečí v nejbližších letech vybavení (vydání v určené době) všeho obyvatelstva ČSSR (včetně kojenců).

Při realizaci tohoto způsobu ochrany obyvatelstva velmi důležitou (nezastupitelnou) úlohu mají vojenské územní štáby CO. Na jejich odborné připravenosti a organizační schopnosti záleží, jak správně a účelně budou tato opatření realizována. K tomuto v nemalé míře přispívá právě před několika lety započatá příprava funkcionářů štábů CO na našich vojenských vysokých školách, hlavně na VŠPV, VAAZ a VPA. Stále více se prohlubuje součinnost s nimi při rozvíjení teoretických zásad ve prospěch opatření civilní obrany v ČSSR. Tato příprava a spolupráce má přímý vliv na další zvyšování úrovně připravenosti civilní obrany.

Kvalitativně vyšší úroveň dosáhne varování a vyrozumění obyvatelstva před nebezpečím vzdušného napadení. Stav, kdy signál k vyhlášení vzdušného poplachu rozzevčením sirén se předává cestou linkového (rádiového) spojení, je již nevyhovu-

jící, zdlouhavý. Proto se v civilní obraně započalo s výstavbou automatizovaného systému varování a vyrozumění. K tomu se plně aplikuje systém vybudovaný v Civilní obraně SSSR. Zkušenosti jsou vynikající. Při praktické prověrce ze štábu Civilní obrany ČSSR byly sirény až v Košicích uvedeny do činnosti za 38 sekund. V příštích letech se tento systém rozšíří na celé území ČSSR s tím, že uvedení sirén do chodu nebude nikde přesahovat více než 60 sekund. Přitom tato zařízení mohou přenášet i signály různých stupňů pohotovosti národního hospodářství k vybraným funkcionářům na celém území ČSSR opět do 60 sekund. V případě poruchy linkového vedení uvedou do chodu sirény a sdělí informace příslušným orgánům, a funkcionářům i vzdušnou cestou. Na tento systém budou napojeny i některé součinnosti teritoriální orgány ČSLA a ministerstva vnitra. Na tvorbě tohoto systému mají nemalou zásluhu příslušníci správy spojovacího vojska, pracovníci GŠ ČSLA a federálního ministerstva spoji.

Na kvalitativně vyšší úroveň se postupně dostává zdokonalování chodu národního hospodářství za branné pohotovosti státu. Nejvíce zkušenosti i teoreticky rozpracovaných zásad přebíráme i zde od Civilní obrany SSSR. Několidakenní pobyt vedoucích funkcionářů ČSLA a ministrů vlád (na základě rozhodnutí ROS) na štábu Civilní obrany v SSSR podstatně ovlivnil správné chápání a směry zdokonalování opatření v jednotlivých odvětvích národního hospodářství. Jde hlavně o rozhodující odvětví, a to energetiku, průmysl, dopravu, spoje, zemědělství a potravinářskou výrobu. Mimořádný význam se věnuje přípravě příslušníků štábu CO a pracovníků obrany jednotlivých resortů. I když zvýšení úrovně této oblasti je v možnostech jednotlivých výrobních odvětví a národního hospodářství jako celku, rozhodující úlohu tu musí sehrát úzká součinnost příslušných plánovacích komisí s civilní obranou a metodické i koordinační řízení zvyšování úrovně daného stavu štáby civilní obrany a vědeckovýzkumnými pracovišti. Právě k tomu jsme zřídili ve štábech civilní obrany oddělení (skupiny) zodpovědné za chodu národního hospodářství. Toto opatření umožňuje kvalitativně ovlivňovat opatření ke zvýšení odolnosti chodu národního hospodářství za branné pohotovosti státu.

Vedle organizačních a stavebních opatření CO je třeba nemalou pozornost věnovat přípravě velitelů, štábů a jednotek služeb i objektů CO. Mohutnost možných vzdušných úderů nepřítel vyžaduje, aby v civilní obraně byly dobře organizovány

a materiálně vybaveny jednotky. Příprava lidí by měla být na vysoké morálně politické a odborné úrovni, aby byli schopni za velmi složitých podmínek vykonávat záchranné a odstraňovací práce ve prospěch lidí, hospodářského zvířectva a hospodářských, výrobních a jiných objektů. Současná organizace i příprava ve vojenské i nevojenské části civilní obrany v zásadě tuto potřebu zabezpečuje. Přesto zkušenosti Civilní obrany SSSR ukazují, že ani v této oblasti nemůžeme zůstat na dosaženém stupni. Zvýšení úrovně připravenosti sil civilní obrany se proto realizuje po dvou liniích. Postupně se zdokonaluje organizace a materiální zabezpečení vojenských pluků civilní obrany a jejich součinnost se službami a jednotkami civilní obrany v předurčených prostorech. V nevojenské části se postupně od roku 1984 vytvoří v krajích a okresech teritoriální útvary civilní obrany zvýšené pohotovosti ze současných záchranných útvarů civilní obrany (objektů). Podstata a kvalitativně vyšší úroveň těchto útvarů zvýšené pohotovosti spočívá v tom, že se bude moci takovýto nevojenský útvar lépe zabezpečit materiálně a jeho nasazení k záchranným pracím v určitém městě, kraji (okrese) podstatně nenaruší výrobní proces těch provozů, od kterých budou jednotlivé prvky (čety, roty) vytvářeny. Tím budou mít náčelníci civilní obrany krajů (okresu) k dispozici poměrně dobře vybavené a vycvičené mobilní celky pro záchranné práce nejen v době války, ale i v době míru při živelních pohromách nebo provozních haváriích. (Nynější záchranné útvary při

jejich nasazení by způsobily zastavení výroby v objektu, z kterého jsou postaveny.) Tyto útvary zvýšené pohotovosti (nebo jejich některé speciální jednotky) budou moci být za branné pohotovosti účinnější a operativnější použity i ve prospěch ozbrojených sil a jejich objektů na daném teritoriu (kraji, okrese).

V souvislosti s tím vystupuje do popředí i zkvalitnění součinnostních plánů vojenských teritoriálních orgánů s vojenskými územními štáby civilní obrany.

V prosinci 1982 schválila Rada obrany státu novou „Směrnici o Civilní obraně ČSSR“. Toto rozhodnutí ROS vytváří optimální podmínky pro zvýšení úrovně řízení a velení v Civilní obraně ČSSR v době míru i za války. „Směrnice o Civilní obraně ČSR“ z roku 1958 jsou již příliš zastaralé a byly nemalou brzdou při zabezpečování příprav civilní obrany, zvláště po roce 1976, kdy civilní obrana byla převedena do působnosti ministerstva národní obrany.

Ulpynulé období jednoznačně potvrzuje, že postupná realizace opatření, která byla vytyčena usnesením předsednictva ÚV KSČ v roce 1981 o dalším zdokonalování Civilní obrany ČSSR, mají zásadní vliv na zvyšování úrovně připravenosti civilní obrany ČSSR ve všech jejích rozhodujících oblastech. Nadále je třeba usilovat o trvalé upevňování morálně politického stavu v celé Civilní obraně ČSSR a rozvíjet rozhodnost při realizaci tohoto usnesení. V kvalitním a včasném splnění úkolů tohoto dokumentu vidím konkrétní realizaci závěrů XVI. sjezdu KSČ v oblasti civilní obrany.

LETECKÁ PODPORA BOJE OPERAČNÍ MANÉVRUJÍCÍ SKUPINY

V oblasti operačního umění jsou v současné době středem pozornosti otázky rozvíjení úspěchu ve frontové a armádní operaci při současném ničení nepřítele čelně i z týlu.

Operační uskupení nepřítele je charakterizováno nejen silným uskupením vojsk prvního sledu, ale i uskupením dalších sil a prostředků v hloubce jeho operační sestavy, které jsou s to výrazně ovlivnit průběh operace. Kromě vševojskových záloh a druhých sledů jde především o uskupení raketových jaderných prostředků, letectva, míst velení a navedení, prostředků PVO, odpalovacích zařízení řízených střel s plochou dráhou letu, prostředků radioelektronického boje, skladů materiálu, produktovodů a dalších důležitých zařízení. Tyto skutečnosti vyžadují, abychom souběžně s činností hlavních sil, které vedou čelní útok, aktivně působili na nepřítele v celé hloubce jeho sestavy.

Kvantitativní i kvalitativní růst bojových prostředků nepřítele v hloubce jeho operační sestavy a výrazné zvýšení jejich vlivu na celkový výsledek operace ovlivňuje v rozhodující míře schopnost řešit všechny uvedené úkoly silami prvních a druhých sledů frontů a armád. Chci připomenout, že vojska druhého sledu plní po zasazení úkoly stanovené pro vojska prvního sledu s dodržením všech zásad platných pro jejich činnost. Tyto důvody si vynutily potřebu vytvářet v sestavě frontu a armády samostatné uskupení — operační manévrující skupiny (OMS), které by byly schopny s využitím úspěchu hlavních sil pronikat rychle do operační hloubky a tam vysoce manévrovou činností vytvořit novou, velmi aktivní frontu.

Z úlohy OMS vyplývá její bojové složení, podmínky bojové činnosti a zásady jejího zabezpečení. Složení OMS frontu (armády) může být v závislosti na situaci a zámyslu velitele frontu (armády) velmi rozdílné.

Základem frontové OMS v síle armády mohou být dva až tři svazky, z toho zpravidla dva tankové. Frontovou OMS může tvořit i armádní sbor. V horském a málo schůdném terénu může frontovou OMS tvořit pouze jedna divize. Ve všech případech jsou však nedílnou součástí těchto uskupení kromě výsadkových útvarů a jednotek i útvary a jednotky vojskového letectva.

K hlavním úkolům vojskového letectva v sestavě OMS budou patřit ničení nepřátelských tanků, obrněných prostředků, dělostřelectva a dalších typických cílů, průzkum omezeného rozsahu, přesuny a vysazování přepadových a průzkumných skupin a další přepravní úkoly. Základním předpokladem plnění dlouhodobých a samostatných úkolů v operační hloubce je vysoká mobilnost, úderná a palebná síla, samostatnost a odolnost OMS. S těmito faktory je pak nedílně spojena úroveň efektivnosti letecké podpory a zabezpečení frontovým a vojskovým letectvem.

Požadavek vysoké bojové efektivnosti frontového a vojskového letectva, které působí ve prospěch nebo v sestavě skupiny, vyplývá z ukazatelů rozmachu činnosti, hloubek a směrů působení, temp postupu a doby plnění úkolů v operační hloubce, době vyslání a času předpokládaného odtržení skupiny od hlavních sil.

Předpokládá-li se hloubka činnosti OMS úměrná hloubce frontové (armádní) útočné operace, pak hloubka jejího působení bude 600 až 700 km. Hloubka působení armádní skupiny bude při dodržení uvedených zásad 250 až 300 km. Hloubka činnosti OMS v síle jednoho svazku nebo armádního sboru bude úměrně menší.

Doba činnosti skupiny je omezena kromě hloubky jejího působení i dobou jejího vyslání v D2 až D4. Frontová OMS povede samostatnou bojovou činnost dlouhou dobu až 9—10 dnů. Doba činnosti armádní OMS bude asi poloviční. Tyto časové a prostorové normy činnosti skupin vytvářejí velmi složité podmínky pro činnost letectva, vysokou náročnost na organizaci a efektivnost letecké podpory frontovým letectvem a autonomnost vedení bojové činnosti vojskovým letectvem v rámci OMS.

Rozhodující vliv na kvalitu a rozsah letecké podpory skupiny bude mít konkrétní vzdušná situace v pásmu frontu. V období zahájení války o ní rozhodují výsledky vzdušné nebo protivzdušné operace s konečným cílem vybojovat nadvládu ve vzduchu a umožnit přenést úsilí frontového letectva k podpoře pozemních vojsk. Vybojování nadvlády ve vzduchu a její udržení je základním předpokladem dalšího efektivního plnění úkolů letecké podpory OMS frontovým a vojskovým letectvem.

Letecká podpora OMS **frontovým letectvem** obsahuje řadu úkolů. Jde zejména o obranu prostoru zaujatého vojsky vyčleněnými do sestavy skupin (ve vzdálenosti 50—120 km od čáry dotyku) v součinnosti s vojsky PVO a v některých případech i se stíhacím letectvem a útvary a jednotkami prvosledových divizí PVOS a letecké zabezpečení přesunu OMS do prostoru nebo na čáru vyslání.

Dalším úkolem frontového letectva je jeho účast při palebném zabezpečení vyslání OMS. Různé časové možnosti vyslání frontové nebo armádní skupiny ve válce vedené s použitím jaderných zbraní nebo klasickými prostředky ničení a ovlivněné dobou potřebnou k překonání obranných pásem nepřitele vojsky prvního sledu — zhruba v průměru D2 až D4 kladou značné nároky na štáb letectva frontu při plánování a vlastní organizaci letecké podpory, organizaci součinnosti s raketovým vojskem a dělostřelectvem, vojsky PVO a pozemními vojsky prvního sledu. Nemůžeme v této souvislosti opomenout vyřešení složitěho letištního manévru s důrazem na maximální přiblížení letišť, zejména stíhacího bombardovacího letectva, k přednímu okraji s cílem zvýšení jeho doletu a následné kontinuity letecké podpory OMS v operační hloubce nepřitele.

V podmínkách jaderné války odpovídá frontové letectvo spolu s raketovým vojskem frontu za ničení rozhodujících uskupení vojsk nepřitele, které brání

plnění úkolů skupin, raketových jaderných prostředků a dalších, zejména pohyblivých cílů operačního významu.

Rozhodujícím předpokladem ke splnění úkolů OMS a frontového letectva je kvalita a včasnost informací o situaci nepřítele v jeho operační hloubce. Jestliže budeme klást větší úsilí taktického průzkumu na průzkumné orgány OMS a vojskové letectvo, pak ostatní průzkumné úkoly operačního charakteru ve prospěch OMS a vojsk frontu bude zabezpečovat průzkumný letecký pluk operačního vzdušného průzkumu. Z tohoto důvodu bude účelné převážnou většinu jeho kapacit využít k zabezpečení činnosti této skupiny.

Dalším faktorem, který ovlivňuje efektivnost letecké podpory a obrany vojsk OMS, je vliv rostoucí vzdálenosti mezi prostorem působení skupiny od vojsk prvního sledu. Tato vzdálenost může dosáhnout za 4–5 dnů útočné operace 150–200 km. Z toho důvodu je nutné věnovat plnou pozornost otázce obsazení letišť nebo letištních uzlů nepřítele vojsky OMS, včetně ničení prostředků nepřátelské PVO. Vážnost tohoto úkolu zvýrazňuje mimo jiné i požadavek zabezpečení OMS materiálem všeho druhu. Protože přísunové komunikace skupiny po jejím odtržení od hlavních sil se stanou cílem úderů vzdušného i pozemního nepřítele, je třeba počítat s tím, že přísun zásob OMS bude značně omezen a rozhodující úlohu bude mít zásobování vzduchem prostředky dopravního letectva a frontového dopravního vrtulníkového pluku.

Řešení úkolu protivzdušné obrany OMS silami frontového stíhacího letectva je spojeno s krajními potížemi. Získávání informací o vzdušné situaci v hloubce nepřátelského území se váže na rozvinutý systém radiolokačního zabezpečení, který se rozvíjí v pásmu frontu i s využitím prostředků vojsk PVOS. Omezené možnosti rozvinutí potřebné sítě naváděcích stanovišť spolu se stále se zvětšujícími vzdálenostmi bráněných vojsk skupiny od letištních uzlů stíhacího letectva vedou ve svých důsledcích k neefektivnímu čerpání bojového úsilí frontového stíhacího letectva při ničení vzdušného nepřítele na přístupech k prostorům bojové činnosti OMS. Těžiště protivzdušné obrany skupiny bude proto výhodnější přenést na prostředky vojska PVO, zařazeného v její sestavě.

Činnost frontového letectva bude tedy zaměřena převážně do oblastí ničení cílů, které brání postupu OMS, raketových jaderných prostředků nepřítele a k plnění přepravních úkolů.

Dalším okruhem problémů je efektivnost bojové činnosti vojskového letectva v rámci operačních manévrujících skupin.

Zabezpečení požadavku nepřetržité letecké podpory vojsk OMS vyžaduje, aby vojskové letectvo bylo připraveno rychle řešit některé palebné úkoly v celém průběhu vedení bojové činnosti, především pak ničení malorozměrných obrněných cílů. V hloubce operační sestavy nepřítele spočívá těžiště plnění těchto úkolů převážně na vojskovém letectvu. Kromě toho bude vojskové letectvo plnit i řadu dalších úkolů, jako jsou přepravy přepadových odřadů a skupin, diverzních skupin, průzkumné úkoly omezeného rozsahu, vedení chemického a radiálního průzkumu a řízení oprav dělostřeleckých paleb, přísun materiálu pro zabezpečení vlastní bojové činnosti, popř. se bude podílet na přísunu zásob a materiálu pro potřebu vojsk skupiny a plnit i některé další úkoly. Splnění těchto úkolů závisí na dosažení vysoké autonomnosti bojové činnosti vojskového letectva. S tím je spojeno i řešení některých otázek v oblasti zabezpečení jeho bojové činnosti. Např. bude žádoucí posoudit vhodnost poměru spotřeby leteckých raket a munice oproti potřebě leteckých pohonných hmot a na ní

navazující složení palebného průměru v závislosti na charakteru bojových úkolů vojenského letectva a relativně krátké době jejich plnění.

Dlouhodobá činnost útvaru nebo jednotek vojenského letectva v rámci OMS vyžaduje, abychom organizovali v průběhu bojové činnosti opravy a prohlídky letecké techniky. **Oprávérenskou činnost** v rámci pluku vojenského letectva budeme řešit především z hlediska její pohotovosti k plnění úkolů bez závislosti na opravárenské bázi jednotlivých letišť, protože většinu úkolů bude vojenské letectvo plnit malými skupinami z představených ploch a léček. Bylo by vhodné zvážit možnost vyčlenění části sil inženýrské letecké služby vrtulníkového pluku s potřebnými prostředky a materiálem do zvláštní opravárenské jednotky ILS, přepravované dopravními vrtulníky. Tuto jednotku můžeme organicky začlenit buď do rámce vrtulníkového pluku nebo ke zvýšení efektivity a univerzálnosti jejího použití přímo do podřízenosti oddělení letectva vševojenské armády k plnění úkolů v rámci celé armády na představených a letištních plochách v průběhu vedení bojové činnosti.

V oblasti **týlového zabezpečení** bude vhodné posoudit organizační strukturu zabezpečujícího letištního praporu a praporu (roty) radiotechnického zabezpečení z hlediska vytvoření optimálních možností zabezpečení bojové činnosti vojenského letectva, které působí převážně v rozčleněných sestavách z představených ploch a léček.

Důležitým úkolem je řešení **protivzdušné obrany** jednotek vojenského letectva a zajištění bezpečnosti jejich letů. Vzhledem k tomu, že převažujícími formami bojového použití vojenského letectva v rámci OMS bude činnost letek v sestavě vševojenských nebo tankových divízií, bude vhodné, aby protivzdušnou obranu řešily jejich organické prostředky PVO. V souvislosti s tím řeší i zajištění bezpečnosti vojenského letectva, součinnost a další úkoly skupiny bojového velení letectva jednotlivých divízií.

Plánování, zabezpečení a řízení bojové činnosti frontového letectva v rámci vyčleněného úsilí by pak realizovaly orgány velitele letectva frontu nebo oddělení letectva v rámci armády.

Řešení úkolu letecké podpory OMS bude vyžadovat kromě jiného i rozpracování některých dalších otázek:

1. Operační sestavu frontového letectva, především stíhacího bombardovacího letectva, volíme s přihlédnutím k požadavkům dlouhodobé letecké podpory a obrany OMS. Letištní manévry v průběhu útočné operace řešíme s ohledem na plánované úkoly skupiny k obsazení letišť a letištních uzlů v hloubce operační sestavy nepřítele a jejich možnému využití frontovým letectvem při zabezpečování činnosti OMS. Spolu s tím posoudíme časovou možnost zasazení leteckých stavebních praporů (jejich částí) na směrech postupu skupin do prostorů letištních uzlů nebo dálničních úseků nepřítele k včasnému splnění úkolů výstavby letištních ploch a zabezpečení letištního manévru.

2. Přísun materiálu k OMS a odsun vzdušnou přepravou zabezpečují síly dopravního letectva frontu, eventuálně část sil vojenského letectva. OMS musíme kromě obsazení letišť stanovit i úkol obsazení a zajištění vhodných ploch pro vykládání materiálu, odsun raněných a dislokaci jednotek vojenského letectva.

3. Přísun leteckých pohonných hmot a munice zabezpečí vojenské letectvo. Posoudíme možnost využít přepravních kapacit frontového dopravního leteckého pluku (dopravního vrtulníkového pluku) anebo zvážíme vyčlenění části vrtulníkového pluku pro plnění převážně přepravních úkolů.

4. Velení a zajištění bezpečnosti letectva v prostoru činnosti OMS organizuje vyčleněná část oddělení letectva armády, jako orgán velení a řízení letectva.

S ohledem na předpokládanou decentralizaci bojové činnosti vojskového letectva zařazeného v OMS po letkách až rojích a ke zjednodušení otázek velení a řízení letectva musíme zvážit v rámci skupiny vytvoření účelového orgánu velení z počtů štábu vrtulníkového pluku, posíleného kádry oddělení letectva armády, u frontové operační manévrující skupiny i příslušníky štábu letectva frontu. Zabezpečení pevného a stálého spojení tohoto orgánu s velitelským stanovištěm letectva a PVO frontu je jedním ze základních předpokladů splnění jeho úkolu.

Bezprostřední řízení bojové činnosti a zajištění bezpečnosti letů vojskového i frontového letectva řeší v rámci jednotlivých svazků OMS organické skupiny bojového velení letectva. Naváděcí stanoviště je výhodné dislokovat podle platných zásad společně s místem velení jednoho z protiletadlových raketových pluků nebo brigády.

Oblast velení letectvu a zajištění jeho bezpečnosti při plnění úkolů v hloubce sestavy nepřítele patří do okruhu složitých otázek. Jejich vyřešení znamená zvýšení odolnosti OMS před úderem nepřátelského letectva, zajištění volnosti jejího manévru a zejména zvýšení úderné síly čelních sledů při ničení nepřátelských tanků a jiných obrněných cílů, dělostřelectva apod. Kromě toho můžeme předpokládat značné zvýšení soběstačnosti při získávání zpráv o nepříteli v zájmových prostorech OMS.

Problematika letecké podpory OMS v hloubce sestavy nepřítele představuje ve svém souhrnu řadu úkolů, které plní organické nebo posilové vojskové letectvo podle rozhodnutí velitele OMS. Úroveň letecké podpory skupiny frontovým letectvem závisí na situaci vojsk frontu ve frontové útočné operaci, celkové vzdušné a radiační situaci na válčišti, takticko-technickým vlastnostem letounů a na ně navazujícím možnostem frontového letectva k vedení bojové činnosti v hloubce operační sestavy nepřítele, možnostem velení a navedení letectva, kvalitě průzkumu a dalších faktorech.

Relativně dlouhá doba vedení samostatné bojové činnosti operačními manévrujícími skupinami v průběhu frontové nebo armádní útočné operace vyžaduje, aby vojskové letectvo zařazené ve skupině dosáhlo vysoké autonomie především technického a týlového zabezpečení, systému a organizace velení a řízení. Obecně můžeme konstatovat, že požadavky na úroveň kvality velení a řízení bojové činnosti letectva, zabezpečení všeho druhu, spojení a praktickou realizaci součinnosti s vojsky skupiny jsou všeobecně vyšší. Souběžně s tím vzrůstají i požadavky na celkovou koordinaci bojové činnosti vojskového a frontového letectva.

K BOJI S NEPŘÁTELSKÝM TECHNICKÝM PRŮZKUMEM V PVOS

Kapitalistické státy a jejich ozbrojené síly využívají intenzivně všech druhů a možností technického průzkumu k získání informací o našich ozbrojených silách. Nepřetržitost a rychlost zpracování průzkumových informací a jejich věrohodnost řadí technický průzkum před ostatní druhy průzkumu a můžeme říci, že zaujímají vedoucí místo v celém systému vojenského zpravodajství kapitalistických států. Boj s nepřátelským technickým průzkumem, jako jedna ze základních oblastí radioelektronického boje, vystupuje právě v současnosti do popředí vzhledem k tomu, že potenciální nepřítel aktivizuje své pro-

středky s cílem získat maximální informace o důležitých vojenských a ekonomických objektech.

Boj s nepřátelským technickým průzkumem se i ve vojscích PVOS věnuje značná pozornost, což vyplývá též z povinnosti všech druhů vojsk PVOS vyhodnocovat a průběžně analyzovat možnosti jednotlivých druhů nepřátelského technického průzkumu na daný objekt nebo prostor. Proto dokonalá znalost a analýza jednotlivých druhů nepřátelského technického průzkumu napomáhá ke správným závěrům ve způsobech vedení boje proti němu.

Možnosti nepřátelského technického průzkumu proti vojskům PVOS

Pozemní průzkum má v míru za úkol získávat poznatky o stavu zabezpečení státní hranice, informace o dislokaci jednotek ČSLA, o jejich výzbroji, bojovém výcviku, stavu a úrovni bojové pohotovosti. U PVOS pak zjišťovat jeho systém, režim činnosti radiotechnického zabezpečení a získávat poznatky o typech a parametrech radioelektronických zařízení.

Pozemní průzkum z území NSR vedou nepřetržitě jednotky americké armády a armády Německé spolkové republiky různými druhy průzkumných prostředků. Informace si vzájemně doplňují, prověřují a potvrzují. K základním druhům pozemního průzkumu patří vizuální, fotografický, infračervený, radiolokační, rádiový a radiotechnický průzkum.

Dosahy jednotlivých druhů pozemního průzkumu — viz **tabulku 1**.

Vzdušný průzkum má za úkol získávat údaje o rozmístění útvarů a jednotek, o stavu a průběhu výstavby vojenských objektů, komunikační sítě a o dalších důležitých objektech. Mezi základní druhy vzdušného průzkumu patří vizuální, fotografický, infračervený, radiolokační, rádiový a radiotechnický. Intenzita průzkumných letů v pohraničním pásmu je kolísavá a podstatně se zvyšuje v době konání cvičení a přesunů vojsk. Dosahy prostředků vzdušného průzkumu — viz **tabulku 2**.

Pro vzdušný průzkum jsou ve vojenském letectvu členských států Severoatlantického paktu organizačně vyčleněny speciální útvary vojskového a vojenského le-

Tabulka 1

Druh průzkumu		Dosah
Vizuální	ve dne	až do 20 km podle viditelnosti a členitosti terénu za použití optických přístrojů
	v noci	pomocí monokulárních dalekohledů, vybavených zesilovači jasu, 800 m na jednotlivé osoby, 2000 m i více na bojová vozidla
Fotografický		50 km (den), 10 km (noc)
Infračervený		3 km
Radiolokační pozemních cílů		na osoby do 10 km, na vozidla do 20 km
Radiolokační vzdušných cílů		300 až 400 km (pro střední a velké výšky)
Rádiový KV		70 až 100 km povrchovou vlnou, ionosférickou vlnou od 200 km výše (až několik tisíc km)
Rádiový VKV		na pozemní vysílače 50 až 100 km, na palubní vysílače až 400 km (podle výšky letounu)
Radiotechnický		150 % dosahu sledovaného radiotechnického prostředku

Tabulka 2

Druh průzkumu	Dosah	Poznámka
Vizuální	6—8 km	z výšky 3000 m
Fotografický	400 km 600 km	z výšky 11 000 m z výšky 22 000 m (SR-71)
Infračervený	100 km	OV-1C (Mohawk)
Radiolokační pozemních cílů	60—100 km	RF-4C, E SR-71
Rádiový a radiotechnický	rádiový 1000 i více km radiotechnický 200—400 km	SR-71, U-2, E-3A Sentry RC-130

lectva. Vzdušný průzkum v době míru vedou nepřetržitě průzkumné letouny vojenského, taktického a strategického letectva. Vojenské letectvo vede průzkum letouny OV-1 A, B, C (Mohawk) v bezprostřední blízkosti státní hranice. Letouny taktického vzdušného průzkumu RF-4C, E vedou průzkum ze vzdálenosti asi 50 km od státní hranice (i blíže). Strategický

průzkum vedou letouny SR-71, U-2 a letouny E-3A Sentry v některých případech až v těsné blízkosti státní hranice.

Vizuální průzkum je velmi rozšířený. Tento způsob vzdušného průzkumu vedou nejen osádky průzkumného letectva, ale i všechny osádky taktického i dopravního letectva. Za velmi náročný a obtížný se považuje vizuální průzkum v malých a ze-

jména v přizemních výškách při poměrně velké rychlosti letu. Při průzkumných letech ve výškách do 3000 m mohou osádky při dobré viditelnosti pozorovat vozidla a bojovou techniku na komunikacích a objekty v terénu v pásmu 6 až 8 km po obou stranách letounu. Podmínky pozorování při vizuálním průzkumu ovlivňuje, kromě povětrnostní situace, aktivita PVO, charakter a kvalita maskování objektů, intenzita osvětlení terénu, členitost a pokrytost terénu, roční doba apod. Dobře vycvičené osádky průzkumného letectva mohou za normálních povětrnostních podmínek zjistit nezamaskované objekty, jejichž rozměry přesahují 1/500 letové výšky při odpovídající úhlové rychlosti letu (např. z výšky 1000 metrů objekt o délce nad 2 m).

Fotografický průzkum získává informace zejména o charakteru terénu, komunikacích, vojenských a týlových objektech, obranných pásmech, letištích, palebných postaveních, místech velení, spojovacích uzlech apod. Je nejpřesnější vzdušný průzkum, který převyšuje jiné druhy průzkumu v dokumentaritě získaných materiálů, v objemu i kvalitě informace. Hlavním nedostatkem tohoto způsobu vedeň průzkumu je poměrně velká časová ztráta mezi vyvoláním a vyhodnocením snímků k získání potřebných průzkumných informací. K podrobnému vyhodnocení prostorových snímků se pořizuje šikmé, čelní a boční snímkování objektů a prostorů průzkumu, zpravidla z malých a středních výšek (2000 až 8000 m). Vzdušný fotografický průzkum vede nepřítel zpravidla ze speciálních průzkumných letounů (RF-4C, E, OV-1A, SR-71 a U-2), vrtulníků (OH-6A, Alouette II). V závislosti na použitých kamerách a výšce letu může fotografický průzkum vést do hloubky 400 až 500 km s vysokou rozlišovací schopností (0,15 až 2,4 m). Dosah strategickým průzkumným letounem SR-71 ve výšce 22 000 m je asi 600 km.

Infračervený průzkum je doplňkovým průzkumem vizuálního, fotografického a radiolokačního průzkumu. Systémy infračerveného průzkumu jsou vybavovány zejména letouny vojenského letectva typu OV-1C (Mohawk). Techniku infračerveného průzkumu jsou dále vybavovány průzkumné letouny RF-4C, E (AN/AAS-18). Vzrůstající význam použití prostředků infračerveného průzkumu při vedení vzdušného průzkumu je dán skutečností, že ve stále větší míře se využívá kombinace fotografického, infračerveného a radiolokačního průzkumu k dokonalejšímu zjištění sestavy vojsk. Vývoj infračerveného průzkumu směřuje k výrobě prostředků

jednodušší konstrukce, vyšší citlivosti a většího dosahu.

Radiolokační průzkum pozemních cílů vedou průzkumné radiolokátory bočního snímání, které pracují v 3cm vlnovém pásmu (zařízení AN/APS-94, AN/APS-94D na letounech OV-1B). Vysoká rozlišovací schopnost se přibližuje rozlišovací schopnosti optických přístrojů.

Rádiový a radiotechnický průzkum vedou v současné době průzkumné letouny a vrtulníky vojenského a vojenského letectva (OV-1, RF-4, U-2, SR-71, RS-130 apod.). Vojenské letectvo armády USA získává informace od skupiny radiotechnického průzkumu, spojeneckých průzkumných orgánů a dalších prostředků operačního a strategického průzkumu. Skupina radiotechnického průzkumu na středoevropském válečném má 8 letounů RC-130 a je schopna vést v míru komplexní radiotechnický průzkum. Důležité místo v systému sledování zájmových prostorů má vzdušný radiotechnický průzkum, který vedou letouny SR-71, U-2 a E-3A.

Ve válečném období je nutné počítat též s použitím bezpilotních prostředků vzdušného průzkumu. Zkušenosti z bojového použití vojenského letectva na Blízkém východě a ve Vietnamu dokázaly, že současné systémy PVO jsou velmi účinné a mohou způsobit pilotovaným prostředkům v krátké době značné ztráty. Současně se také ukázalo, že bezpilotní prostředky jsou schopny působit s velkou efektivitou, vytváří pro systém PVO složitou situaci jak z hlediska sledování a hodnocení vzdušné situace, tak i jejich ničení.

Bezpilotní průzkumné letouny se používají za nezbytných a důležitých prostředků vzdušného průzkumu. Podle údajů zahraničního tisku bylo ve Vietnamu použito 2500 bezpilotních průzkumných letounů. Jejich ztráty činily 20 %. Přesto však zhotovily 80 % fotografických snímků prostorů nejvíce bráněných prostředky PVO.

Nejrozšířenější jsou zatím bezpilotní průzkumné letouny taktického použití, jejichž maximální dolet je asi 200 km (taktický 20 až 100 km) a jejich hlavním úkolem je přímý a kontrolní vzdušný průzkum bojiště. Typickým představitelem je bezpilotní průzkumný letoun armády Německé spolkové republiky AN/USD-501 (CL-89) Drohne s kombinovaným a programovým řízením letu.

Ve vývoji bezpilotních průzkumných letounů se dále pokračuje. Jedním z nejnovějších těchto letounů je typ YQM-94A [USA], který je určen k vedení zejména radiotechnického vzdušného průzkumu z velkých výšek, k plnění retranslačních

úkolů a průzkumu počasí v těchto výškách s odběrem vzorků vzduchu. Má nahradit i pilotované průzkumné letouny používané k radiotechnickému vzdušnému průzkumu při letech podél státních hranic.

Kosmický průzkum má za úkol získávat poznatky o vojenských objektech. Informace získané pomocí tohoto průzkumu používají nejvyšší vojenské (státní) orgány a vojenské štáby na operačně strategickém stupni. Hlavním cílem kosmického radiotechnického průzkumu USA je především zjišťování systémů protivzdušné obrany teritoria, určování přesného umístění strategických cílů, prostorů rozmístění raketových odpalovacích zařízení, prostředků velení a navedení letectva, objektů stacionárních systémů družicového a vojenského spojení, systémů průzkumu a radionavigace, jakož i shromažďování údajů o jejich obranném a ekonomickém potenciálu.

Systém kosmického průzkumu USA můžeme rozdělit do několika základních oblastí: systém kosmického obrazového průzkumu, kosmického rádiového a radiotechnického průzkumu, včasného zjišťování odpálení strategických řízených střel a víceúčelové systémy.

V systému kosmického obrazového průzkumu družice typu Samos zjišťuje objekty

od velikosti 0,75 m z výšky 200 až 500 km a fotografuje i v infračervené oblasti spektra záření. U družice Bird dog v režimu přehledu pracují fotokamery s rozlišovací schopností 1,5 až 8,4 m, v režimu podrobného průzkumu cílů a rozlišovací schopností 0,2 až 0,3 m.

V systému kosmického rádiového a radiotechnického průzkumu se používá současně několik automatizovaných rádiových a radiotechnických družic, nejznámější jsou typy Ferret, Lasp a 711. Umožňují nepřetržitě sledovat provoz radiotechnických prostředků a systémů, určovat jejich umístění a provozní doby. Průzkumná družice Ferret má jeden přehledový a tři podrobné průzkumné systémy. Pásmo průzkumu u tohoto typu družic činí 4900 km u přehledového systému a 300 km u podrobného systému průzkumu. Radiotechnický průzkum se vede v kmitočtovém pásmu 50 kHz až 18 GHz.

Podle výroků vojenských představitelů USA má být dalším vývojem kosmických průzkumných systémů vytvořen globální systém se značně vyšší operační schopností, která by umožňovala získat cenné informace za každé denní doby a za různých meteorologických podmínek v reálném čase.

Možné způsoby maskování vojsk PVOS před jednotlivými druhy nepřátelského technického průzkumu

Maskování vojsk PVOS před nepřátelským technickým průzkumem můžeme rozdělit podle způsobů vedení průzkumu do tří základních oblastí, a to proti:

- vizuálnímu a fotografickému průzkumu,
- infračervenému průzkumu,
- rádiovému, radiotechnickému a radiolokačnímu průzkumu.

K dosažení maximální účinnosti vytyčených cílů v maskování je třeba znát vzájemnou spojitost mezi jednotlivými druhy průzkumu a v tom i komplexnost přístupu v jeho praktickém zabezpečování u vojsk, zbraní a ostatní techniky.

Velký význam pro maskování proti vizuálnímu a fotografickému průzkumu má znalost závislosti zjistitelnosti objektu na koeficientu kontrastu (K_r). Koeficient kontrastu můžeme vyjádřit jako vztah rozdílu dvou koeficientů jasů k většímu z nich podle vztahu:

$$K_r = 1 - \frac{r_1}{r_2}$$

kde r_1 je větší koeficient jasů,
 r_2 je menší koeficient jasů.

Z tohoto vztahu vyplývá, že čím větší je rozdíl mezi koeficienty dvou povrchů, tím větší je koeficient kontrastu mezi nimi. Přitom všechny kontrasty jsou v intervalu od 0 do 1. Pro maskování je ideální případ, kdy $r_1 = r_2$, z čehož vyplývá, že $K_r = 0$. V tomto případě daný předmět není na pozadí pozorován.

Závislost zjistitelnosti objektu na koeficientu kontrastu (K_r) — viz tabulku 3.

Tabulka 3

Hodnota K_r	Zjistitelnost objektu
$0 \leq 0,2$	nezjistitelný
$0,2 \leq 0,3$	obtížně zjistitelný
$0,3 \leq 0,6$	zjistitelný
$0,6 \leq 1$	snadno zjistitelný

Pro snížení koeficientu kontrastu můžeme ve vojscích PVOS používat (jako

základní opatření) deformační nátěry na objektech, bojové technice a dopravních prostředcích. Při tomto způsobu maskování však zůstává charakteristickým de-maskujícím příznakem techniky její tvar a vržený stín. Proto bojovou techniku maskujeme normovanými a vypomocnými prostředky, jejichž účinnost se před vzdušným průzkumem zvyšuje vytvářením umělých skvrn na terénu.

Maskování proti infračervenému průzkumu

Infračervené průzkumné prostředky slouží ke zjišťování objektů, které jsou tepelně kontrastní na pozadí. Pracují v oblasti infračerveného záření a prakticky využívají pásma do vlnové délky $\lambda = 14 \mu\text{m}$. V tomto pásmu jsou oblasti s nejlepší průchodností infračerveného záření, kterým se říká „atmosferická okna“. Jde o pásma 0,4 až 0,7 μm , 3 až 5 μm a 8 až 14 μm . Výhodou infračervených průzkumných prostředků oproti optickým je práce jak v denní, tak i v noční době. Naproti tomu průchod infračerveného záření atmosférou negativně ovlivňují zhoršené meteorologické podmínky (mlha, déšť).

Vojenské cíle, jako jsou rakety, letouny, automobily, rádiové stanice apod., které využívají ke své činnosti motorů, vyzařují velké množství infračerveného záření. Množství vyzařené energie určitým cílem závisí na teplotě, rozměrech vyzařujícího objektu a na konfiguraci jednotlivých zářivých ploch. Ve většině těchto případů považujeme uvedené cíle za bodové zdroje.

Tepelný kontrast objektů se mění v širokých mezích. Sluneční záření ohřívá povrch objektů a po západu slunce dochází k jejich ochlazení. Proces zahřívání a ochlazení je různý pro různé objekty a jejich pozadí. Např. střechy domů se ohřívají a chladnou rychleji, než okolní pozadí, a tak na snímku pořízeném ve dne jsou světlejší a v noci tmavší, než okolí. Podobně i dutá tělesa se ohřívají a chladnou rychleji, než tělesa plná. Porovnáním snímků před západem slunce a po jeho západu je možné rozlišit skutečné předměty a jejich makety. Tento fakt musíme brát v úvahu při budování klamných objektů druhů vojsk PVOS (radiolokátory, rádiové stanice, elektrocentrály apod.) a nepoužívat duté makety bojové techniky.

Při maskování bojové techniky je třeba znát její teplotní stav. Je např. známo, že po ukončení provozu motoru je ještě 1 až 2 hodiny vydáváno zbývající teplo. Chladnoucí objekty, jako jsou nekruté elektrocentrály, mohou ještě po vypnutí motoru

6 až 12 hodin udržovat teplotu převyšující teplotu pozadí (okolí) více jak o 1° až 2 °C. Je proto potřebné při tepelném maskování objektů, majících zahřáté prvky, rozvěšovat nad nimi speciální masky nevelkých rozměrů, stínící tepelné vyzařování ve směru možného rozmístění infračervených průzkumných prostředků nepřítelů. Tyto stínící masky mohou být zhotoveny ve formě souvislých povrchů z pomocných materiálů (větvě, sláma, dřevěné přístřešky apod.). Strana masky obrácená k prvkům vyzařujícím teplo by měla být opatřena nátěrem s vysokou odrazivostí (stříbrná barva), čímž se sníží ohřev vlastní masky a došlo by k rozptýlení tepelného odrazu objektu. Vnější strana masky musí být opatřena ochranným nátěrem s deformačním vzorem, jako ochrana proti vizuálnímu a fotografickému průzkumu (např. nátěrová hmota S 2125 Leran v různých odstínech).

Maskování proti infračervenému průzkumu je nutné uskutečnit ve dvou základních směrech: v tepelném maskování a v imitaci tepelných objektů.

Tepelné maskování musí v současné době zaujmout stejné místo v porovnání s ostatními druhy. Úkolem tepelného maskování je ztížit nepříteli využívání infračervených přístrojů při pozorování a zaměřování a po navedení tepelných samonaváděcích hlavic raket. V tomto případě půjde především o využívání ochranných vlastností terénu a povětrnostních podmínek (lesy, členitý terén, mlha, déšť, sněžení, nízká oblačnost) a použití speciálních prostředků tepelného maskování výhodných pro stacionární objekty a zařízení, jako jsou stínící kryty a desky z izolačních materiálů (dřevo, polystyrén, azbest apod.).

Imitace tepelných objektů musí být založena na použití známých prostředků a způsobů maskování před vizuálním pozorováním (makety bojové techniky, klamná postavení) a také na využívání klamných tepelných cílů ve formě imitátorů zdrojů vyzařujících teplo (radiolokátorů, rádiových stanic, elektrocentrál, automobilů). Klamné infračervené cíle musí vyzařovat tepelný výkon, který je ekvivalentní výkonu ukrývaných zařízení.

Maskování proti rádiovému, radiotechnickému a radiolokačnímu průzkumu je jednou z nejdůležitějších oblastí boje s nepřátelským technickým průzkumem v PVOS.

Zjišťování radioelektronických prostředků, systémů spojení a velení PVOS (jejich rozmístění a technických charakteristik) nemůžeme zabránit, protože pracují v pohotovostním systému PVOS. Přesto můžeme průzkum rádiového spojení, radio-

technických a radiolokačních prostředků nepříteli podstatně znesnadnit vhodnou organizací a soustavným maskováním.

Značné výhody organizace rádiového spojení, které si vynutilo hromadné používání rádiových a směrových pojítek, je třeba brát v úvahu. Nemůžeme ale podceňovat značné nevýhody rádiových a radioreléových způsobů spojení. Proto je třeba předpokládat možnost odposlechu, zaměření prostoru, ve kterém jsou vysílací rádiové nebo radioreléové stanice, a také možnost vzájemného rušení vlastních radioelektronických prostředků a záměrné rušení nepřítele.

V oblasti **rádiového maskování** se projevují tato opatření především v utajenosti systému spojení, v odstraňování demaskujících příznaků práce spojovacích prostředků, v používání utajovačů, v dodržování pravidel provozu a formalizované bojové dokumentace.

Pro úspěšný boj s nepřátelským rádiovým průzkumem mají své místo organizací, provozní a technická opatření, která ve vojskách PVOS prakticky probíhají.

Mezi základní úkoly maskování proti **radiotechnickému průzkumu** patří:

- utajit před nepřítelem určení, možnosti a hlavní parametry radioelektronických prostředků,

- vyloučit nebo značně snížit možnosti radiotechnického průzkumu při získávání údajů o rozmístění a organizaci bojové činnosti vojsk PVOS,

- vytvořit klamnou představu o určení, bojových možnostech a rozmístění jednotek a útvarů druhů vojsk PVOS a také o opatřeních v rámci bojové přípravy.

Z rozboru možných prostředků nepřítel pro vedení radiotechnického průzkumu také vyplývá, že nepříteli bude stačit poměrně krátký čas na zjištění a zaměření radioelektronických prostředků PVOS (řádově desítky sekund). Odtud např. můžeme odvodit povolenou dobu vysílání některých prostředků na anténu a stanovit sektory činnosti na anténu v době míru.

Ze všech forem průzkumu, který vede letectvo nepřítel, připadá značná část na **radiolokační průzkum**. Pro utajení bojových sestav a uchování živé síly je nutné již v mírové praxi vojsk PVOS dosáhnout dokonalého maskování před nepřátelským radiolokačním průzkumem. Existují tři základní způsoby maskování před radiolokačním průzkumem nepřítel: zmenšení radiolokačního kontrastu mezi maskovaným objektem a okolím, snížení efektivní odrazové plochy objektu a zkrácení radiolokační viditelnosti terénu.

Možnost radiolokačního zjištění cíle na zemském povrchu je závislá na rozdílu

v odrazových vlastnostech objektu a jeho okolí.

Proto radiolokační maskování je založeno na využívání zvláštností a nedostatků radiolokačních metod průzkumu. Radiolokační zjišťování bude proto ztíženo, popř. úplně vyloučeno, jestliže budou mít na obrazovce radiolokátoru odrazy od objektů stejný jas a jejich vyobrazení bude splývat nebo nebude možné rozeznat odraz od skutečného objektu mezi klamnými odrazy. V tomto případě půjde tedy o správné využívání **maskovacích vlastností terénu** (lesů, křovin) doplněné racionálním počtem klamných postavení bojové techniky v daném prostoru.

V některých případech nemůžeme bojovou techniku a objekty umístit v terénu, tak aby nevytvářely radiolokační cíl. Tato situace vzniká při značném nahromadění techniky na poměrně malém prostoru. V tomto případě problém maskování proti radiolokačnímu průzkumu řešíme tím, že energii odraženou od maskovaného cíle snížíme na takovou hodnotu, která by splňovala podmínku přizpůsobení okolnímu prostředí. **Snížení efektivní odrazové plochy** můžeme dosáhnout především volbou a použitím protiradiolokačních vrstev.

Teoreticky i prakticky je prokázáno, že podstatné snížení odrazu elektromagnetických vln se dosáhne u cílů, které mají malé rozměry rovných ploch, malé rozměry zakřivení povrchů a nemají prudké zlomy odrazujícího povrchu. Avšak i při dodržování těchto zásad efektivní odrazová plocha radiolokačních cílů zůstává nepříznivě vysoká. Podstatné snížení je možné dosáhnout jedině použitím protiradiolokačních vrstev nanesených přímo na chráněnou techniku a utlumit tak nebo rozptýlit dopadající elektromagnetické vlny.

V současné době jsou známy tři typy protiradiolokačních vrstev: absorpční, interferenční a disperzní vrstvy.

Absorpční vrstvy tvoří materiál upravený tak, že na jejich povrchu nastává minimální odraz dopadajících elektromagnetických vln a vlastní vrstva zabezpečuje jejich značné pohlcení.

Interferenční vrstvy mají materiál a strukturu zvolenou tak, aby dopadající a odražené elektromagnetické vlny se vzájemně vyrušily vhodnou vrstvou pokrytí.

Disperzní vrstvy mají tu vlastnost, že dopadající elektromagnetickou vlnu rozptýlí do všech směrů, a tím snižují odraz směrem k průzkumnému prostředku na zanedbatelnou hodnotu.

Význam oblasti maskovacích vrstev nebyl v protiradiolokační činnosti ještě zcela doceněn. Výsledky posledních výzkumů dávají naději, že hmotnost a síla ochranných širokopásmových nátěrů a vrstev bude v budoucnu natolik snížena, že tyto materiály vyhoví všem požadavkům kladeným na protiradiolokační maskování.

Při bojovém působení se taktické le-
tectvo nepřítele orientuje na průzkumem
zjištěné cíle podle radiolokačního reliéfu
terénu, na kterém jsou viditelná uskupení
bojové techniky, charakteristické zvláš-
tnosti a radiolokační orientační body. Ty-
pické radiolokační body jsou tvořeny sil-
niční nebo železniční křižovatkou, charak-
teristickým ohybem řeky, vodní hladinou
rybníka, samostatnými objekty apod. Mas-
kovat tyto pozemní orientační body mů-
žeme koutovými odražeči. Důležité objekty
můžeme použitím koutových odražečů na
radiolokačním zobrazení vzhledově změnit

do takového tvaru, že skutečné cíle není
možné rozlišit.

S vývojem radiolokace vystupují do po-
předí některé základní nedostatky klasic-
kých koutových odražečů (nízká široko-
pásmovost, malá účinnost proti radiolo-
kátorům používajícím kruhovou polariza-
ci apod.). Základní nedostatky klasických
koutových odražečů se řeší výrobou modi-
fikovaných odražečů a speciálních odraže-
čů, ke kterým patří Lunebergerova čočka
s odrazovým kruhem a odražeč Van-Attův.

Možnost použití koutových odražečů vi-
dím v maskování letišť PVOS, bojových
sestav PLRV, RTV a zabezpečující spojo-
vací techniky, tzn. že by se měly stát sou-
částí maket radiolokační, automobilní a
spojovací techniky. Věrohodnost masko-
vání by měla být pak podporována de-
monstrační činností a rovněž odpovídají-
cím provozem radioelektronických pro-
středků.

Rozvoj průzkumných prostředků pravděpodobného nepřítele vytvořil nové oblasti,
druhy a způsoby průzkumu, založené na rozsáhlém využití technických prostředků.
Vzhledem k činnosti komplexu technického průzkumu nepřítele a jeho neustálém zdo-
konalování vzrůstá potřeba trvalého sledování stavu, vývoje a perspektiv nepřátelské-
ho technického průzkumu, studia a analýzy jeho možností. V souvislosti s tím vzrůstá
i význam hledání, vývoje a zavádění nových prostředků, forem a způsobů boje s ne-
přátelským technickým průzkumem v praxi vojsk a štábů.

V současné době do popředí vystupuje maskování radioelektronických prostředků,
bojové techniky a objektů před všemi druhy nepřátelského technického průzkumu.
Ukazuje se, že zastřací opatření (jako pasivní), byť pečlivá a důsledná, nestačí a do
popředí vystupuje aktivní oblast klamně činnosti. Budováním klamných postavení a
zvýšením počtu prvků bojových sestav druhů vojsk můžeme zefektivnit jejich odolnost
proti nepřátelskému technickému průzkumu a palebnému působení.

K MODELOVÁNÍ ČINNOSTI OPRAV TANKOVÉ TECHNIKY

V současné době hledáme způsob, jak zlepšit řízení a organizaci funkcí a metod, které by určovaly vliv základních činitelů na efektivnost celého systému a řídicího zvlášť. Jednou z metod analýzy složitých procesů je již známý **systémový přístup**.

Ústředním pojmem tohoto přístupu k řešení problému je pojem systému. Systémem rozumíme objektivní jednotu prvků vzájemně spojených definovanými vazbami, jednotu prvků, která je ve svém celku prvkem systému vyššího řádu za předpokladu, že její prvky jsou samy v sobě systémem nejnižšího řádu. Z hlediska řešení problematiky polních oprav tankové techniky na vojskovém stupni systémovým přístupem jde o podsystem systému technického zabezpečení bojové činnosti vojsk.

Technické zabezpečení (dále TEZ) bojové činnosti vojsk představuje složitý systém s množstvím různorodých činností, jejichž obsah závisí především na charakteru bojové činnosti. Sem patří i podsystem vojskových oprav. Zvláštní pozornost zasluhují pak opravy tanků na taktickém stupni. Hlavní zásady pro opravy poškozené tankové a automobilní techniky (dále TAT) jsou zakotveny v příslušných normách a předpisech. Realizace těchto zásad v konkrétních podmínkách bojové činnosti je spojena s vhodnou centralizací nebo decentralizací prostředků systemizovaných tabulkami počtů u útvaru a svazku a stanovením zásad pro manévr těmito prostředky. Členění prostředků do jednotlivých prvků bojové sestavy a způsob jejich řízení závisí na konkrétní bojové situaci, na terénních podmínkách, denní době a mnoha dalších činitelích. Vhodnost určité varianty členění dílenských prostředků a jejich řízení může posoudit buď na reálném modelu — tj. při cvičení s vojsky, nebo na matematickém modelu.

Výhodou prvního způsobu je především to, že umožňuje do určité míry přímo postihnout vliv terénu, počasí, denní doby a dalších činitelů, a to jak na práci dílenských prostředků, tak i provozních poruch techniky. Činnost nepřítelů a ztráty na technice však i při tomto způsobu je nutné simulovat. Možnost posouzení určitých variant oprav a jejich opakování v různých podmínkách je na stupni svazku značně omezeno a i při plánovaných cvičeních z ekonomických a dalších důvodů prakticky neexistuje. Proto je druhý způsob (tj. modelování) vhodnější. Činnost reálného systému na jeho matematickém modelu můžeme zkoumat v mnohem obecnějších podmínkách, které mohou mít vliv na činnost reálného systému. Možnost opakování této činnosti v různých podmínkách prakticky není omezena. Všechny tyto výhody bereme v úvahu jen tehdy, je-li matematický model dostatečně adekvátní reálnému systému. Na adekvátnosti modelu závisí jak věrohodnost výsledků získaných při experimentování s modelem, tak i možnost jejich praktického využití pro řízení reálného systému.

V každém rozhodovacím procesu a tedy i v rámci systému TEZ jde o určení nejrychlejšího, nejlepšího a nejracionálnějšího v konkrétních podmínkách činnosti, o neefektivnější využití vlastních prostředků.

Rozhodovací proces musí vždy probíhat s cílem minimalizovat vlastní ztráty. Přitom nezapomínáme, že rozhodovací proces závisí na celé řadě parametrů, jakými jsou např. cíl vlastní činnosti, informace o objektu své činnosti a pravidla pro rozhodování.

Ve vojskové praxi nás zpravidla při rozhodování omezuje čas, prostředky a prostor, který máme k dispozici. Praxe potvrzuje, že jedním z nejdůležitějších parametrů je znalost pravidel pro rozhodování.

Vzhledem k tomu, že pro každý druh

činnosti nemáme a ani nemůžeme předem mít přesná pravidla pro rozhodování, využíváme možnosti, které nám nabízí **operační výzkum**. Ten umožňuje přesnější rozhodnutí.

Metody operačního výzkumu jsou založeny na exaktních matematických teoriích, které se opírají o pravděpodobnostní počet, nebo stochastickou simulaci. Proto jejich využití vyžaduje přesné stanovení vstupních parametrů. Ukazuje se, že chceme-li pomoci metod operačního výzkumu nějaké úkoly řešit, pak musíme:

- stanovit, čeho chceme řešením dosáhnout — tzn. určit kritérium (kritéria) efektivity,
- důkladně analyzovat problém,
- zvolit si metodu operačního výzkumu,
- určit prostředky k řešení,
- stanovit vstupní parametry pro řešení úlohy a řešit ji.

Tato činnost je náročná na čas a na lidi. Z toho do jisté míry plyne, že používat metod operačního výzkumu pro řešení vojenských úkolů je výhodné. Tyto mají značnou frekvenci opakovatelnosti a k jejich řešení můžeme použít stejný matematický model, i když jejich uskutečnění je v různých materiálních sférách.

Obecně můžeme stanovit úkoly operačního výzkumu takto:

— šetřit čas při rozhodování a vlastní prostředky,

— umožnit výběr rozhodnutí na základě přesných kvantitativních hodnot.

Ve vojenské oblasti operační výzkum nalézá uplatnění (kromě jiného) i při organizaci týlového, materiálního, technického i zdravotnického zabezpečení vojsk.

Z hlediska sledované problematiky jde o řešení otázek spojených s velikostí a rozložením zásob na jednotlivých stupních, rozmístěním zásobovacích míst, organizací dopravy, **určením struktury a kapacity opravárenských zařízení a jejich rozmístěním**, ale i o řešení technologických postupů v těchto zařízeních.

K metodám operačního výzkumu patří i teorie hromadné obsluhy, která řeší problémy organizace nejrůznějších soustav obsluhy s cílem vytvořit optimální soustavu pro každý konkrétní případ a řešit problémy spojené s organizací řízení sil v boji. V rámci zkoumání činnosti modelu podsystému oprav TAT můžeme:

- stanovit průměrný počet techniky, která vyžaduje v daném okamžiku opravu, a na základě toho správně určit výkonost dílen,
- volit způsob oprav na místě poškození nebo po odsunu,
- zpracovat informaci.

Řešení činnosti podsystému vojenských oprav

Vzhledem k tomu, že činnost opravárenských prostředků a množství ztrát závisí na charakteru bojové činnosti, je nutné vytvořit výchozí podmínky pro práci modelu. Hlavním důvodem k tvorbě těchto podmínek je, že dosud nemáme model bojové činnosti svazku, který by umožňoval registrovat místo a čas jednotlivých ztrát, rozsah poškození a příslušnost k prvkům bojové sestavy.

Pro dynamický model můžeme celý úkol svazku rozdělit do několika úseků, které se výrazně liší jak charakterem bojové činnosti, tak množstvím ztrát. Jako vstupní parametr modelu můžeme pro každý úsek zadat:

- interval, v němž se může měnit tempo bojové činnosti,
- hloubku zkoumaného úseku,
- předpokládané množství ztrát,
- pravděpodobnost rozložení těchto ztrát na jednotlivé útvary svazku.

Z těchto údajů, které charakterizují bojovou činnost, můžeme vytvořit odpovídající výchozí podmínky pro simulaci činnosti dílenských prostředků v celé hloubce úkolu svazku. Jde o stanovení průměrného tempa bojové činnosti do celé hloubky úkolu, doby potřebné ke splnění úkolu

(doby jedné realizace) a posloupnosti jednotlivých požadavků na opravu.

Protože experiment s modelem má dát odpověď na to, jaký je nutný počet dílenských prostředků a jak je členit, má-li být zajištěna určitá pravděpodobnost opravy a maximální využití těchto prostředků, je nutné simulovat činnost dílenských prostředků v nejrůznějších podmínkách, které mají vliv na systém a jeho činnost.

Z hlediska optimálního využití číslíkového počítače je výhodné generovat výchozí podmínky pro každou realizaci činnosti dílenských prostředků jako posloupnost náhodných vektorů, jejichž parametry nabývají náhodných hodnot v souladu s jejich zákonem rozdělení.

Vhodnou volbou počátečních podmínek můžeme vytvořit takovou situaci, jako by svazek splnil úkol bez dílenských prostředků a v celém pásmu jeho činnosti, a do celé hloubky úkolu zůstala poškozená neopravená technika. Vzhledem k tomu, že většina sledovaných veličin systému je měřena v časových jednotkách, je vhodné modelovat činnost po zvolených časových krocích. Základním časovým měřítkem může být průměrné tempo bojové činnosti v celé hloubce činnosti svazku.

Počátek pak odvodíme z průchodu čela vlastních vojsk zvolenou výchozí čarou. Modelování činnosti dílenských prostředků může probíhat tak, že čelo vojsk postupuje po zvolených krocích (zadáváných v kilometrech a převedených do časového měřítka) a za ním, podle zvolené varianty s časovým odstupem, určitým způsobem postupně rozčleněné, postupující dílenské prostředky. V každém kroku se zjišťuje počet poškozených vozidel, která jsou v pásmu možné činnosti jednotlivých dílenských prostředků, rozsah poškození vozidel a doba potřebná na opravu. K tomu se posuzují možnosti jednotlivých dílenských prostředků a přiděluje vozidla do opravy. Celá činnost systému se zkoumá v čase, který se odvozuje ze vstupního proudu a požadavky se generují posloupně.

Tento postup je vhodný v těch případech, kdy struktura systému je jednoduchá a vstupní proud homogenní. V modelovaném systému vojskových oprav je však situace značně komplikovaná složitou strukturou opravárenských prostředků, odlišným charakterem poškozené techniky, který ovlivňuje celý způsob oprav, ale především tím, že činnost dílenských prostředků je nutné časově svázat s postupem vojsk, protože celý systém je v pohybu. Řešením je, že podle charakteru bojové činnosti se po jednotlivých fázích činnosti negenerují ztráty a podle jejich parametrů se zařadí do systému pořadníků na opravu. Při vlastním modelování činnosti opravárenských prostředků se postupuje tak, že čas ve kterém se zkoumají možnosti jednotlivých prostředků a možnosti ztrát, se odvozuje od fiktivního čela bojové sestavy svazku, která postupuje určitým tempem po zvolených krocích. Za tímto fiktivním čelem postupuje s určitým časovým odstupem (jehož konkrétní hodnota závisí na zadáných vstupních parametrech a tempu bojové činnosti, které se náhodně mění) celý systém dílenských prostředků. V každém kroku, který odpovídá určité hloubce od zvolené čáry, se zjišťují jednotlivé ztráty, jež v hloubce vznikly, možnosti jednotlivých dílenských prostředků a organizace opravy. Při další simulaci se samozřejmě generuje nová posloupnost ztrát.

K charakteristickým vstupním parametřům dynamického modelu systému vojskových oprav patří údaje, které popisují:

— **taktickou situaci** — hloubku úkolu, počet úseků, na které je rozdělena modelová činnost; krok, po kterém bude probíhat řešení; interval, v němž se může pohybovat tempo bojové činnosti v zadaném úseku; počet útvarů a počet jednotek v 1. sledu svazku;

— **rozložení ztrát na útvary v jednotlivých úsecích bojové činnosti** — předpokládané množství ztrát v daném úseku; pravděpodobnostní rozdělení celkových ztrát svazku na ztráty u raketového útvaru a ostatních vševojskových útvarů svazku; pravděpodobnostní rozdělení ztrát u vševojskových útvarů na jednotky; pravděpodobnostní rozdělení rozsahu poškození z celkového počtu běžných oprav;

— **počet a členění dílenských prostředků rot oprav techniky útvarů a praporu oprav techniky svazku** — počet dílen technické pomoci (DTP) po jednotkách; počet dílenských (DS) nebo dílenských vyprošťovacích (DVS) skupin vyčleněných z rot oprav techniky a praporu oprav techniky; počet TPD-A zbývajících v rote a prote po vyčlenění DS (DVS); počet TPD-A v raketovém útvaru svazku;

— **možnosti manévru jednotlivých prvků systému** — minimální a maximální vzdálenosti dílenských prostředků, jednotky, útvaru od čela vojsk; nutný minimální opravný fond pro rozvinutí rote a prote; interval, v němž se může měnit dojíždění rychlost dílenského prostředku, jednotky, útvaru;

— **počáteční počet simulací.**

Na základě takto stanovených vstupních parametrů pak cílem experimentu s dynamickým modelem může být posouzení vlivu změn vstupních parametrů na činnost podsystému oprav v co možná nejobecnějších podmínkách vedení bojové činnosti svazku.

Pro vlastní hodnocení systému oprav bude výhodné **výstupní parametry modelu** stanovit tak, aby současně byly kritériem efektivity modelovaného systému. Umožní se tím postihnout vliv různých variant členění dílenských prostředků při různých podmínkách vedení bojové činnosti, množství opravené techniky i využití jednotlivých prvků systému v sestavě svazku.

Proto jako výstupní parametr a současně kritérium efektivity může zvolit:

Pravděpodobnost opravy tankové techniky v hlavních prvcích bojové sestavy svazku — pravděpodobnost opravy pásové podvozky raketové techniky svazku, pravděpodobnost oprav tankové techniky 1. a 2. sledu svazku. Budou to v podstatě relativní četnosti, které při dostatečně velkém počtu simulací budou konvergovat k pravděpodobnostem. Určují se jako poměr počtu opravených k celkovému počtu generovaných ztrát v jednotlivých prvcích na celou dobu simulace se stejnými vstupními parametry.

Pravděpodobnost opravy v závislosti na rozsahu poškození — pravděpodobnosti

např. pro BO₅, BO₂₀ a BO₅₀ (přítom pod označením BO₅ rozumíme běžnou opravu v rozsahu vyžadujícím 5 pracovních hodin atd.).

Tento a předchozí parametr budou zásadním kritériem pro výběr takové varianty oprav, která zabezpečí co nejvyšší pravděpodobnost oprav především páso- vých podvozků, raketové a tankové techniky prvosledových útvarů, počínaje nejmenším rozsahem poškození.

Průměrnou dobu vyřazení techniky — určenou ze všech simulací pro zvolené rozsahy skupiny BO. Doba vyřazení z boje pro jednotlivé druhy tankové techniky je dána součtem doby potřebné na opravu a doby od vzniku poškození do zahájení opravy (tzv. čekací doba). Spolu s předchozími parametry umožňuje komplexně posoudit kvalitu systému nejen co do množství oprav, ale také rychlosti, s jakou bude poškozená technika opravena.

Průměrnou dobu aktivní činnosti jednotlivých dílenských prvků. Tato průměrná doba činnosti — aktivní — samozřejmě závisí na celkové době realizace. Určuje se jako střední hodnota ze všech realizací. Parametr tedy může dát informativní přehled o využití jednotlivých prostředků (DTP jednotky, DS (DVS) útvaru, svazku, rote, prote).

Průměrný počet oprav (charakterizovaných pracností), které připadají na jedno-

tlivé dílenské prostředky, jednotky a útva- ry. I tento parametr závisí na době trvání činnosti, která se simuluje (tj. hloubce úkolu). Při konstantní hloubce úkolu můžeme pomocí tohoto parametru posoudit podíl jednotlivých prvků systému na celkovém počtu oprav.

Hlavní charakteristiky bojové činnosti, jakými jsou vypočítané hodnoty hloubky úkolu svazku v kilometrech, doby splnění úkolu v hodinách, průměrné tempo bojové činnosti v kilometrech za hodinu a průměrná rychlost přesunu dílenských prostředků v kilometrech za hodinu, která slouží k porovnání hlavních vlivů bojové činnosti na efektivnost systému voj- skových oprav za útoku.

Vyhodnocením těchto výstupních para- metrů můžeme vyvodit závěry vzhledem:

- ke koncepci pojezdových dílenských prostředků vojsk, tj. jaký a jak vybavený prostředek na tom kterém stupni orga- nizační struktury vojsk,

- k činnosti dílenských prostředků, jednotek a útvarů vojsk, tj. co, kde a za jakých podmínek je možné na jednotlivých stupních organizační struktury vojsk opra- vovat, jaké bude možné čerpání dané opra- várenské kapacity v závislosti na druhu bojové činnosti a ostatních činitelích, kte- ré kapacitu ovlivňují,

- k příslušnosti příslušníků velitelského sboru i funkcionářů technické služby.

Systémový přístup a modelování činnosti podsystemu vojenských oprav tankové techniky v poli ukazuje jednu z možných a potřebných cest zkoumání tak závažné problematiky, jakou pro udržení bojeschop- nosti vojsk polní opravy tankové techni- ky bezesporu je. Vždyť na základě experi- mentu s modelem můžeme např.:

- prokázat důležitost kvalitní organi- zace a efektivní jaderné a palebné pří- pravy bojové činnosti i důležitost kvalit- ní přípravy tankové techniky pro nastá- vající bojovou činnost a jejich přímý vliv na intenzitu proudu požadavků (tj. veli- kost ztrát tankové techniky),

- stanovit optimální počet stanic ob- sluhy (pojezdových dílenských prostředků) a jejich členění na jednotlivých organi- začních stupních vojsk pro opravy daných poškození tankové techniky,

- prokázat vliv přesunů pojezdových dí- lenských prostředků, dílenských jednotek a útvarů na čerpání jejich opravárenské kapacity (tj. na výslednost oprav),

- prokázat důležitost nácviků tako- vých činností pojezdových dílenských pro-

středků, dílenských jednotek a útvarů, ja- kými jsou např. přesuny terénem, po pol- ních a lesních cestách, a to ve dne i za ztížené viditelnosti, soustředování a ohod- nocení opravného fondu, zaujímání a rozvi- nování shromaždišť poškozené techniky, rozvinování pojezdových dílenských pro- středků ke konkrétní opravě a jejich svi- nování k přesunu na další pracoviště, čin- nost DS (DVS) vyslané od dílenské jed- notky nebo útvaru — tedy činnost prvku podsystemu, který výrazným způsobem zkracuje vzdálenost mezi prostorem roz- místění dílenské jednotky (útvaru) a mís- tem vytvářeného opravného fondu, a tedy i zkracuje dobu potřebnou na přesun, čin- nost prvku, který při správné organizaci a řízení TEZ má na vojskovém stupni nej- větší časové možnosti setrvání na místě opravy, a tedy i největší dobu k vlastní opravě.

Uvedený příklad současně ukazuje i jed- nu z cest zkvalitňování metod a forem vstupní i kvalifikační přípravy příslušní- ků velitelského sboru ČSLA a funkcioná- řů technické služby především.

K TÝLOVÉMU ZABEZPEČENÍ VOJSK

Zabezpečení bojové činnosti vojsk ve vysokých tempech, v rozptýlených sestavách, na velkých prostorech, s náhlými změnami situací, při vedení boje bez použití zbraní hromadného ničení i při jejich použití, stále více závisí na realizaci týlového zabezpečení. Proto je týlové zabezpečení jedním z hlavních druhů zabezpečení vojsk a při cvičeních mu věnujeme zvýšenou pozornost.

Při procvičování týlového zabezpečení podle **nové organizační struktury vojskového týlu** jsme získali řadu poznatků, zejména z rozmísťování a přemísťování týlů, ze zásobovací činnosti a z velení týlovým útvarům a jednotkám.

Jednoznačně se potvrzuje, že vytvoření praporu materiálního zabezpečení (prmz) na stupni vševojskové divize se osvědčilo. Sloučily se tak tři dosavadní samostatné prvky divizního týlu — automobilní prapor, divizní sklady a polní pekárný — do jednoho celku. Tím se sjednotilo a upevnilo velení, zjednodušila součinnost a výrazně snížilo množství potřebné dokumentace. Nově byla upravena výše pohyblivých zásob materiálu, zvláště munice. Divize je schopna vést boj samostatně po několik dnů. Výrazným zkvalitněním týlového zabezpečení je i organické zařazení do prmz družstva hromadného doplňování techniky pohonnými hmotami.

Rozmístění týlových útvarů a jednotek ovlivňuje druh bojové činnosti (útok, obrana, střetný boj), zamořené prostory, možné napadení nepřítelem, cesty, terén a jeho pokrytí (osady, lesy, hory, vodní překážky) a klimatické podmínky, především sněhová pokrývka. Praktické zkušenosti ukazují, že rozmísťování týlu divize v souladu s předpisem Týl-1-1 čl. 10 je vhodné členit na dva sledy. V prvním sledu rozmísťovat zdravotnické prostředky a podle konkrétní situace dopravní prostředky s naloženým materiálem, především s municí a pohonnými hmotami vyčleněnými z prmz. Výše materiálu se bude zpravidla rovnat jednodenní spotřebě jednoho až dvou vševojskových útvarů. Druhý sled týlu tvoří prmz a rozmísťuje se v útoku do vzdálenosti 25—30 km od před-

ního okraje bojových sestav, v obraně 40 i více km. Toto rozmístění zabezpečuje nepřetržitě velení týlu, plnění zásobovací činnosti, zdravotnické odsuny a poskytování technické pomoci. Pokud nejsou v této vzdálenosti výhodné podmínky pro rozmístění týlu (vhodné osady, lesy, skrytá místa, komunikace), je výhodnější volit prostor ve větší vzdálenosti s cílem dosáhnout především vyšší odolnost týlu. Větší vzdálenost od zásobovacích vojsk o 5—10 km znamená prodloužení časového koloběhu dopravních prostředků s materiálem o 15—20 minut. Tento čas nahradí dřívější výjezd zásobovacích proudů, ale v tomto krátkém čase nejde výrazněji zvýšit odolnost týlu proti činnosti nepřítele. Je tedy výhodnější týl umístit ve větší vzdálenosti, ale zabezpečit mu bojeschopnost k plnění úkolů.

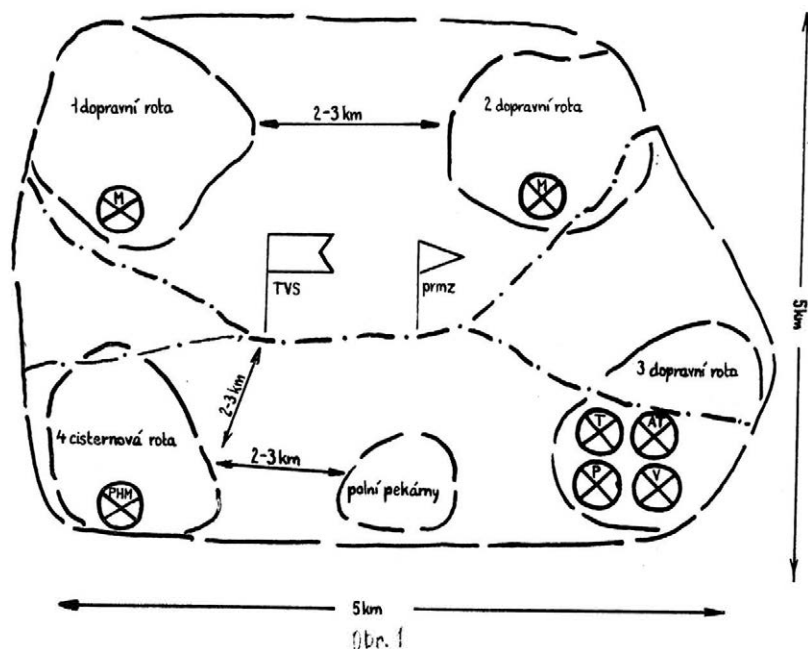
Některí týloví funkcionáři vzhledem k praxi při cvičeních, kdy se zpravidla organizuje rozmístování týlových útvarů a jednotek výlučně v lesních masivech, si neuvědomují výhody rozvíjení týlu v osadách. Osady umožňují rozmístit prvky velení ve sklepích kulturních domů, škol a zemědělských zařízení (na vesnicích je jich nově postaveno značné množství), zásobovací prostředky ve stodolách, pod kůlnami, v zahradách apod. Tyto umožňují kvalitnější ochranu a obranu týlu a především zvyšují ochranu proti možnému účinku ZHN nepřítele. Kromě toho můžeme v osadách využít různé předem prověřené místní zdroje, jako telefonní síť, sklady, zdroje pitné vody apod. Rovněž přezívá názor, že spojovací prostředky musí být rozmístěny přímo v sestavě týlu. Výhodnější je vyčlenit rádiové stanice do prostoru, odkud zajistí neselhávající spojení (na návrší, okraje osad, lesů, nejméně však 100 m od vedení vysokého napětí) a zabezpečit si dálkové ovládání nebo předávání zpráv. Není nic platná rádiová stanice přímo u náčelníka, když nezabezpečí trvalé a neselhávající spojení. Navíc vytváří možnost jejího zaměření a ničení nepřítelem, a tím současně i ničení TVS a celého štábu týlu.

Při značné nasycenosti vojsk v pásmu bojové činnosti je určitým problémem najít vždy vhodné prostory rozmístění týlu. Zde je nutné mít úzkou součinnost zvláště s operačním štábem a úkol řešit přímo s náčelníkem štábu. Prostory volíme vždy tak, aby se nepřekrývaly. Rovněž záložní prostory je třeba předem prozkoumat a stanovit možné rozmístění.

Nejvýhodnější podle získaných zkušeností je rozmístění TVS divize a prmr se zásobami materiálu po kolektorech, kdy každý kolektor tvoří jedna dopravní rota, polní pekárny a TVS. Mezi kolektory je vzdálenost 3—4 km. K tomu je nutné vyčlenit prostor cca 5×5 km, nebo 4—5 osad s dobrou komunikační sítí.

Divizní sklady rozmístíme u dopravní rot, která veze daný materiál. S cisternovou rotou rozmístíme i družstvo hromadného doplňování PHM. Možné rozmístění týlu svazku — viz **obr. 1**.

Do prvního sledu týlu divize vyčleníme dopravní prostředky s materiálem, především za útoku, při nedostatku komunikací a po překonání prvními sledy

Obr. 1

vojsk vodní nebo jiné překážky. Tyto umístíme 15–20 km před prostor rozmístění prnz, to je na úroveň týlů pluků prvního sledu.

Týl přemísťujeme v souladu s vývojem bojové situace tak, aby nebylo narušeno nepřetržité velení a zabezpečení bojujících vojsk. Při předpokládaném denním postupu vojsk v útoku 40–60 km je výhodné přemísťovat prnz jednou až dvakrát denně a plukovní týl dvakrát až třikrát denně. Polní pekárna divize, pokud vyrábějí chléb, přemísťujeme jednou denně.

Při současných požadavcích na nepřetržité velení a skrytý manévr je reálné přemísťovat TVS divize jako prvek velení samostatně a za ním přesunovat prnz se sklady a polními pekárnami, eventuálně polní pekárna přesunovat rovněž samostatně.

TVS divize představuje do 15 vozidel a jeho svinutí a rozvinutí trvá vždy do 20 minut a pochodový proud dosáhne délky 600–800 m. Vzdálenost 30 km překoná za 60 minut, a tím celkový čas na přemístění (svinutí, přesun, rozmístění) nepřesáhne 100–120 minut. Při přesunu TVS divize s celým prnz trvá svinutí a seřazení proudů cca 60 minut a stejná doba je nutná na rozvinutí. Při přemístění, vzhledem k těžkým vozidlům s vleky u dopravních rot, nepřesáhne rychlost přesunu 25–30 km.h⁻¹. Přesun celého prnz představuje do 350 vozidel a vleků, které se přesunují ve 4–5 proudech a jejich celková délka

na jedné ose bude 15—18 km. Z tohoto hlediska je výhodnější přesunovat TVS samostatně a v dalším sledu přesunovat prnz se zásobami materiálu a polními pekárny.

Při cvičeních se ukázalo, že někteří týloví funkcionáři nedoceňují důležitost průzkumu nového prostoru rozmístění. Průzkum si vysílají s minimálním časovým předstihem před proudy na přesunu s materiálem a ten nestačí výsledek průzkumu hlásit do zahájení přesunu TVS nebo prnz. Tak týlové proudy stojí dlouhou dobu na komunikacích a nové prostory zaujímají zdlouhavě. Tím se týl vystavuje možnému napadení nepřitelem.

V nové organizační struktuře zpracovává rozkaz pro průzkum velitel a štáb prnz a též pro něj vyčleňuje síly a prostředky. Tím je odstraněna dřívější součinnost mezi automobilním praporem, divizními sklady a polními pekárny.

Při přemísťování se v dnešních mírových podmínkách, vzhledem k požadavku bezpečnosti provozu, klade mimořádný důraz na regulaci každého proudu. V bojových podmínkách bude nutné více zdůrazňovat vytyčení os přesunů, a tím i větší důležitost řízení přesunu proudů na osách jejich veliteli podle mapy.

Při přesunech se někdy zapomíná na jejich přímou ochranu a obranu proti pozemnímu a vzdušnému napadení, na vedení radiačního a chemického průzkumu a dodržování světelné kázně. Opomíjí se určování pozorovatelů vzdušného prostoru, skupin pro střelbu proti nízko letícím cílům, chemického pozorovatele, praktické vedení radiačního a chemického průzkumu během celého přesunu i vyčlenění přímého zajištění při každé zastávce na ose přesunu.

V zásobovací činnosti je dobře zvládnut systém překládání materiálu na jednotlivých zásobovacích stupních. Málo efektivně se ale při překládání materiálu využívají mechanizační prostředky pro manipulaci s materiálem, které se pro nedostatek dopravních prostředků na cvičení nevyvážejí vždy v potřebném počtu. Na nižších zásobovacích stupních se vytváří zpravidla málo časového prostoru pro doplňování zásob, a tak se projevují některé nedostatky i v plnění časových norem stanovených předpisem Týl-3-1. Tím se také důsledně neučí velitelé a příslušníci čet a rot praktickému doplňování munice a pohonných hmot.

Ke zkvalitnění procvičování zásobovací činnosti na nejnižších stupních je nutné zahajovat cvičení se sníženými zásobami. Např. u pohonných hmot s 50% naplněností hlavních nádrží techniky, u hospodářské výdejny s jednou dávkou proviantu, před cvičením u vozidel vyměnit plné přídavné baňky s PHM za prázdné a plné vyvážet v praporní výdejně nebo v plukovním skladu. Tím dosáhnout již od prvního dne cvičení plnění reálných zásobovacích úkolů. Při takto postaveném cvičení kalkulují cvičící se zásobami materiálu, které skutečně mají a procvičují se přísuny materiálu až k jednotkám.

Na stupni praporního a plukovního týlu je nutné, aby na vozidlech byl rozložen materiál podle zásobovacích celků, aby vozidla bojové výdejny byla schopna po příjezdu k jednotce doplnit všechny druhy munice, které jednotka

Tabulka 1

Útvar	Munice	PHM	Proviant	TAM	Ostatní	Celkem
msp s BVP	70	51	5	2	12	140
msp	112	46	5	2	12	177
msp	120	46	5	2	12	177
tp	83	49	2,5	2,5	15	152
sdo	0,5	3,5	0,5	0,2	1	4,8
dp	96	9	1	0,6	2	108,6
pto	17	5	1	0,2	1	24,2
rmo	131	5	1	0,2	1	138,2
plo	28	5	1	0,5	2	36,5
Celkem	657,5	219,5	22	11,2	58	958,2

Tabulka 2

Útvar	Munice	PHM	Proviant	TAM	Ostatní	Celkem
pzpr	2,2	5,6	0,3	0,5	0,5	9,1
žpr	1,6	11,3	1,1	0,6	12	26,6
prcho	0,2	3,7	0,6	0,5	0,5	5,5
spojpr	0,1	3,4	0,6	0,2	0,5	4,8
zdrpr	0,2	1,3	0,4	0,2	0,3	2,4
vel. rota	0,4	1,3	0,8	0,1	0,3	2,9
Celkem	4,7	26,6	3,8	2,1	14,1	51,3

Tabulka 3

Útvar	Munice	PHM	Proviant	TAM	Ostatní	Celkem
prote	0,3	4	0,5	20	0,3	25,1
prmz	1,5	12	1	1	0,5	16,0
Celkem	1,8	16	1,5	21	0,8	41,1

potřebuje, aby u hospodářské výdejny nebyl naložen veškerý proviant na jednom vozidle, které by při zničení nebo havárii, eventuálně i opožděném příjezdu nezpůsobilo výpadek ve stravování.

Velmi konkrétně je nutné zplánovat odběry materiálu z posádek, z výdejních míst, z výdejních míst na železničních stanicích, z výjezen na ropovodcích apod. Je nutné přesně stanovit kde, kdy, kdo a kolik materiálu odebere. Nemůžeme se spokojit s tím, že si někteří týloví funkcionáři zjednoduší situaci a stanoví pouze výdejní místo. Ten stupeň velení týlu, který odběry stanoví, musí také přesně sledovat čerpání zásob a mít o tom kdykoliv přehled.

U dopravních jednotek, počínaje rotou týlového zabezpečení, musí velitelé vést grafiky pohybu vozidel na každé vozidlo a musí přesně znát (podle evidenčních čísel vozidla), jaký materiál je na daném vozidle naložen. Týl svazku musí vést přehledný grafikon pohybu zásobovacích proudů a denně zpracovávat Plán přísunu materiálu podle předpisu Týl-1-1 čl. 146. Jen tak dosáhneme reálného přehledu o možnostech plnění a splnění zásobovací činnosti.

U svazku musí být denně realizován přísun materiálu k vševojskovým a vojskovým plukům, protitankovému a raketometnému oddílu v souladu s předpisem Týl-1-1 čl. 139. Při ostatní divizní útvary, popř. i pro pluk ve druhém sledu bojové sestavy divize, je vhodné organizovat výdejní místo na úrovni velitelského stanoviště divize. Přímou v divizních skladech může odebrat práz a prapor oprav techniky. Při předpokládané průměrné denní spotřebě materiálu může být zásobovací proces u motostřelecké divize realizován takto: přísun k týlům útvarů — viz **tabulku 1**, materiál přísunovaný do výdejního místa — viz **tabulku 2** a materiál odebíraný v divizních skladech — viz **tabulku 3**. (V tabulkách je hmotnost materiálu uváděna v tunách.)

Celkem u svazku je denní spotřeba cca 1050 tun. Z toho munice cca 664 tun, pohonných hmot 262 tun a 124 tun ostatního materiálu.

Při současném zásobovacím systému je nutné vyčlenit nejvíce času na překládání materiálu na jednotlivých zásobovacích stupních. Tok zásob je poměrně pomalý, a proto je základním požadavkem jeho zrychlení. Toho dosáhneme zjednodušením plánování, snížením počtů překládky a manipulace s materiálem, kompletací materiálu do zásobovacích celků, paletizací, využíváním mechanizačních prostředků pro manipulaci s materiálem, vhodně voleným prostorem pro přeložení materiálu a výtečnou vycvičeností příslušníků týlových jednotek a útvarů.

Ve vojskovém týlu je možné především ovlivnit a tím zrychlit zásobovací proces stanovením výhodného prostoru pro převzetí materiálu, využíváním mechanizačních prostředků pro manipulaci s ním a výtečnou vycvičeností příslušníků týlových jednotek a útvarů. Přitom vycházíme z těchto zásad:

— Prostor převzetí materiálu může být shodný s prostorem rozmístění skladů, popř. to může být jiný, výhodnější prostor. Základním požadavkem na pro-

stor přeložení materiálu je jeho vhodnost pro překládání z vozidla na vozidlo. Vhodný je rovný terén, aby obě vozidla stála na stejné úrovni a po položení přejezdového můstku mohl přejíždět nízkozdvíhový vozík a rudl z vozidla na vozidlo. U munice, která je většinou dopravována na těžkých vozidlech s vleky, musí být kolem vozidla a vleku takové místo, aby se dala překládat současně i na několik středních vozidel.

— Včas připravit, popř. uvolnit dopravní prostředky k převzetí materiálu. U pohonných hmot uvolnit dostatečnou kapacitu obalů.

— Zajistit potřebné mechanizační prostředky pro manipulaci s materiálem, přečerpávací agregáty a pracovní síly pro přeložení materiálu.

— Zabezpečit ostatní úkoly, které souvisí s překládkou materiálu, jako osvětlení, ochranu a obranu, dozimetrickou kontrolu, regulaci, shromaždiště vozidel před a po vyložení apod.

Zvláště výběru prostoru pro překládání materiálu se na cvičeních zpravidla věnuje malá pozornost, neboť materiál se přisunuje v poměrně malém množství a k jeho přeložení bývá dostatek času. Orientačními normami pro přeložení materiálu by měla být na stupni divize — pluk při překládání 130—190 tun doba do 2,5 hodin, na stupni pluk — prapor při překládání 25—30 tun do 1 hodiny. To předpokládá, aby vozidla přebírající materiál byla v daném prostoru připravena k překládce (sejmuté bočnice, odhrnuté vozové plachty, připraveny mechanizační prostředky, přečerpávací prostředky, osvětlení) a přijíždějící vozidla s materiálem najížděla na vytyčené plochy k nim.

V zásobovací činnosti na všech stupních je nutné vhodně zvolit dobu přisunů materiálu, kterou bude ovlivňovat bojová situace a možnost uvolnění dopravních prostředků na nižším zásobovacím stupni. Přisun je nutné organizovat nepřetržitě, ve dne i v noci a nedopusťt, aby dopravní vozidla zůstala delší čas prázdná.

K přisunu je výhodné:

— využít dobu, kdy se přemísťuje týl. Vozidla se po předání materiálu přesunou do nového prostoru a připraví se k převzetí zásob od nadřazeného zásobovacího stupně, nebo je odeberou z určených zdrojů,

— k době předpokládaného převzetí materiálu od nadřazeného soustředit dopravní prostředky podřízených zásobovacích stupňů a překládat materiál na vozidla s vynecháním jednoho zásobovacího stupně,

— dočasně přidělit část dopravních prostředků s materiálem podřízenému zásobovacímu stupni, a tím omezit překládání materiálu,

— připravit zásobovací proudy k podřízeným tak, aby si je odvedl kurýr, který ve večerních hodinách přivezl na TVS týlové souhrnné hlášení apod.

K přisunům a doplňování zásob materiálu je nutné přistupovat vždy podle konkrétní situace a nevynechat jedinou příležitost, jak vhodně materiál dodat až ke spotřebiteli. V praxi někdy unikají vhodné situace k doplnění zásob

nebo se řeší šablonovitě se snahou uskutečnit přísuny a doplňování pouze v noční době. Např. se málo využívá k doplnění zásob průchod jednotky nebo útvaru místem speciální očisty. Musí se stát pro týlové funkcionáře pravidlem, že po očištění bude jednotka plně doplněna přímo u MSO i materiálem a tím bude dosaženo její plné bojeschopnosti.

Dalším progresivním prvkem v systému doplňování zásob je **hromadné doplňování** techniky pohonnými hmotami, které se stalo již pro velitele i týlové funkcionáře samozřejmostí.

Družstvo hromadného doplňování pohonných hmot organizačně začleněné v prmrz divize je schopné doplnit celodenní spotřebu jednoho vševojskového pluku. Při použití všech souprav hromadného doplňování u divize (u vševojskových útvarů po jedné, u prmrz dvě, celkem šest) je možné doplnit divizi při přesunu na osách za 150—180 minut. To předpokládá přesunout prostředky hromadného doplňování a pohonné hmoty s předvojem a rozvinout je do příjezdu hlavních sil na jejich osách přesunu, zpravidla před rozchodištěm. Na každé ose mít 2—3 soupravy hromadného doplňování podle konkrétní organizace přesunujících se vojsk.

Při praktickém doplňování se ověřily časové normy doplnění tankové roty za 10—15 minut, tankového praporu do 30 minut, motostřeleckého praporu do 45 minut.

Zásobování pitnou vodou na cvičeních probíhá pouze v rámci útvarů, což částečně zkrsluje situaci. Velitelé a týloví funkcionáři si tak plně nemohou ověřit složitost tohoto druhu zásobování vojsk v podmínkách používání zbraní hromadného ničení a značného zamoření terénu a přírodní vody. Je nutné proto organizaci zásobování pitnou vodou věnovat zvýšenou pozornost a řešit ji ze stupně svazku i svazu centrálně vydáváním odborných pokynů a přijetím potřebných organizačních nařízení a opatření.

Velení týlu je zabezpečeno zpracováním a využíváním metodik práce na jednotlivé druhy činnosti a vzorovou dokumentací. Některé problémy se však projevují při předávání zpráv a signálů mezi stupni velení. Současné hovorové tabulky typu HT vyžadují značný čas na zašifrování a dešifrování předávaných zpráv a pro předávání se málo využívá motospojek a kurýrů.

Vytvoření praporu materiálního zabezpečení zákonitě vyvolalo některé změny ve velení týlu divize. Dosud velel NT-ZV divize automobilnímu praporu, divizním skladům přímo a polním pekárnám prostřednictvím náčelníka proviantní služby. V nové organizační struktuře velí přímo veliteli praporu materiálního zabezpečení. Odborná podřízenost zůstává beze změn, ale odborná nařízení divizním skladům a polním pekárnám musí materiální náčelníci předávat prostřednictvím velitele praporu materiálního zabezpečení.

Součinností otázky mezi dopravními jednotkami, sklady a polními pekárnami nyní řeší velitel a štáb prmrz.

Někteří týloví funkcionáři svazků opomíjejí konkrétně řešit všestranné zabezpečení přidělených posilových prostředků. Všeobecně se domnívají, že jejich týlové zabezpečení si řeší sami nebo nadřízený náčelník. Posilovým prostředkům je nutné určovat prostor rozmístění týlu a zdravotnických etap, řešit s nimi doplnění zásob, odsuny raněných, přisunové a odsunové cesty i regulaci na nich a vzájemný styk.

Předpis Oper-1-2 nařizuje, že štáby a odborní funkcionáři vedou na svých pracovních mapách situaci o dva stupně níže. To vyžaduje, aby týloví funkcionáři okamžitě informovali o každé změně prostoru a zásadní změně týlové situace svého přímého nadřízeného a nejméně třikrát denně mu předkládali odbornou informaci.

Při cvičeních se získávají nové praktické zkušenosti z velení týlu a upřesňují se časové normy v zásobovací činnosti s cílem soustavně zkvalitňovat týlové zabezpečení jako celek. V současné době všechny získané zkušenosti musíme posuzovat i vzhledem k nové organizační struktuře týlu.

Tendence ve vývoji útočného boje

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek plukovníka A. F. Bulatova, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 10/1982.

Staletá historie válek přesvědčivě dokazuje, že jen rozhodným útokem je možné dosáhnout vítězství nad nepřítelem. Teorie a praxe útočného boje prošly dlouhým vývojem a vstřebávaly všechno dobré, co vzniklo v minulých válkách. V souvislosti s tím má důležitý význam ve vývoji soudobé teorie taktiky hluboké studium zkušeností z minulých válek a zjištění zákonitostí a tendencí ve zdokonalování útočného boje z hlediska zásadních kvalitativních změn ve vývoji zbraní a bojové techniky, ke kterým došlo v posledních desetiletích. Zejména materiální základna války — množství a kvalita výzbroje, vojáků, úroveň palebné a úderné síly a manévrovost vojsk — je tím objektivním faktorem, který bezprostředně ovlivňuje změny charakteru a způsobů vedení útoku.

Vývoj útočného boje před druhou světovou válkou a během ní probíhal na nové technické základně. Zvýšení kvality a prudký růst množství tanků, dělostřelectva, letectva, prostředků PVO a automobilů, zdokonalování automatických ručních a dalších druhů zbraní, dále prostředků velení a zabezpečení, to vše změnilo charakter boje a předurčilo nutnost

dalšího vývoje způsobů jeho přípravy a vedení.

Teorie a praxe útočného boje v průběhu války se dále zdokonalovaly, a to z hlediska změn v charakteru obrany nepřítele a požadavků operačního umění. Na začátku války zahrnovala obrana německých fašistických vojsk jen jedno pásmo hluboké 4—6 km s jednotlivými opěrnými body a uzly odporu. Avšak již na jaře roku 1943 začal nepřítel budovat v taktické hloubce obrany dvě pásma, jejichž celková hloubka dosáhla na konci války 17—20 km, a operačně strategická obrana byla členěna do hloubky několika set kilometrů.

Průlom obrany v minulé válce uskutečňovaly střelecké divize, posílené tanky přímé podpory a dělostřelectvem. Útok zpravidla zahajovaly z přímého dotyku s nepřítelem po mohutné dělostřelecké a letecké přípravě útoku. Spolehlivé umlčení obrany, soustředěné použití vojsk a jejich nepřetržitý palebný doprovod vytvářely předpoklady k dynamickému vedení útoku a zabezpečovaly průlom obrany nepřítele do celé taktické hloubky v průběhu jednoho až dvou dnů. K rozvíjení úspěchu byly potom zasazovány frontové a armádní rychlé skupiny, které zesilovaly

úder vojsk prvního sledu a rychle přenášely bojovou činnost do operační hloubky.

Vedení operací do velké hloubky vyžadovalo vedení řady nepřetržitých bojů s narůstající silou, ve vysokých tempech a v průběhu několika dní. Ve spojitosti s tím došlo k dalšímu vývoji útočného boje v operační hloubce. V jeho průběhu vševojskové svazky pronásledovaly odcházejícího nepřítele, z chodu překonávaly spěšně zaujatou obranu, vedly šťastné boje s přicházejícími zálohami, z chodu překonávaly překážky, obkličovaly a ničily velká uskupení nepřítele, obsazovaly města a průmyslové rajóny a vedly další činnost.

V šedesátých letech, v důsledku vlivu vědeckotechnického pokroku, bylo zahájeno vyzbrojování vojsk jadernými zbraněmi, raketami různého určení a radioelektronickou technikou; byla dokončena motorizace a mechanizace pozemních vojsk. Vševojskové svazky, které byly vybaveny kvalitativně novou obrněnou a jinou technikou, nabývaly na značné mobilnosti. Vojska těchto svazků byla odolnější proti všem prostředkům ničení. Všechno toto mělo za následek zvýšení bojových možností vojsk.

V důsledku vlivu nových prostředků boje se zásadně změnil jeho charakter. Stal se složitějším, hlubokým a dynamickým. V současné době je útočný boj charakterizovaný výjimečnou rozhodností, vysokou manévrovostí vojsk, rychlými a náhlými změnami situace, různorodostí používaných způsobů plnění taktických úkolů, vedením bojové činnosti na zemi a ve vzduchu, na široké frontě, do velké hloubky a ve vysokém tempu.

Hlavního cíle soudobého útočného boje — úplného zničení nepřítele — bude dosahováno především údery jaderných a klasických (nebo jen klasických) zbraní a narůstající rozhodnou činností vševojskových svazků a útvarů v součinnosti s letectvem, vzdušnými výsady a dalšími druhy vojsk.

Vývoj soudobého útočného boje probíhá také v důsledku vlivu změn v charakteru obrany na základě zvětšení její hloubky, nasycení obrněnými palebnými prostředky, zvýšení odolnosti a aktivity a zdokonalení způsobů jejího vedení. Hloubka obrany divize v armádách států NATO se zvětšila po druhé světové válce z 8 až 12 km na 25–50 km, sboru ze 17–20 na 60–120 km. Před hlavním pásmem obrany se předpokládá budování zabezpečovacího pásma o hloubce 15–70 km, do kterého se vyčleňuje 30–40 % sil a prostředků od každé divize prvního sledu.

Značně zesílila protitanková obrana, která je dnes založena na komplexním využití palby tanků, efektivních pozemních a vzdušných protitankových prostředků a systému zátarasů. Je důležité zvláště zdůraznit tendenci ve stále širším vybavování prostředků palebného ničení řízenými (samonaváděcími) střelami, které otevírají nové perspektivy zvýšení odolnosti obrany. V systému ženijních zátarasů narůstá úloha minování na dálku, které uskutečňují raketové, dělostřelecké a letecké prostředky.

Historické zkušenosti svědčí o tom, že s vývojem zbraní a bojové techniky získával útočný boj postupně charakter **vševojskového boje**. Tato tendence se zvláště projevila v letech první světové války ve spojitosti s vybavením armád tanky a letouny. Konečně a pevně místo našla v průběhu Velké vlastenecké války, kdy se sražení zúčastňovalo velké množství pěchoty, tanků, dělostřelectva, letectva a jejich činnost byla zabezpečována různými speciálními vojsky.

Útočný boj v soudobých podmínkách je nemyslitelný bez aktivní účasti jednotek, útvarů a svazků všech druhů vojsk a speciálních vojsk pozemních sil v součinnosti s útvary (jednotkami) letectva a PVO. Jejich společná bojová činnost je souhrnem palby, úderů a manévrů, sladěných co do cíle, místa a času ke zničení protistojících sil a prostředků nepřítele v určitém prostoru a k ovládnutí výhodných taktických čas (objektů).

Vývoj útočného boje, jak to potvrzují zkušenosti z minulých válek, se projevil v: — soustředěném a nenadálém použití sil a prostředků na hlavní směr a v neustálém zdokonalování jejich bojových sestav,

— změně hloubky bojových úkolů a šířky útočných pásem vševojskových svazků, — současném umlčování obrany nepřítele do celé její taktické hloubky a v nepřetržitěm doprovodu vojsk v útoku, — neustálém zvyšování tempa útoku, — narůstání úlohy součinnosti, boje se vzdušným nepřítelem, velení vojskům atd.

Ve dvou světových válkách se projevila tendence v soustředěném využívání sil a prostředků v boji na hlavním směru. Vytvoření rozhodující převahy v silách a prostředcích nad nepřítelem po zahájení útoku a její udržování v průběhu boje byly vždy jednou z hlavních podmínek úspěšného průlomu obrany a ukazatelem vysokého taktického mistrovství vševojskových velitelů.

Průlom obrany nepřítele ve Velké vlastenecké válce byl uskutečňován údernými uskupeními armád a frontů na úsecích

průlomu, jejichž šířka tvořila 6–25 % z celkového útočného pásma. Na těchto úsecích bylo soustředováno 60–90 % sil a prostředků operačních svazů. Přechod k činnosti údernými skupinami, růst technického vybavení vojsk a zdokonalení umění jejich použití podmiňovaly **neustálé zvyšování taktických hustot sil a prostředků na úsecích průlomu**. Jestliže při zahájení války připadalo na jeden kilometr úseku průlomu 1–1,5 střeleckého praporu, 15–20 děl a minometů, 3–5 tanků, pak na konci války tyto hustoty vzrostly na 6–8 střeleckých praporů, 250–300 děl a minometů a 20–30 tanků přímé podpory pěchoty. To umožnilo dosáhnout převahy nad nepřítelem v živé síle 5–7krát, dělostřelectvu 7–9krát a tancích 3–5krát.

Potřeba rozhodného soustředování sil a prostředků na úsecích průlomu v podmínkách neustálého zdokonalování obrany zákonitě vedla k **zúžení šířky útočného pásma vševojskových svazků**. Šířka útočného pásma střelecké divize na hlavním směru armády (frontu) se v průběhu války zmenšila z 6–8 km na 1,5–2 km a při činnosti divize ve středu úderného uskupení byla totožná s úsekem průlomu. V ostatních případech divize útočily v širších pásmech a k průlomu se jim stanovil úsek široký 1,5–2,5 km.

Princip soustředování sil a prostředků na rozhodujících směrech si uchovával svůj význam i v současných podmínkách. Vyžaduje však nové způsoby jeho uvedení do života. Vznik mohutných prostředků ničení si vynucuje potřebu soustředovat síly a prostředky na hlavním směru jen na dobu průlomu obrany a zničení nejdůležitějšího uskupení nepřítele s následujícím jejich rychlým rozptýlením s cílem maximálního uchování bojeschopnosti.

Vzrůstající bojové možnosti a potřeba rozptýlení bojových sestav způsobily **podstatné zvětšení útočných pásem vševojskových svazků**. V armádách NATO je např. šířka útočného pásma divize určována 20 až 30 km. V útoku s použitím jaderných zbraní je soustředování chápáno především jako vedení jaderných úderů bez toho, aby byly soustředovány na úzkých úsecích průlomu silná uskupení vojsk. Při průlomu obrany bez použití jaderných zbraní se předpokládá vševojskovým svazkům určovat úseky průlomu 3–6 km a vytvořit na nich nejméně šestinasobnou převahu sil a prostředků nad nepřítelem.

Stálou tendencí ve vývoji útočného boje je dále **zmena hloubky bojových úkolů vševojskových svazků**. Bojové úkoly svazků a útvarů v útoku vyjadřují konkrétní cíl jejich činnosti (jaké uskupení nepřítele zničit, jaké objekty, čáry a k jaké

době obsadit v hloubce obrany nepřítele). Ze zkušenosti z minulých válek vyplývá, že při určování úkolů se vycházelo z charakteru obrany nepřítele, bojových možností vševojskových svazků zámyslu operace, podmínek terénu, počasí, roční a denní doby. S přihlédnutím k těmto faktorům byla hloubka úkolů vševojskových svazků značně rozdílná.

V prvních útočných operacích Velké vlastenecké války byly často určovány střeleckým divizím úkoly dne do hloubky 20–25 km. Vzhledem k nedostatečným možnostem svazků plnily však tento úkol několik dní. Proto bojová praxe donutila omezit hloubku úkolu dne a v zimním tažení roku 1942–1943 nepřevyšoval hloubku 10 km.

V dalším období, v důsledku neustálého zvyšování palebné a úderné síly vojsk, jejich soustředování a použití, změn v organizaci obrany nepřítele, hloubka úkolu dne střelecké divize narůstala a ke konci války dosahovala 12–15 km, někdy i 16 až 18 km. Tento úkol tkvěl zpravidla v průlomu hlavního pásma obrany (o hloubce 6–8 km) a v obsazení objektů na druhém pásmu. Průlom celé taktické hloubky obrany nepřítele (17–20 km) byl bojovým úkolem střeleckého sboru.

V poválečných letech, ve spojitosti s dalším zvýšením možností vojsk v útoku a změnou charakteru obrany se dále zvětšila hloubka bojových úkolů vševojskových svazků a na základě zkušeností ze cvičení vojsk NATO dosahuje 40–50 km.

V období Velké vlastenecké války se dělil bojový úkol divize ze začátku na dva a později na tři postupně plněné úkoly: bližší, následující a úkol dne. Toto rozdělení umožnilo přesně stanovit způsob zničení protistojícího nepřítele, cílevědoměji zplánovat použití sil a prostředků a lépe organizovat součinnost a velení.

Soustředění sil a prostředků na úsecích průlomu nedosáhne potřebného efektu, nebude-li **zabezpečeno jejich použití s překvapením**. Bojové zkušenosti potvrzují, že nedocenení utajení činnosti úderných uskupení zapříčinilo neúspěchy mnoha útočných bojů a operací. Proto v minulých válkách v zájmu vedení nenadálých úderů na nepřítele byla zkrácena doba na přípravu útoku, uskutečňovala se opatření k maskování, zkracovala se doba na palebnou přípravu a bylo používáno různých způsobů klamání nepřítele. Všechny tyto tendence ve vývoji teorie a praxe útočného boje se projevují i v soudobých podmínkách. Přitom soustředění vojsk a nenadálé jejich činnosti, ve spojitosti s vyzbrojením vojsk jadernými zbraněmi a efektivnějšími

prostředky průzkumu, se stává aktuálnější.

Dlouhodobý pobyt vojsk v bezprostřední blízkosti nepřítele je zvláště nebezpečný. V soudobých podmínkách ne náhodou se proto ve větším měřítku než dříve využívá **útoků z chodu po přesunu vojsk z hloubky**. V současné době se v mnohých armádách uznává, že je nejvýhodnějším způsobem přechodu do útoku, a to jak s použitím, tak i bez použití jaderných zbraní. Tento způsob umožňuje maximální bezpečnost vojsk v období přípravy útoku, vyloučí jejich dlouhý pobyt v dosahu působnosti značného množství prostředků ničení nepřítele. Ve spojitosti s tím vzrůstá úloha spolehlivého jejich umlčení v době před přesunem vojsk, maskování a boje se všemi druhy průzkumu obránce.

V soudobém útočném boji působí i nadále tendence **hlubokého členění bojových sestav vševojskových svazků, zvětšování počtu a změn kvalitativního složení jejich prvků**.

Bojové zkušenosti potvrdily, že čím odolnější byla obrana, a čím více byla členěna do hloubky, tím silnější musel být úder vojsk v útoku k jejímu prolomení. Proto bojová sestava střelecké divize měla většinou dva, někdy i tři sledy. To umožňovalo svazkům v průběhu boje nastatle zvětšovat sílu úderů z hloubky, zabezpečovalo zvyšování temp jejich útoku, vytvářelo lepší podmínky k uskutečnění manévru na bojišti a k odrazení protiztečí nepřítele.

V soudobých podmínkách vznikla nutnost ještě do větší hloubky členit bojové sestavy vševojskových svazků. Je to podmíněno tím, že kromě rozvíjení úspěchu na hlavním směru mohou být jejich druhé sledy a zálohy použity častěji než dříve k zesílení nebo výměně prvních sledů, odrazení protiztečí, vedení úderů na nových směrech, vedení boje se vzdušnými vyzádky a aeromobilními vojsky nepřítele ve vlastním týlu i k plnění dalších úkolů.

V minulé válce se také projevovala tendence **k naplnění bojových sestav střeleckých vojsk tanky, samohybným dělostřelectvem a doprovodným dělostřelectvem**. Avšak nejvýraznější se projevila v poválečném období, kdy došlo k úplnému technickému přezbrojení pozemních vojsk, prudce vzrostl počet tanků, protitankových a protiletadlových prostředků v jejich sestavě, vznikly obrněné transportéry a bojová vozidla pěchoty. V důsledku toho bojové sestavy svazků a útvarů měly jasně vyjádřený integrovaný, vševojskový charakter. To se projevilo v jejich vysoké samostatnosti v boji.

V průběhu Velké vlastenecké války se vyhranily také efektivní způsoby vytváření uskupení dělostřelectva. Každý velitelský stupeň, počínaje plukem, měl ve své podřízenosti dělostřeleckou skupinu. Plukovní dělostřelecké skupiny (3–5 oddílů) a divizní dělostřelecké skupiny (5–7 oddílů), které působil v bojových sestavách vojsk, zabezpečovaly nepetržitost jejich palebné podpory v průběhu celého boje. Tato tendence se projevuje i v současných podmínkách, jak o tom svědčí zkušenosti z lokálních válek v Indočíně, na Blízkém východě a v jiných oblastech.

Uchovávají se i takové tradiční prvky bojové sestavy vševojskových svazků, které zahrnují útvary a jednotky PVO, protitankové, ženijní a další, jejich bojové možnosti v soudobých podmínkách značně vzrostly.

Stále rostoucí aeromobilnost vojsk bloku NATO měla za následek vznik zvláštního vzdušného sledu v bojových sestavách vojsk v průběhu vedení lokálních válek. Ten současně s obchvatem ze vzduchu byl využíván k palebnému ničení nepřítele (zejména jeho tanků), vytváření protitankových a protipěchotních zátarasů, zabezpečení manévru, velení vojskům a plnění dalších úkolů.

Historie válek svědčí také o **nepetržitém růstu úlohy palby v boji a o posílení její vzájemné spojitosti s úderem a manévrem vojsk**. Projevily se takové tendence, jako současné umlčování obrany nepřítele do celé její hloubky, zkrácení doby potřebné na ničení a zvýšení jeho efektivnosti, dosažení nepřetržitosti palebného doprovodu vojsk v útoku. To bylo nejvýraznější v letech Velké vlastenecké války. Rozpracované principy dělostřeleckého a leteckého útoku (dělostřelecká a letecká příprava a podpora útoku a doprovod vojsk v útoku v hloubce) v jejím průběhu směřovaly k prolomení připravené obrany nepřítele do celé její hloubky s využitím palby dělostřelectva a úderů letectva.

Hloubka umlčení obrany v průběhu dělostřelecké přípravy se zvýšila z 1,5–2 km na 8–12 km. Její délka trvání se zkrátila z několika hodin na 1–2 hodiny, v některých případech byla kratší než hodina. Změnil se také její kvalitativní obsah: místo málo efektivní metodické palby nabývaly na důležitosti mohutné palebné přepady, pro které se vyčleňovalo přes polovinu celkové doby trvání dělostřelecké přípravy. Na objekty a cíle jak v prostoru působnosti palby dělostřelectva, tak i mimo jeho dosah, vedlo údery letectva.

Současný palebný úder do celé hloubky nepřátelské obrany umožňoval poutat čin-

nost vojsk v obraně, ztěžovat manévry zálohami, omezovat a komplikovat přípravu a vedení protiztečí, narušovat systém palby, součinnost, velení a značně snižovat odpor nepřítele v hloubce.

Naplnění bojových sestav střeleckých vojsk tanky, samohybnými děly, doprovodným dělostřelectvem a automatickými ručními zbraněmi dodalo jejich úderu vyšší schopnost průlomu do větší hloubky. Zvýšila se tempa útoku a různorodější byly i způsoby jeho vedení. K včasnému využití výsledků palebného ničení nepřítele a snížení ztrát pěchoty při přechodu do útoku bylo výchozí postavení praporů prvního sledu maximálně přiblíženo k přednímu okraji nepřátelské obrany (do 150 až 250 m).

Útok tanků a pěchoty do hloubky prvníh dvou obranných postavení (3–4 km) byl podporován jednoduchým nebo dvojítm palebným valem a dále postupným soustředěním palby, soustředěnou palbou a palbou na jednotlivé cíle. Kromě toho na hlavních směrech byl útok vojsk doprovázen údery bitevního a bombardovacího letectva. Útok v těchto podmínkách byl veden kombinací palby, úderu a manévru.

V minulé válce se nepodařilo vždy stejnoměrně spolehlivě umlčet obranu nepřítele do celé taktické hloubky. V důsledku omezeného množství palebných prostředků dalekého dosahu nebyly zálohy nepřítele v hloubce obrany dostatečně ničeny. Proto s postupem vojsk v útoku značně narůstal odpor obránce a zvyšoval se počet jeho protiztečí. To všechno zpomalovalo tempa průlomu obrany a rozvíjení úspěchu do hloubky.

Požadavky na spolehlivé umlčení obrany nepřítele do celé hloubky a na nepřetržitou podporu vojsk v útoku v soudobých podmínkách se dále zvyšují. Je to podmíněno neobyčejně rostoucí palebnou silou, odolností vojsk v obraně, hlubokým členěním sil a prostředků do hloubky a vysokou pohyblivostí vojsk. Efektivnost plnění palebných úkolů závisí v současné době především na stupni zničení obrněných objektů (tanků, BVP, OT, samohybných houfnic) a dalších vysoce pohyblivých cílů, které jsou schopny rychle vyjít zpod palebných úderů.

Ve vývoji způsobů palebného ničení se projevuje tendence ke zvětšení jeho hloubky a plnění palebných úkolů ve značně kratší době a s velkou efektivností. Neztrácí se význam období bojové činnosti dělostřelectva a letectva, která se plně osvědčila v průběhu Velké vlastenecké války.

Pronikavý růst možností obrany vyžaduje spolehlivější umlčení palebných pro-

středků (zvláště jaderných, dalekonosných a protitankových), a to ještě do doby dosažení prostoru vojsky.

Nejdůležitější zvláštností palebného ničení nepřítele v operacích minulé války byl **komplexní přístup** k využití všech palebných prostředků. K palebnému ničení bylo současně používáno dělostřelectvo, letectvo, tanky přímé podpory a další palebné prostředky. V poválečném období se tato tendence dále rozvíjela. Značně se rozšířilo množství prostředků ničení a zvýšila se jejich účinnost.

Zkušenosti z lokálních válek svědčí o novém rozdělení podílu různých prostředků při plnění palebných úkolů. V boji s obrněnými cíli získaly vedoucí místo PTRS. Neustále větší množství úkolů plní taktické, bitevní a vojskové letectvo. Důležitým prostředkem k dosažení nepřetržitosti palebné podpory vojsk se staly bojové vrtulníky, které jsou vždy v pohotovosti vševojskovým velitelům, rychle reagují na požadavky z předního okraje a jsou schopny efektivně ničit cíle, které se nacházejí v bezprostřední blízkosti jednotek v útoku. Značně vzrostly také dálky a účinnost palby samotných vojsk v útoku.

Někteří odborníci poukazují na účelnost širokého použití taktických a operačních taktických raket s tříštivotrhavou náplní k plnění palebných úkolů. Dálka palby hlavních systémů polního dělostřelectva se zvýšila po válce z 10–15 km na 20 až 30 km. Několikanásobně se zvýšila síla a hloubka úderů letectva. Všechno to vytváří předpoklady k současnému umlčování nepřítele klasickými prostředky nejen v taktické, ale i v operační hloubce.

Ve spojitosti s tím, že se na palebném ničení podílejí prostředky různých druhů vojsk a druhů ozbrojených sil, jeho hlavním organizátorem se stal vševojskový velitel se svým štábem.

V soudobých podmínkách jsou vytvořeny předpoklady **k dalšímu zdokonalování způsobů útoku na nepřítele v obraně**. Vševojskové svazky a útvary, které jsou plně motorizovány, vyzbrojeny silnými palebnými prostředky, tanky a dalšími obrněnými vozidly, jsou schopny vést údery s větší hustotou sil a prostředků než dříve, v širším pásmu a do větší hloubky. Po zavedení obrněných transportérů a bojových vozidel pěchoty k vševojskovým svazkům vznikla možnost v příznivých podmínkách útočit na nepřítele bez sednutí jednotek z vozidel, v těsné součinnosti s tanky. Takový útok umožňuje maximálně zkrátit dobu mezi ničením nepřítele v obraně a mezi využitím jeho výsledků vojsky, a tak dosáhnout ještě těsnějšího skloubení palby a pohybu.

Současné s tím je nutné posuzovat také větší možnosti vojsk v obraně k rychlejšímu zřizování minových polí bezprostředně před útvary v útoku. To vyžaduje nutnost většího vybavení techniky individuálními prostředky pro překonávání minových polí, zařazení ženijních jednotek s prostředky průzkumu a překonávání minových výbušných zátarasů do bojových sestav vševojskových útvarů a svazků.

Po zavedení jaderné munice a různých prostředků její dopravy na cíl se výrazně zvýšily možnosti vojsk k současnému působení do celé hloubky bojové sestavy nepřítele. Dovedné použití jaderných zbraní umožňuje ničit a vyřazovat z boje uskupen vojsk nepřítele, prostředky jaderného napadení a další důležité objekty nejen v taktické, ale i v operační hloubce obrany. Vysoká pohyblivost vojsk jim umožňuje rychle využívat výsledků těchto úderů, rozvíjet útok ve vysokých tempích, útočit na nepřítele z chodu a rozhodným způsobem pronikat do hloubky jeho rozmístění.

Bylo by ovšem nesprávné podceňovat možnosti obránce k ničení vojsk v útoku jadernými zbraněmi. Zkušenosti ze cvičení vojsk NATO svědčí o neustálém zvyšování norem taktické jaderné munice ve vševojskových svazcích. Jestliže v šedesátých letech americké divize dostávaly několik kusů této munice, pak v současné době se předpokládá vyčlenit jim do 50 kusů a armádním sborům do 140 i více kusů jaderné munice. Nejohrovenějším prostředkem dopravy taktické jaderné munice na cíl na bojišti se stalo polní dělostřelectvo (155 a 203,2mm houfnice). Všechno to podmiňuje nutnost nepřetržitého vedení boje s taktickými jadernými zbraněmi, uskutečňování celého komplexu doplňkových opatření ke zvýšení odolnosti vojsk a k rychlému obnovení jejich bojovschopnosti po jaderných úderech nepřítele.

Zvýšené bojové možnosti vojsk vedly rovněž k **růstu úlohy manévru v útoku**. O jeho široké uskutečňování v boji se snažila vojska i dříve, zvláště v době Velké vlastenecké války. Výhodné podmínky pro obchvat a oběti nepřítele vznikaly však až po průlomu jeho obrany. Svazky a útvary, které útočily v úzkých pásmech a v nahuštěných sestavách, byly nuceny vést zpočátku čelní úder a pak jej rozvíjet do stran.

V současné době se charakter obrany změnil. Je budována se značnými mezarami mezi úseky, rajóny a opěrnými body a použití jaderných i nových druhů klasických zbraní umožňuje způsobit nepříteli velké ztráty a vytvořit trhliny v jeho

bojových sestavách. To znamená, že možnosti pro široký manévr se dnes vytvářejí od samého zahájení útoku vojsk a ne jen za boje v hloubce jeho obrany, jak tomu bylo v minulé válce.

V současné době je kvalitativně novým druhem manévru jadernými a palebnými údery, a to změnou cílů prostředků dopravy (manévr dráhou letu) nebo jejich přemístěním do určených prostorů k současnému nebo postupnému vedení mohutných úderů na nejdůležitější objekty nepřítele. Ve spojitosti s vývojem vojskového letectva se zvýšila úloha a možnosti manévru vzduchem.

Jedním z nejsložitějších problémů útočného boje bylo vždy **zabezpečení rozhodného postupu vojsk, která působila na směr hlavního úderu**. Zkušenosti svědčí o tom, že i malé přerušení útoku umožňovalo nepříteli odpočinek, uskutečnit potřebný manévr a přijmout další opatření proti vojskům v útoku.

V minulé válce byl řešen tento problém uskutečněním celého komplexu vzájemně propojených opatření. Mezi nejdůležitější patřily:

- současné a nepřetržité palebné působení na nepřítele bezprostředně před čelem útočících vojsk, na jeho zálohy a objekty v hloubce,

- včasné zasazení druhých sledů (záloh) a předsunutých odřadů do boje,

- manévr silami a prostředky na hlavní směr z méně důležitých směrů atd.

Nejdůležitější podmínkou narůstání úsilí vojsk prvního sledu a zabezpečení vysokých temp útoku do velké hloubky je včasné zasazení **druhých sledů a záloh do boje**. Při průlomu prvního postavení nepřítele v období Velké vlastenecké války byly zasazovány do boje nejen praporeční, ale i plukovní zálohy a k zakončení průlomu jeho hlavního pásma druhé sledy divizí a sborů. V boji o hlavní pásmo obrany útočník zpravidla vyčerpal všechny taktické a často i operační zálohy. Předčasné jejich zasazení do boje bylo vynuceno nevelkou hloubkou umlčení nepřítele. Kromě toho nebylo vždy dosahováno vysoké hustoty tanků přímé podpory pěchoty v bojových sestavách střeleckých vojsk.

Nejdůležitější význam mělo všestranné zabezpečení zasazení druhého sledu divize do boje. Proto byly plukům prvního sledu stanoveny úkoly k obsazení čáry, která byla výhodná pro rozvíjení druhého sledu, k uvolnění os přesunu, ženijnímu zabezpečení, protiletadlové obraně a k včasnému předání posilových prostředků do sestavy zasazovaného pluku. Palebné zabezpečení zasazení do boje bylo zpravidla uskutečňováno krátkou, avšak mo-

hutnou palebnou přípravou (palebným přepadem), které se zúčastnila divizní dělostřelecká skupina a dělostřelecké skupiny pluků prvního sledu.

Všechna tato opatření k zabezpečení zasazení druhých seldů do boje neztratila na významu ani v současných podmínkách. Naopak ještě více se zvýšila jejich úloha. Je pochopitelné, že jejich zasazením do boje nejsou vyčerpána opatření k udržení vysokých temp útoku. Bojové zkušenosti potvrdily, že k jeho rozvíjení v průběhu boje mohou být s úspěchem používány předsunuté (obcházecí) odřady. V letech minulé války tyto odřady s využitím mezer, trhlin a odkrytých boků v obraně nepřítele, i výhodných terénních podmínek pronikaly do hloubky jeho rozmístění, obsazovaly důležité čáry, objekty, přepravy, předmostí na vodních překážkách a vedly boj v odtržení 10–15 km před hlavními silami, což mělo podstatný vliv na zvýšení temp útoku.

V soudobém boji jsou vojska v útoku schopna vysílat silnější předsunuté odřady a vysazovat z vrtulníků taktické vzdušné výsadky do značně velké hloubky. Na základě zkušeností z lokálních válek a cvičení vojsk NATO může být síla takového výsadku od čtyř do praporu a hloubka vysazení se pohybuje v rozmezí 10–50 km.

Použití předsunutých odřadů, vzdušných výsadků a aeromobilních vojsk v soudobých podmínkách svědčí o rozvoji tendence k neustálému narůstání hloubky současného **aktivního působení na obranu nepřítele** nejen prostředky ničení, ale i vojsky. Sladěné použití předsunutých odřadů a taktických vzdušných výsadků umožňuje do velké hloubky rozdělit bojovou sestavu nepřítele, oddělit úseky průlomu od přisunovaných sil z hloubky a

z boků, ničit obránce po částech a tak zabezpečit vysoká tempa útoku.

Důležitým předpokladem k dosažení vysokých temp útoku byl vždy **boj se zálohami nepřítele**. Zkušenosti z válek svědčí o tom, že jejich ničeni bylo uskutečňováno údery letectva a palbou všech prostředků, vedením střetných bojů svazky prvního sledu se současným přechodem části sil do obrany na výhodných čarách, někdy i zasazením druhých sledů do boje. Na nebezpečné směry byly přisunovány protitankové zálohy a pohyblivé odřady zatarasovací. V současné době, v souvislosti s pronikavým růstem pohyblivosti a úderné síly záloh obránce, problém boje se zálohami nabývá na větším významu než v minulosti.

V průběhu rozvíjení útoku je možné nedopustit přisun čerstvých záloh a ničit je údery letectva, palbou dělostřelectva, minováním na dálku, činností předsunutých odřadů, vzdušných výsadků a bojových vrtulníků, širokým manévrem útvarů a jednotek pohyblivých vojsk k jejich vyjití do boků a týlu přisunovaných záloh nepřítele a vedením střetných bojů.

Bojové zkušenosti rovněž potvrdily, že k dosažení úspěchu v útočném boji je nutné **vést efektivní boj i se vzdušným nepřítelem**. V poválečném období výrazně vzrostla bojová efektivnost letectva proti pozemním cílům, čímž se značně zvýšila úloha nepřetržitě protivzdušné obrany vojsk. Tato obrana přerostla z druhu bojového zabezpečení v součást vševojskového boje. V soudobých podmínkách, v souvislosti se vznikem bitevního letectva a bitevních vrtulníků nepřítele, tendence k současnému vedení boje s pozemním a vzdušným nepřítelem nabývá na větším významu. Vzdušný boj vrtulníků v současné době se pravděpodobně stane součástí vševojskového boje.

Ve vývoji útočného boje v minulých válkách se projevila celá řada tendencí, které si uchovávají platnost i v současných podmínkách. Současně s tím zejména taktika je v největší míře závislá na využívaných druzích zbraní a bojové techniky. Proto při řešení problematiky soudobé vojenské teorie je nutné využívat jednak bojových zkušeností z minulých válek, jednak přihlížet ke změnám, které probíhají v prostředcích ozbrojeného zápasu, i k perspektivám jejich vývoje.

Zdokonalování odborné přípravy důstojnických kádrů

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálplukovníka
M. A. Garejeva, kandidáta vojenských věd, uveřejněný v so-
větském časopise „Vojennaja mysl“ č. 6/1982.*

XXVI. sjezd KSSS věnoval velkou pozornost otázkám přípravy a výchovy kádrů, zdokonalování stylu a metod jejich práce jako jednomu z nejdůležitějších podmínek úspěšného splnění všech stanovených úkolů v oblasti komunistické výstavby. Ve zprávě ÚV KSSS, kterou přednesl generální tajemník ÚV KSSS soudruh L. I. Brežněv byla rovněž dána znamenitá a vyčerpávající charakteristika sovětských ozbrojených sil: „Bojový potenciál sovětských ozbrojených sil tvoří těsné spojení dokonalé technické vybavenosti s vojenským mistrovstvím a nezlomnou morálkou. Dnes jsou v řadách obránců vlasti už synové a vnuci hrdinů Velké vlastenecké války. Neprošli tvrdými zkouškami, jež byly údělem jejich otců a dědů, ale nezpronevěřili se hrdinným tradicím naší armády a našeho lidu. Kdykoli to vyžadují zájmy bezpečnosti země, zájmy obrany míru, kdykoli je třeba pomoci obětem agrese, projevuje se sovětský voják před světem jako nezištný a odvážný vlastenec, internacionalista, odhodlaný překonávat všechny překážky.“ (XXVI. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály. Nakladatelství Svoboda 1981, s. 66.)

Tato charakteristika se vztahuje v plné míře i na důstojnické kádry, jejichž příprava je výsledkem nesmírné práce strany a sovětského státu při výstavbě ozbrojených sil. Pro lepší chápání významu dosažených výsledků není zbytečné připomenout, jak naléhavý byl v průběhu celé historie revolučního hnutí problém přípra-

vy vojenských kádrů, oddaných věci revoluce, zvláště v době, kdy bylo nutné bezprostředně bránit její vymoženosti.

Revoluční masy stavěly do popředí ze svého středu nemálo talentovaných vojenských vedoucích pracovníků. Přitom jedna z příčin porážky celé řady revolučních a ozbrojených povstání tkvěla v tom, že takových vedoucích pracovníků nebyl vždy dostatek, že ani nebyli vždy dobře připraveni po vojenské stránce.

Komunistická strana v praxi dokázala, že v lidu je utajen nevyčerpatelný zdroj vojenských talentů, schopných stát v čele armády vítězných dělníků a rolníků a úspěšně si poradit s úkoly ozbrojené obrany socialistické vlasti. Právě z jejich středu vyšli mnozí velitelé a političtí pracovníci, kteří se stali známými vojevůdci a veliteli. Novým velitelským a politickým kádrům byly vždy vlastní: vysoký revoluční cit, bezmezná oddanost věci komunismu, samostatlé vojenské nadání, smélost, obětavost a pevnost při dosahování cíle, blízký vztah k vojenským masám a společné zájmy s nimi. Tyto rysy velitelů a politických pracovníků z období občanské války se dále rozvíjely v letech mezi válkami a v průběhu Velké vlastenecké války. Charakterizují morálně bojové vlastnosti i dnešního sovětského důstojníka.

XXVI. sjezd KSSS vytyčil sovětským ozbrojeným silám zodpovědný úkol — spolehlivě bránit mírovou a budovatelskou práci sovětského lidu. V celém kom-

plexu opatření, která zabezpečují jeho úspěšné splnění, má významné místo odborná příprava vojenských kádřů. Zahnuje komunisticke ideovost, optimální úroveň teoretických znalostí (politických, vojenských, speciálních, technických), praktických návyků a kromě toho intelektuál-

ni, organizátorské, volní a jiné kvality, nezbytné k tomu, aby každý důstojník a generál úspěšně splnil své funkční povinnosti. Tyto znalosti a návyky musí narůstat v souladu s rozvojem vojenství a neustále se zdokonalovat v procesu výcviku a výchovy důstojníků.

Vysoká odborná příprava důstojnického sboru — nejdůležitější prvek bojové pohotovosti ozbrojených sil

Komunistická strana vždy přikládala velký význam přípravě politicky vyzrálých a vysoce kvalifikovaných důstojnických kádřů. Není to náhodné. Důstojníci jsou základem armády, hlavními nositeli bojových tradic. Velí vojskům v bojové situaci, organizují vojenskou službu, cvičí a vychovávají podřízené. Na důstojnících, jejich ideovém přesvědčení, oddanosti lidu, morálně bojových kvalitách, vojenskoodborné přípravě, zkušenostech, organizačních schopnostech v mnoha směrech závisí bojová síla a bojová pohotovost ozbrojených sil, průběh a výsledek ozbrojeného zápasu.

Slabá připravenost důstojníka je zcela nepřijatelná. Vždy jeho činnost, zvláště v bojové situaci, souvisí se životy jiných lidí. O jejich osudy se musí rozvážně postarat a současně s tím v libovolných podmínkách splnit stanovený bojový úkol.

Zabezpečení potřebné úrovně přípravy důstojnického sboru a přiblížení výcviku k podmínkám bojové skutečnosti nebyly nikdy jednoduchou záležitostí. Když V. I. Lenin analyzoval hořké zkušenosti z porážky Ruska v rusko-japonské válce, současně s příčinami politického a ekonomického charakteru upozorňoval na slabou připravenost důstojnického sboru. Poměrně stejný obraz se opakoval i v první světové válce. Válka byla ve všech dobách krutou školou a vyžadovala od vojáků a zvláště od důstojníků krajní vypětí všech morálních a fyzických sil. Všichni chápali, že vojska je nutné učit tomu, co budou potřebovat ve válce, ale v praxi výcviku a bojové přípravě důstojníků v celku bylo velmi obtížné tento princip dodržovat do konce. Ne náhodou i takové zřejmé požadavky, jako např. nezbytnost systematických zaměstnání s důstojnickým sborem v poli, cvičení v zimě nebo v noci byly velmi těžce prosazovány do života.

K velké reorganizaci v systému výcviku velitelů, štábů a vojsk z hlediska požadavků zahájené druhé světové války došlo v letech 1940—1941.

Velká vlastenecká válka v nebyvalé míře a jasně ukázala, jak mnoho znamená

úroveň bojového výcviku vojsk a zvláště důstojnického sboru pro bojeschopnost ozbrojených sil, jak silně ovlivňuje to, za jakou cenu se dosahuje vítězství ve válce. Poučení z války jsou vážným varováním před jakýmkoli projevem nedocenení výcviku a výchovy důstojníků, před jakýmkoli pokusy přehlížet požadavky bojové skutečnosti.

Díky péči komunistické strany a sovětské vlády má dnes Sovětská armáda vojenské kádry bezmezně oddané vlasti, ideově vyzrálé a vysoce kvalifikované. V soudobých podmínkách neméně narůstá složitost a důležitost úkolů, stanovených ozbrojeným silám. Vznikají zcela nové podmínky pro průběh vojenské služby, zvyšují se požadavky na bojovou pohotovost všech druhů ozbrojených sil. To je podmíněno těmito nejdůležitějšími okolnostmi:

1. Proti nám stojí pravděpodobní nepřítelé, značně silnější než v minulosti.

Imperialismus, který utrpěl v posledních letech celou řadu porážek ve Vietnamu, Laosu, Kambodži, Afghánistánu, Etiopii, Nikaragui, Íránu a v dalších oblastech světa, hledá východisko z krize a vyřešení svých vnitřně politických a sociálních ekonomických rozporů v zesílení agresivity své politiky, v prosazování vojenských příprav ve všech směrech. Otevřením uzavírání dohod západních států s Čínou na antisovětském základě přispívá k novému rozestavení vojenskopolitických sil ve světě a vyžaduje od ozbrojených sil SSSR být v pohotovosti rozhodně se postavit na odpor jakémukoli agresoru, důkladně zvládnout umění zničit nepřítele stejnými i menšími silami. Narůstá možnost překvapivého napadení nepřítele. V podmínkách rostoucího válečného nebezpečí je povolán důstojnický sbor armády k tomu, aby zabezpečil co možná nejvyšší úroveň bojové pohotovosti svazků a útvarů všech druhů ozbrojených sil. V souladu s tím je především nezbytné plánovat a uskutečňovat celý komplex opatření k dalšímu zdokonalování odborného mistrovství vojenských kádřů.

2. Zvětšil se rozsah internacionálních úkolů sovětských ozbrojených sil, které v souladu s uzavřenými dohodami budou bránit bezpečnost nejen své vlasti, ale i celého socialistického společenství v jednom šiku s bratrskými armádami států Varšavské smlouvy. V souvislosti s tím, hovořili se o zvýšení odborného mistrovství sovětských důstojnických kádřů, pak je nutné věnovat velkou pozornost otázkám dalšího zkvalitnění jejich internacionální výchovy, všestranné přípravy k plnění bojových úkolů v těsné součinnosti s vojsky ostatních socialistických států, dále pozornost ještě většímu upevnění bojového svazku bratrských armád.

3. Rozvoj zbraní a bojové techniky, častěji než tomu bylo dříve, má za následek velké změny ve způsobech přípravy a vedení operací a bojové činnosti. V soudobé válce budou charakterizovány náhlým přecházením od jedné druhů činnosti k druhým, velkým prostorovým rozmachem, častými změnami situace, rychlým narůstáním krizových situací, nezbytností splnění překvapivě vzniklých úkolů. Stále více narůstá význam faktoru času, zvětšuje se rozsah úkolů, mění se obsah a metody

činnosti velitelů a štábů při velení vojskům. Všechno to ukládá zvyšovat odpovědnost důstojnického sboru sovětských ozbrojených sil a vyžaduje od něj vyšší úroveň vojenského umění. Vysoká úroveň bojového mistrovství a vojenského umění je jedním z nevyčerpatelných zdrojů dalšího zvyšování bojové pohotovosti ozbrojených sil.

Nové kolo závodů ve zbrojení, které rozpoutaly reakční síly imperialismu, neskrývaná sázka vedení USA a NATO na vojenskou sílu při řešení mezinárodních otázek nedávají sovětským vojenským kádřům právo uspokojit se s dosaženými výsledky. Dialektika rozvoje vojenství je taková, že v každém jeho období jsou řešeny složitější a odpovědnější úkoly. Jít s jistotou dále a dosahovat s jistotou více — tato leninská slova nabývají síly zákona pro veškeré vojáky v soudobé mezinárodní situaci, ve věku vědeckotechnického pokroku. Bezprostředně se týkají i odborné přípravy důstojnického sboru.

Úroveň přípravy důstojníků se stává jedním z nejdůležitějších ukazatelů a faktorů všestranného zvyšování bojové pohotovosti armády.

Cesty dalšího zdokonalování odborného mistrovství důstojnických kádřů

Odborná příprava důstojníků a generálů u vojsk je součástí operační a bojové přípravy. Je uskutečňována jak v procesu praktické práce a velitelských zaměstnání, tak i v průběhu cvičení a dalších opatření. Představuje systém samostatné přípravy důstojníků a výcvikových opatření, jejichž cílem je zdokonalovat jejich politické a vojenskoteoretické znalosti, praktické návyky, morálně bojové a organizační kvality, nezbytné k úspěšnému plnění funkčních povinností ve válce i v míru.

Odborná příprava důstojníků na vojenských školách tvoří základ vyučovacího procesu s jemu vlastními formami a metodami výcviku a výchovy.

Jak ukazuje analýza historických zkušeností a tendencí k rozvoji vojenství, další růst efektivnosti přípravy velitelů, politických pracovníků a inženýrsko-technických kádřů může být řešen podle těchto základních směrů:

— zkvalitnění plánování a organizace velitelské přípravy a vyučovacího procesu na vojenských školách na základě plného respektování charakteru soudobé bojové činnosti a kladných výsledků vojenské teorie a praxe,

— zdokonalování forem a metod výcviku a výchovy důstojníků, posluchačů vo-

jenských škol v procesu velitelských zaměstnání, cvičení a dalších opatření,

— zvýšení osobní zodpovědnosti a zainteresovanosti důstojníků při zdokonalování svého odborného mistrovství.

Obsah velitelské přípravy a systém jejího plánování a organizace jsou určovány na základě dosažené úrovně a perspektiv rozvoje vojenství. Vědecky zdůvodněné plánování a metodicky správná organizace výcviku a výchovy důstojnických kádřů předurčují úspěch jak jejich velitelské přípravy u vojsk, tak i zaměstnání na vojenských školách. Plánování musí být komplexní a mít systémový charakter. K zabezpečení posoupnosti a narůstání znalostí a praktických návyků důstojníků v průběhu celé délky služby je žádoucí, aby programy velitelské přípravy u vojsk a učební programy vojenských škol byly vzájemně sladěny. Vcelku musí být zabezpečeno, aby důstojníci co nejlépeji a trvale zvládli všechny nejdůležitější součásti vojenské vědy a praxe vojenského umění.

Vojenská věda se skládá z teorie vojenského umění, výstavby ozbrojených sil, vojenské ekonomiky a týlu, vojenského výcviku a výchovy, historie vojenského umění. Každé z těchto odvětví vojenské vědy má celou řadu důležitých a velmi složi-

tých součástí. Např. teorie výstavby ozbrojených sil zahrnuje takové součásti, jako jsou: základy udržování bojové a mobilizační pohotovosti vojsk (sil), organizační struktura, systém technického vybavení a doplňování vojsk, organizace a průběh vojenské služby, organizace služby vojsk, udržování vojenské kázně a některé další. Je zapotřebí, aby důstojník v závislosti na svém služebním růstu postupně zvládl celý komplex vojenských znalostí a praktických návyků, nezbytných jak pro velení vojskům v bojové situaci, tak i pro jejich řízení v míru. Jedny otázky (taktiku, základy vojenského výcviku a výchovy) musí každý důstojník studovat neustále, s jinými (strategií nebo válečnou ekonomikou) se může jen seznámit v určité době v průběhu plánovaných zaměstnání nebo samostatné přípravy. Není možné ovšem pokládat za normální, když jednotlivá odvětví vojenských znalostí, např. vědecké základy velení vojskům, některé otázky vojenské výstavby ozbrojených sil, metody vojenské výchovy a jiné, jsou časově nedostatečně studovány jak na vojenských školách, tak i v systému velitelské přípravy u vojsk. To nejen brání dalšímu růstu odborného mistrovství důstojníků, ale i ztěžuje skutečně systémový a komplexní přístup k plnění nejdůležitějších úkolů bojové pohotovosti, bojové a politické přípravy vojsk (sil).

V souvislosti s tím je nutné se vši určitostí zdůraznit, že v soudobých podmínkách složitosti vojenství je nemožné všechno poznat. Existují však takové hlavní otázky, které musí důstojníci znát dokonale a kterým je nezbytné věnovat hlavní pozornost v jakýchkoli podmínkách a nerozptylovat účelně čas na množství druhořadých úkolů.

Základem odborné náplně je především hluboká ideově teoretická připravenost, politická vyzrálост a komunistické přesvědčení. Nejdůležitějším úkolem v souvislosti s tím zůstává marxisticko-leninská příprava důstojníků, dodržování principu stranickosti v celém systému jejich výcviku a výchovy. Právě na základě hlubokého studia marxisticko-leninské teorie, ideového přesvědčení, komunistického vztahu k práci a správného chápání vojenských povinností mohou být úspěšně plněny všechny ostatní úkoly výcviku a výchovy důstojníků.

V souladu se závěry XXVI. sjezdu KSSS je nezbytné odbornou přípravu důstojníků organizovat v těsném spojení s ideově politickou, mravní a vojenskou výchovou vojsk na základě konkrétních úkolů, které plní.

V rámci dalšího zdokonalování odborného mistrovství důstojnického sboru má

zvláštní význam **operační, operačně taktická, taktická a odborná taktická příprava**, formování kvalit, nezbytných k projevovalí vysoké úrovně vojenského umění důstojníků a generálů. Svéráznost vojenského umění — nejsložitější záležitost ve válce — a podmínky jeho osvojení důstojnickým sborem jsou ovšem někdy nedoceňovány a ne vždy jsou správně chápány jak v teoretickém směru, tak i v praxi přípravy důstojníků u vojsk a na vojenských školách.

Poznání objektivních zákonitostí a principů vojenství, které tvoří základ vojenské vědy, je velmi důležité. Nemůže ovšem dát odpověď na otázku, jak prakticky jednat v určité konkrétní vzniklé situaci, a samo o sobě nemůže zabezpečit dosažení vítězství v bojových podmínkách bez organického spojení teorie a praxe. Je zapotřebí také počítat s tím, že v průběhu války působí současně různé objektivní zákony, které se často prolínají nebo proti sobě stojí a vytvářejí nejrozsáhlejší možnosti. Přitom každá z válečných stran uvědoměle nebo v podvědomí se snaží pochopit a využít působení určitých objektivních zákonů ve svůj prospěch a vnutit nepříteli svou vůli. Všechno to vytváří ve válce složitou, výjimečně intenzivní a neustále se měnící situaci. Průběh boje a operace v takových podmínkách v mnoha směrech závisí na tom, jak velitelé všech stupňů všestranně a hluboce zhodnotí všechny prvky situace, včas přijmou rozhodnutí a dovedně je uvedou do života. Vyžaduje se od nich tedy vojenské umění jako jednotu teorie a praxe. V tom je celé tajemství, celá složitost vojenství.

Jak ukázaly zkušenosti z války, potřebují důstojníci všech stupňů k prokázání skutečného vojenského umění, kromě hlubokých vojenských znalostí a ideového přesvědčení, vyvinuté myšlení, tvůrčí přístup k práci, umění rychle hodnotit situaci a hluboce ji analyzovat, dále takové volní a organizační kvality, jako je odvahy, smělost, rozhodnost, iniciativa a samostatnost, pevnost a vytrvalost při dosažení cíle. Od všech vojáků jsou požadovány vysoké morální bojové vlastnosti a vojenské mistrovství, velká fyzická a psychologická vytrvalost. V důsledku rozvoje vojenství neustále narůstá potřeba těchto kvalit a stále se komplikují podmínky jejich projevu. I zachování obyčejného sebeovládání na bojišti vyžaduje zcela jinou úroveň vypětí duchovních a fyzických sil, než tomu bylo v minulých válkách.

Proto v celém systému přípravy důstojnických kádří, současně s hlubokými teoretickými znalostmi, nabývá na rozho-

jičím významu zdokonalování praktických návyků při organizaci boje a velení vojskům (silám) v průběhu bojové činnosti, při výcviku a výchově podřízených. Vojeuská činnost, zvláště na taktickém stupni, je oblast naprosto praktická. V boji není třeba nikomu vykládat o svých znalostech, ale dovedně jich používají v praxi, v průběhu plnění bojových úkolů. Bez hlubokých teoretických znalostí není možné ovšem řešit problémy vojenského umění. Teoretické znalosti však nejsou samoúčelem. Jsou realizovány v praktické práci. Nejlepší teoretické zásady se stávají materiální silou a součástí vojenského umění, ovládají-li je prakticky nejen jednotliví velitelé, ale i většina důstojnického sboru. Vždyť i na začátku Velké vlastenecké války nebyl takový velitel, který by teoreticky nechápal nezbytnost soustředění hlavního úsilí na rozhodující směrech, vytváření úderných uskupení nebo spolehlivého palebného ničení nepřítele. Přesto však trvalo dosti dlouho, než se naučili umění uplatňovat tyto známé zásady vojenské teorie v praxi.

Zájmy odborné přípravy důstojníků náležavě vyžadují rovněž hlubší studium konkrétních zkušeností z minulé války. Tyto bojové zkušenosti byly získány za drahou cenu a mají velký význam. Je to zvláště důležité ve spojitosti s výměnou důstojnických kádru a každoročním příchodem mladých důstojníků do armády. Bojové zkušenosti z Velké vlastenecké války a lokálních válek poválečného období jsou důležité nejen z hlediska jejich tvůrčího využívání v současné době, ale i z hlediska vytváření dialektického přístupu důstojníků ke studiu a řešení operačně taktických otázek, k hlubšímu chápání zákonitostí a tendencí v rozvoji vojenství.

Příprava a vedení soudobého boje a operace zahrnují velký okruh různorodých operačně taktických a odborných otázek. Je nutné procvičovat uvedení jednotek a útvarů do pohotovosti k plnění bojových úkolů v různých podmínkách nebezpečí nebo zahájení války, přesun (přeskupeení) vojsk na velké vzdálenosti, různé způsoby útočné a obranné činnosti a v jejím rámci úkoly bojového, týlového a technického zabezpečení. Bez zvládnutí celého tohoto komplexu otázek na určitém stupni není možná plnohodnotná operační, operačně taktická, taktická a odborná taktická příprava důstojníků. Soudobé operace a boje stále více nabývají na vševojskovém charakteru. Zúčastní se jich všechny druhy ozbrojených sil a druhy vojsk (sil). Je to jedna z rozhodujících tendencí v rozvoji soudobého vojenského umění. Proto vševojskoví důstojníci jsou povinni

hluboce znát zvláštnosti a způsoby bojového použití druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk, na druhé straně důstojníci jiných druhů ozbrojených sil základy vševojskových a společných operací. Tato objektivní potřeba podstatně mění jak formy, tak i metody přípravy důstojníků a generálů. Konečně v soudobých podmínkách je zapotřebí věnovat velkou pozornost metodám velení různorodým silám s plným využitím možností prostředků automatizace.

Všechno to je nutné vzít v úvahu při plánování a organizaci přípravy důstojníků. Přitom je účelné věnovat část témat na přípravu důstojníků o jeden stupeň výše, než jakou zastávají funkci. Je to nezbytné ze dvou důvodů. Za prvé, každý důstojník musí správně chápat zámysl nadřízeného velitele a v důsledku toho základy bojové činnosti o jeden stupeň výše. Za druhé, rozšířený rozsah znalostí a návyků umožňuje lépe plnit úkoly při zařazení důstojníků na vyšší funkce.

Plánování velitelské přípravy jako nejdůležitějšího článku odborného růstu důstojnických kádru je nezbytné těsně sladovat s úkoly a opatřeními operační a bojové přípravy v celku. To umožňuje dodat procesu výcviku a výchovy důstojníků cílevědomý charakter a lépe je připravovat na nejdůležitější opatření bojového výcviku vojsk. Počet velitelských zaměstnání a nácviků je nutné uvést do souladu s učební dobou, aby důstojníci měli možnost splnit své základní povinnosti při výcviku a výchově podřízených jednotek.

K dosažení organizovanosti a sladení v práci je zvláště důležité rozpracování měsíčního kalendářního plánu u útvarů a svazků, kde jsou stanoveny určité, pro všechny útvary povinné dny velitelských zaměstnání pro každou kategorii důstojnického sboru. Je proto účelné právě v tyto dny konat všechny druhy zaměstnání s danou kategorií důstojníků i s vedoucími politických zaměstnání, aby nebyli v jiných dnech vytrhováni z práce u podřízených jednotek.

Při zdokonalování forem a metod přípravy důstojnického sboru v celém průběhu rozvoje vojenství vždy vznikaly dva problémy: správně předvídat charakter budoucí války a v souladu s tím určit, čemu je třeba učit vojska, dále hledat takové formy a metody výcviku, které by zabezpečovaly uskutečnit rozpracované nároky na způsoby vedení bojové činnosti a z nich vyplývající požadavky na bojovou přípravu vojsk (sil), především důstojnického sboru. Je nezbytné neustále zdokonalovat nejen obsah, ale i formy

a metody výcviku a výchovy důstojníků, maximálně je přibližovat k podmínkám bojové skutečnosti a nepřipustit zlehčování. Formy a metody výcviku důstojníků u vojsk a na vojenských školách ne vždy v plné míře napomáhají pěstování nezbytných organizátorských kvalit, rozvíjení operačně taktického myšlení a praktických návyků při organizaci bojové činnosti a velení vojskům (silám).

V celku teoretické a praktické rozpracování otázek metodiky výcviku důstojníků poněkud zaostává za úrovní rozvoje vojenského umění a vyžaduje další zdokonalení.

Jednou z podmínek kvalitativního procvičení úkolů operační, operačně taktické a taktické přípravy je co nejpřesnější využívání různých forem: velitelských shromáždění a měsíčních zaměstnání, individuálních úkolů, skupinových cvičení, letůček a nácviků podle odbornosti, ukázkových a instruktivně metodických zaměstnání. Odborná příprava důstojníků tím nekončí. Pokračuje a vrcholí nácviky různého druhu, válečnými hrami a cvičeními.

Při dosažení cílů odborné přípravy důstojníků na zaměstnání má zvláštní význam vytvoření poučné operačně taktické situace a její dovedná rozehra. To nutí cvičící k tvůrčí práci a napomáhá všestrannému zjištění jejich schopností.

Samostatnost, smélost, rozhodnost a jiné organizátorské a volní vlastnosti se nemohou projevit samy od sebe nebo v důsledku pouhého slovního objasnění jejich důležitosti a významu. Je nutné pěstovat je ze dne na den v průběhu každodenního bojového výcviku a vojenské služby. Proto vychází situace a všechny doplňkové údaje, které se vydávají při zaměstnání, musí co nejpřesněji zobrazovat charakter soudobého boje a operace, uvádět cvičící do složitých podmínek pozemní a vzdušné situace, musí mít mnoho krajních situací, které vyžadují hluboké přemýšlení, snadnou tvůrčí smélost a z toho vyplývající originální rozhodnutí, rychlou reakci na změny situace a umění najít východisko z nejobtížnějších situací. Bojové úkoly se vydávají cvičícím tak, aby byla zabezpečena jejich vysoká aktivita v průběhu celého zaměstnání, aby napomáhaly přijetí smělých rozhodnutí a projevení iniciativy a tvůrčí činnosti.

Zájem věci rovněž vyžaduje zavést aktivnější formy a metody konání zaměstnání do praxe velitelské přípravy. Většinu zaměstnání je účelné organizovat v poli (na místech velení) se spojovacími prostředky a prakticky procvičovat základní otázky přípravy boje a velení jednotkám a útvarům v průběhu bojové činnosti.

Osvědčuje se praxe zadávání neočekávaných individuálních a skupinových letůček na mapách a v terénu s důstojnickým sborem všech kategorií.

V podmínkách, kdy rozsah vojenských znalostí a nezbytných praktických návyků důstojníků rychle narůstá a učební čas není možné prakticky zvětšit, vzniká naléhavá potřeba intenzifikovat učební proces, v široké míře zavádět progresivní metody výcviku důstojníků, plně využívat výsledků psychologie, pedagogiky a kybernetiky.

Ze zkušeností vyplývá, že efektivnost výcviku se značně zvyšuje, když učební proces neprobíhá podle principu „učitel učí žáka“, ale žák získává znalosti za řízení učitele. Proto jen ty znalosti mohou být trvalé, které cvičící získává sám. To ve své podstatě vyžaduje nový přístup k sestavení metodických podkladů, plánů a konspektů k vedení zaměstnání. V nich musí být kromě jiného obsaženy: logická struktura předmětu výcviku, samostatná práce cvičících a nepřetržitá kontrola osvojování si znalostí v průběhu vedení zaměstnání.

Všechno to je zvláště důležité uplatňovat na vojenských školách. Absolventi akademii musí mít nejen hluboké teoretické znalosti, ale být i základním článkem umění velet vojskům. Na cvičeních musí vystupovat s jistotou, mít pevné praktické návyky při hodnocení situace a přijetí rozhodnutí, vypracování základních dokumentů při plánování operace a boje, při zpracování operačních propočtů, organizaci bojové činnosti v terénu a velení vojskům v průběhu operace.

V poslední době se začaly ve větší míře na vojenských akademích praktikovat válečné hry, procvičování otázek organizace součinnosti na plastickém stole a v terénu, organizování cvičení s posluchači v terénu se spojovacími prostředky.

Vzhledem k tomu je žádoucí rovněž upřesnit obsah a metody velitelské přípravy pedagogického sboru. Aby byl výcvik efektivní, sami učitelé musí udržovat na odpovídající úrovni své metodické a odborné znalosti a návyky, zejména z hlediska velení vojskům. Na zaměstnáních s nimi je proto účelné snížit počet přednášek a více praktikovat metodu krátkých informací o nových otázkách, nácviky, válečné hry a cvičení. Osvědčují se i ukázková zaměstnání pro učitele s jejich následným zhodnocením.

Pro zvýšení odpovědnosti a zainteresovanosti důstojníků v samostatné přípravě je důležité vychovávat u nich správný a velmi kritický vztah k ní, všemožně rozvíjet zvědavost, vytvářet ovzduší vysokých

požadavků a nesnášenlivosti s jakýmikoli projevy shovívavosti a sebeuspokojení v tomto směru. Formování takového vztahu k samostatné přípravě musí být předmětem neustálé péče všech nadřízených velitelů, štábů, politických orgánů, stranických a mládežnických organizací. Musí v soudobých podmínkách řešit úkoly zvyšování osobní odpovědnosti každého důstojníka za svou přípravu.

Každý důstojník musí zdokonalovat svou odbornou přípravu vždy a všude: na vojenských školách i u vojsk, na cvičištích a tankodromech, na každém zaměstnání a cvičení. Přitom prvky samostatné aktivní práce důstojníka jsou potřebné nejen v průběhu jeho individuální práce, ale i v průběhu skupinových zaměstnání.

Samostatná příprava důstojníka nemůže být jen jeho osobní záležitostí. U mnoha útvarů a svazků ji usměrňují nadřízení velitelé. Osvědčuje se vydávání individuálních úkolů k samostatnému studiu nejsložitějších otázek, důkladné rozbor nadřízených náčelníků s podřízenými ke splněním úkolů a zaměstnání k aktuálním problémům operační a bojové přípravy.

Jak ukazují zkušenosti, jsou nezbytná i některá doplňková opatření, která podněcují zvýšení odpovědnosti a zainteresovanosti důstojníků o výsledky velitelské přípravy, narůstání jejího významu v systému hodnocení a průběhu služby důstojnického sboru. Uskutečňování leninského principu výběru a rozmístění kádrů podle politických a pracovních kvalit vyžaduje hlubší a pozorné studium jak osobní přípravy důstojníků, tak i situace u jejich podřízených jednotek a útvarů. Přitom je to žádoucí dělat nejen v období pravidelného hodnocení, ale i v průběhu každodenní bojové a politické přípravy a zvláště důkladně, když se řeší otázka ustanovení důstojníka do nové funkce, je-

ho vyslání na školu nebo jeho mimořádného povýšení. V každém případě je rozumné nepřipustné, je-li při výběru a rozmístění kádrů nedostatečně hodnocena velitelská příprava důstojníků a výsledky jejich služební činnosti.

K dosažení velké objektivnosti v tomto směru jeví se účelné v programech velitelské přípravy přesně stanovit vzorový okruh nejdůležitějších otázek, které musí povinně znát a umět prakticky plnit hlavní kategorie důstojníků svazků a útvarů, a to tak, aby každý z nich se především snažil v maximální míře zvládnout zastávanou funkci a připravit se na další. Doporučuje se prověřovat připravenost kandidátů k ustanovení do vyšší funkce na konci zimního a letního období výcviku, kromě toho organizovat pro ně přípravný výcvik v krátkodobých kurzech podle předurčené funkce.

Pozornost zasluhují i návrhy na zavedení doplňkového materiálního odměňování důstojníků za vysoké ukazatele nejen ve služební činnosti, ale i ve velitelské přípravě.

U některých vojenských okruhů jsou zavedeny důstojnické knížky, kam se zapisují výsledky velitelské přípravy, celkových prověrek, cvičení, splnění individuálních úkolů a další ukazatele průběhu služby důstojníka. Jejich neformální využívání podněcuje důstojníka a vede je ke zvyšování osobní odpovědnosti za výsledky v samostatné přípravě. Je účelné systematicky analyzovat výsledky velitelské přípravy každého důstojníka a povinně hodnotit údaje zapsané v důstojnických knížkách při návrzích na povýšení do vyšších hodností, ustanovení do vyšších funkcí, vyslání do škol i při řešení jiných otázek průběhu služby. Přitom je nutné věnovat pozornost nejen ukazatelům osobních znalostí důstojníka, ale i výsledkům jeho praktické práce.

Další zdokonalování výcviku a výchovy důstojníků nemůže být zabezpečeno obecnými požadavky a výzvami. Jsou nezbytná především odpovídající organizační opatření a vypracování metodických pokynů, které by spolehlivě zabezpečovaly dosažení požadované úrovně jejich odborné přípravy. Hledání způsobů řešení tohoto úkolu musí jít neustále cestou rozvíjení vojenské teorie a praxe.

U vojsk a na vojenských školách se každoročně hromadí značné zkušenosti

z odborné přípravy důstojníků, zkvalitňují se formy a metody jejich výcviku. Proto je aktuálním úkolem teorie a praxe včasné zobecnění a zavedení pokrokových zkušeností z výcviku a výchovy důstojníků ke všem jednotkám, útvarům a na školy.

Takové jsou některé cesty dalšího zvyšování kvality odborné přípravy vojenských kádrů. Úkol tkví v tom, aby bylo dosaženo velkého vlivu odborné přípravy důstojnického sboru na plnění hlavních úkolů bojové pohotovosti.

z kapitalistických armád

NSR – PÁTEŘ ZÁPADOEVROP- SKÉHO MILITARISMU

Major PhDr. Miroslav Krč
podplukovník RSDr. Jiří Jurák

Horečné zbrojení, za které nesou odpovědnost nejreakčnější a nejagresivnější kruhy imperialismu, vyvolává řadu negativních ekonomických stavů, avšak především je nesmírným nebezpečím pro světový mír a mezinárodní bezpečnost.

Vlivem vědeckotechnické revoluce ve vojensství dochází k rychlému vývoji vojenské techniky, mění se rozsah a struktura zbrojní výroby. Zřetelně se projevuje negativní vliv vojenských výdajů, které dnes činí 620 miliard dolarů, na prosperitu ekonomiky v různých směrech a formách — at jde o ochuzování výrobní činnosti o pracovní síly, či o brzdění vědeckotechnického pokroku v civilních odvětvích ekonomiky. Zbrojení znemožňuje racionálně využívat zdrojů jednotlivých zemí.

Asi 50 milionů lidí je přímo nebo přímo zapojeno do vojenské činnosti na celém světě. Tento počet zahrnuje asi 25 milionů osob v pravidelných ozbrojených silách světa. Zhruba 10 milionů osob na celém světě je v pomocných vojenských silách. Dále 4 miliony civilních osob jsou zaměstnány v oblasti správy ministerstev obrany na celém světě a nejméně pět milionů pracovníků je přímo zapojeno ve výrobě zbraní a ve specifických vojenských zařízeních.

Předpokládáme-li roční tempo růstu vojenských výdajů dvě procenta, tak výdaje v roce 2000 budou činit 743 miliardy dolarů, při tříprocentním zvyšování to budou 903 miliardy. Ovšem v důsledku současné dobrodružné politiky kapitalistických států můžeme očekávat vojenské výdaje v roce 2000 ve výši 1282 miliardy dolarů, tedy dvakrát více než v roce 1981.

Militarismus a horečné zbrojení neumožňuje v důsledku růstu agresivity v plné míře využívat předností mezinárodní dělby práce a narušuje ekonomickou spolupráci mezi jednotlivými zeměmi. Po druhé světové válce se analogicky s nerovnoměrným vývojem kapitalistické ekonomiky vytvořila tři hlavní centra světového militarismu. Spojené státy americké stojí jednoznačně v čele a jsou po všech stránkách vedoucím centrem militarizace kapitalistického světa. Japonsko díky speci-

fickému vývoji, který až v posledním období nabývá na výrazném zrychlení, je „nejslabším článkem“ agresivních sil imperialistického světa. Mezi USA a Japonskem stojí z pohledu kvality a kvantity zbrojení na druhém místě západní Evropa, v níž mimořádnou úlohu sehrává západo-německý vojenskoprůmyslový komplex. Německá spolková republika zaujímá v rozsahu vojenských výdajů v NATO druhé místo za USA.

Západoněmečtí militaristé se netají svými odvetnými úmysly a žádají, aby NSR nejen držela krok s USA ve válečných přípravách, ale aby je i v mnoha směrech předstihla. Není náhodou, že teoretikové bundeswehru dokonce v rozporu s americkými požadavky posunovat obrannou linii (proti předpokládané strategii NATO platné od roku 1967) dozadu podél řeky Vesery a Lechu, usilují o obranu na území „protivníka“. Jisté je, že tyto názory vycházejí z neblahé teorie „limited war“, omezené války, kterou američtí vojenští analytici rozumějí válečný konflikt v Evropě, ve kterém je použito jaderných zbrojní „dávkování“ a geograficky omezeno na Evropu a tím i NSR.

Přes krizi, která postihla kapitalistické země, dosahují zbrojní firmy nevídaných zisků. Průmyslová výroba v NSR v krizi 1974—1976 poklesla o 9,3 %. Krize trvala přesně 8 čtvrtletí. V další krizi 1979—1981 byla hloubka poklesu 4,2 % a doba trvání o jedno čtvrtletí kratší než v krizi 1974—1976. Pokles průmyslové výroby ovšem neměl velký vliv na prosperitu zbrojních firem.

V pozadí všech úvah o rozvoji, nutnosti zbrojní výroby stojí nejmocnější z nejmocnějších. Jsou to tytéž koncerny, které přivedly k moci fašisty, financovaly Hitlerovy přípravy agrese. Tyto koncerny v poválečném období znovu obnovily s pomocí USA svou výrobu.

Vojenskoprůmyslový komplex nabývá i mimořádně na síle a váze vzhledem k ostatním průmyslovým podnikům země a ovlivňuje celkovou strukturu národního hospodářství. V elektrotechnickém průmyslu pracuje na vojenských zakázkách 58 000 osob (5,8 % z celkového počtu zaměstnaných osob), v ocelárenském 56 000 (5,6 %), v leteckém 40 000 (71,4 %), v automobilním 27 000 (4,3 %), ve stavbě lodí 3000 (4,3 %), v ostatních sektorech 49 000 (1,1 %).

Pouze koncentrace zbrojní výroby a její rozšiřování by nestačily plnit požadavky politiky. K tomu je nutná podpora státu a také značný stupeň centralizace výroby, která na určitém stupni vyzrává až na

nadnárodní integraci zbrojní výroby. Sedmdesátá léta jsou dalším pokračováním centralizace zbrojní výroby v NSR. Nejmarkantnější je centralizace zbrojní výroby v oblasti leteckého průmyslu. Dnešní trh s vojenskou leteckou technikou ovládají 4 firmy (v roce 1960 12 firem).

Centralizace zbrojní výroby na vnitrostátní úrovni by zvláště v konkurenci s americkými zbrojními firmami nebyla s to zajistit úspěšnou konkurenci. Logicky tedy dochází k přerůstání zbrojního průmyslu na mezinárodní úrovni. Jako příklad nadnárodní integrace můžeme uvést obrovský vojenskoprůmyslový komplex, který sdružuje zbrojní podniky NSR, Velké Británie, Francie, Belgie, Itálie a některých dalších zemí NATO. V roce 1980 vznikla v Paříži spojením firem Messerschmitt-Bölkow-Blohm (NSR), British Aerospace Corporation (Velká Británie) a Aérospatiale (Francie) společnost (konsorcium) s názvem Euro-Missile Dynamics Group pro výrobu taktických raket, protitankových zbraní a další vojenské techniky. V pozadí této iniciativy stál západo-německý koncern Messerschmitt, který se spojil s firmou VFW-Fokker.

Zbrojní politika je řízena z Koblenze, z neoficiálního zbrojařského „hlavního“ města NSR. Sídli tam Spolkový úřad pro obrannou techniku a zásobování. Zaměstnává 20 000 pracovníků, kteří řídí zbrojní politiku, včetně nákupů. Spolu s dodavatelskými organizacemi se podílí na výrobě zbraní 40 000 společností. Z vojenského rozpočtu jde na nákup zbraní asi jedna pětina.

Aby bylo možné vyčlenit vyšší částky na nákup zbraní, rostou vojenské výdaje. Nelze opomenout tu skutečnost, že k vojenským výdajům je nutné připočítat 20 miliard marek nepřímých vojenských výdajů.

Vojenské výdaje rostou mimo jiné i v důsledku růstu cen vojenské techniky. Růst cen neodráží pouze vliv kvalitativního zbrojení, ale zahrnuje i ziskovou položku. Ceny vojenské techniky se tvoří na základě vlastních nákladů. Stát k této sumě přidá ještě 3—5procentní příplatek. Ceny vojenské techniky 3,2krát převyšují původně kalkulovanou cenu. Přitom ceny vojenské techniky mají tendenci neustále stoupat, bez ohledu na to, jde-li o novou generaci systému nebo pouze o určité vylepšení a tím vznik pouze určité modifikace. Jestliže v roce 1968 se předpokládala cena systému letounu Tornado 10 miliónů marek, pak v roce 1975 48 miliónů, v roce 1979 68 miliónů, v roce 1981 83 miliónů marek. Očekává se, že v roce 1987 bude činit 160 miliónů marek.

Současný zbrojní program ve výši 77 miliard marek představuje dostatečnou základnu pro rozvoj autarkie západoněmeckého zbrojního průmyslu a další růst podílů západoněmeckých firem na zabezpečování bundeswehru.

Tento zbrojní program představuje např. 1800 tanků Leopard II v ceně 7,3 miliardy marek, které se budou dodávat v období let 1979–1988, nebo řízené střely Milan, Hot a Tow od firmy MBB v ceně 1,9 miliardy, 322 kusů letounů MRCA/Tornado v celkové hodnotě 25 miliard marek dodávaných v období let 1979–1987.

Přestože v NSR po formální stránce existuje zákaz vyvážet zbraně, je mezinárodní integrace zbrojní výroby tou nejschůdnější cestou, jak tento zákaz obejít. K modifikaci zákona o vývozu zbraní došlo na počátku roku 1982, kdy bylo povoleno vyvážet zbraně do zemí NATO bez souhlasu spolkové vlády. Ovšem zbraně se vyvážely z NSR i předtím a nejen do zemí NATO, ale především do krizových oblastí světa. Mnohé zbrojní firmy budují své filie mimo území NSR a Evropy. Např. firma Rheinmetall, MTU v Latinské Americe. Technika s vojenským určením se prodává jako civilní verze. U vrtulníků firmy MBB typu Bo 105 se upraví civilní verze na vojenskou za 45 minut.

Z hlediska naplňování zbrojní politiky NSR nejsou si všechny spolkové země rovnocenné. Centrem vojenskoprůmyslového komplexu v Německé spolkové republice se stalo Bavorsko. Zbrojařské koncerny, militaristické a nejreakčnější kruhy se v této oblasti sloučily v mocný svazek, který z této spolkové země vytvořil zbrojní základnu západoněmeckého militarismu a bundeswehru. Jestliže v roce 1972 šlo 28 procent všech domácích zakázek na výrobu zbraní do Bavorska, v roce 1974 již 36,3 procenta, v roce 1976 39,7 % a v roce 1978 50,5 procenta.

Bavorsko tvoří základ západoněmeckého militarismu. V samotné spolkové zemi je zbrojní výroba nerovnoměrně rozmístěna. Největší počet výrobců vojenské techniky a zbraní je rozmístěn v okolí Mnichova nebo v samotném městě. Z deseti největších výrobců vojenské techniky v NSR sídlí v této spolkové zemi pět výrobců, a to: koncern Siemens — výrobce zbrojní elektroniky s obratem okolo 2,5 miliardy marek, koncern Messerschmitt-Bölkow-Blohm — výrobce vojenských letounů a zařízení pro provoz letištních zařízení, firma Krauss-Maffei — největší výrobce tanků v západní Evropě, Motoren und Turbinen-Union — výrobce motorů pro tanky a obraněné transportéry, lodní mo-

tory, Maschinenfabrik Augsburg — vojenská vozidla a stavba speciálních nástavb. Firma Diehl, výrobce elektroniky pro letouny Alpha-let, Tornado, raketovou technologii pro ostatní zbrojní koncerny, zvláště MBB, a firma Dornier patří mezi 15 největších zbrojních společností v NSR. Na těch sedm zbrojařských koncernů a firem připadá v roce 1979 více jak jedna polovina zbraní, vyrobených v NSR.

Stupeň centralizace je daleko vyšší, neboť tyto firmy a koncerny vystupují jako generální dodavatelé při velkých zbrojních projektech, kde využívají velkého množství subdodavatelských podniků. Pro ilustraci můžeme uvést, že v Bavorsku v roce 1978 bylo zadáno 750 podnikům 25 553 zakázek na výrobu zbrojního materiálu. Porovnáme-li však podíl nejmocnějších vojenských monopolů, pak zjistíme, že na výše uvedených sedm firem připadlo skoro 26 procent všech zakázek. Porovnáme-li dále uzavřené kontrakty z hlediska hodnoty, zjistíme, že deset největších podniků, včetně již uváděných sedmi, se podílelo na hodnotovém plnění více jak 78 procenty.

Při posuzování místa zbrojní výroby v Bavorsku není možné opomenout vliv CSU na strukturální politiku v zájmu zbrojního kapitálu. Vláda CSU Bavorska soustředila se svými úvěry a subvencemi především na oblast elektroniky, chemie, jemné mechaniky, optiky a automobilového průmyslu — tedy na taková odvětví výroby, která tvoří základ zbrojní technologie.

Nejenže podporovala odvětví, která se v pozdější době stala základem zbrojní výroby, ale snažila se určovat vývoj zbrojního průmyslu a spolupracovat při formování zbrojních koncernů ve své zemi. Snaha po rozvinutí zbrojní výroby v Bavorsku je patrna od roku 1960. Aby byla podpořena zbrojní autarkie, tak např. bavorská vláda intervenovala proti prodeji BMW Triebwerksbau GmbH koncernu MAN. Tento závod měl převzít licenční výrobu motorů pro letouny „Starfighter“. Zájem o podnik také projevil americký kapitál, konkrétně americký koncern General Electric. Aby se tento prodej neuskutečnil, aby se podnik stal významným dodavatelem spolkové vlády a taky v rámci NATO, bavorská vláda zdvojnásobila základní kapitál o 10 miliónů marek.

Aby zbrojní výroba mohla dostat požadavků soudobého kvalitativního zbrojení, je přednostně financován vojenský výzkum. V roce 1972 se vydalo na vojenský výzkum 1,302 miliardy marek, v roce 1980 1,666 miliardy marek. Největší podíl těchto výdajů připadá bavorským zbrojním podnikům.

Současná zbrojní politika NSR je zaměřena na přednostní zabezpečování potřeb bundeswehru. NSR se má stát vážným konkurentem ostatních zemí NATO, které vyrábějí vojenskou techniku a dovažují ji do NSR. Nemůžeme však opomenout ani tu skutečnost, že v posledním období nebývale roste podíl vojenského exportu na celkovém exportu. Velká část vyvážených zbraní putuje do rozvojových zemí.

Současný stupeň centralizace zbrojní výroby, zvláště v leteckému průmyslu, vytváří předpoklady pro zabezpečení kvalitativního zbrojení cestou koncentrace kapítálu.

Současný stupeň centralizace zbrojní výroby je zároveň slabým místem válečně ekonomického potenciálu Německé spolkové republiky. Přispívá k vyšší zranitelnosti a k odstranění tohoto nedostatku se přijí-

mají výrazná opatření v logistické oblasti.

Nebezpečí západoněmeckého zbrojního průmyslu vyplývá také z věcné stránky. NSR produkuje bojové letouny, tanky a motory všeho druhu až po raketovou techniku. Vyrábí speciální plošné a rozptylové pumy, které se svou charakteristikou přibližují jaderným zbraním. Kromě formálního souhlasu disponuje západoněmecký zbrojní průmysl všemi předpoklady i pro výrobu jaderných zbraní. Zvláště nebezpečné je to, že Bavorská republika je bezprostřední soused Československa. Jde o souseda nadmíru nebezpečného. Proto je nutné neustále zkoumat nové jevy ve zbrojní politice. I když oficiální doktrína nehovoří o válce, skutečnost, že se tak vehementně věnuje pozornost zbrojní výrobě, podporují se zbrojní podniky a vytváří se pro ně příznivé klima, hovoří o opaku.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Вацлав Воржишек, кандидат философских наук полковник Йиржи Зайиц, кандидат философских наук	
Социалистический интернационализм, как фактор оборонной силы государств участников Варшавского Договора	3
Авторы объясняют необходимость углубления интернационализма в оборонной мощи социалистических государств, функцию социалистического интернационализма в укреплении оборонительной силы государств участников Варшавского Договора, а также их интернациональные обязанности и ответственность за укрепление Вооруженных Сил.	
Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, доцент	
К некоторым вопросам социалистической военной стратегии	11
Автор разбирает современную социалистическую стратегию, ее сущность и содержание. В связи с политическими целями войны и задачами военной стратегии, автор объясняет вопросы, которые она изучает.	
Полковник Богумил Гниздо, кандидат философских наук, доцент	
Марксистско-ленинское понятие объекта и субъекта вооруженной борьбы	17
Автор разбирает объект и субъект вооруженной борьбы, объективные и субъективные факторы войны и вооруженной борьбы. Автор также рассматривает социально-объективные условия действующие во время войны.	
Полковник Ладислав Клима, кандидат военных наук	
Методы повышения квалификации и проверка творческой способности научных работников в ЧНА	23
Автор рассматривает значение высоко квалифицированных научных, научно-педагогических и научно-технических кадров в развитии военных школ и центров исследовательской базы ЧНА. Он подчеркивает необходимость их творческой способности и в связи с этим, разбирает формы периодической оценки творческой способности указанных работников.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Подполковник Станислав Потужник, кандидат военных наук	
Защита общевойсковых соединений от нейтронного оружия	27
Автор статьи разбирает возможности защиты от нейтронного оружия в рамках общевойскового соединения. Он рассматривает главным образом способы защиты, которые вытекают из форм ведения боевых действий и могут быть немедленно применены и эффективно использованы командирами и штабами.	
Полковник Милослав Кухта и коллектив	
К руководству оперативными учениями	34
Статья знакомит читателей с формой, содержанием и способом разработки и руководства оперативных учений. Авторы обращают особое внимание на: разработку замысла, плана проведения учения, подготовку посредников, а также на подготовку и разработку разбора.	
Полковник Милослав Лаштувка	
Требования предъявляемые к войсковой разведке	42
Автор статьи, исходя из опыта учений, разбирает некоторые требования предъявляемые к войсковой разведке, обращая особое внимание на фактор времени и техническое оснащение разведывательных органов.	

Генерал-майор Павел Фигуш

К повышению уровня подготовленности Гражданской обороны ЧССР 45

Автор статьи разбирает важнейшие мероприятия, которые влияют на повышение обороноспособности Страны, а именно на оповещение и защиту населения, обеспечение хода народного хозяйства в ходе войны, а также на подготовку командиров, штабов и частей Гражданской обороны.

Полковник Франтишек Сухи

Авиационная поддержка оперативной маневренной группы 48

Автор статьи на основе боевых действий оперативной маневренной группы фронта разбирает важнейшие задачи фронтовой и войсковой авиации при поддержке боя указанной группы, организацию ПВО, а также некоторые вопросы тылового обеспечения авиации.

Подполковник Олдржих Яната

Бой с технической разведкой противника в войсках ПВО Страны 53

Автор статьи, исходя из возможностей технической разведки противника действующей против войск ПВО Страны, разбирает некоторые способы маскировки этих войск, обращая особое внимание на маскировку против фотографической, инфракрасной, тепловой, радио, радиотехнической, а также радиолокационной разведке.

Полковник Густав Шафр, кандидат военных наук, доцент

К моделированию ремонта танковой техники 60

Автор статьи разбирает основы системного подхода и моделирования в деятельности подсистемы войскового ремонта танковой техники. Статья содержит характеристику системы массового обслуживания, основы динамического моделирования деятельности, а также критерии эффективности.

Полковник Йиржи Ржига

К тыловому обеспечению войск 64

Автор статьи, исходя из опыта учений, разбирает формы тылового обеспечения в новой организационной структуре тыла. Основное внимание обращает на: размещение тыловых частей и подразделений, их перемещение, подвоз материальных средств, пополнение техники ГСМ, обеспечение питьевой водой, а также на управление тылом.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Тенденции развития наступательного боя 73

Совершенствование профессиональной подготовки офицерских кадров 80

ИНФОРМАЦИИ

Майор Мирослав Крч

подполковник Йиржи Юрак

ФРГ - основа западноевропейского милитаризма 87

Авторы рассматривают проблематику производства вооружения в ФРГ и некоторые изменения, которые произошли в семидесятых годах, особенно с точки зрения ее централизации.